

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Hieronymi aduersus Iovinianum libri II, apologeticum ad
Pammachium - Cod. Aug. perg. 94**

Hieronymus, Sophronius Eusebius

[S.l.], [1. Drittel des 9. Jh.]

[urn:nbn:de:bsz:31-1435](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-1435)

pbatio pbatio penne & metustu
pbatio penne in caustu

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

INGRUNT GRATULATIONIS DE LIBRO PRI
MO CONTRA IOVINIANUM EUSEBII HIERONIMI.

- I. In teſtigatione corinthiorū denubendo. ut ſi & licē coniugium ſit dimittendum poſt baptiſmū maxime infidelis.
- II. Item in libys ſecularium eo quod mitram & hircōniū ut in lapide ut in terra de ſolo aſtu libidinis ad ſer̄ generator.
- III. Quia uxor p̄ſp̄rii coſporis poteſtatē non habeat ſed uir.
- III. Quia non ſe debeant fraudare coniuges niſi ex conſenſu ad tē p̄.
- V. Quo ordine orationi uacetur.
- VI. De indulgentia coniugatorum.
- VII. Quia uult apoſtolus omnes eſſe ſicut ſeipſum.
- VIII. Quod unusquisq; p̄ſp̄rium habeat & donum ex dō.
- VIII. De nuptiis & uiduis.
- X. Ob quam cauſam dixerit apoſtolus melius ē nubere quam uiri.
- XI. Quia qui a mat̄r̄ monio iuncti ſunt non liceat eis ab maiorem diſcedere p̄ter ſc̄m̄icationis cauſam. & quia non liceat quō quā poſt baptiſmū ut & h̄nico ut h̄nico miſe coniugium.
- XII. De circūciſi & in circūciſi ſeruis liberiq; uocatione.
- XIII. Oſtatur apoſtolus ut qui ſeruus uocatus ē id cum uxore ceſſi dem xp̄i. ut ſtudeat quomodo exinde liberatus pudicitie operam dare debeat. & quia qui ſeruus uocatus ē liber ſus d̄ni. ſimiliter & qui liber uocatus ſeruus eſt xp̄i.
- XIII. De uirginib; ſibi non eſſe p̄ceptum. ſed conſilium dāt.
- XV. Dicit apoſtolus bonum eſſe abſq; coniugio eſſe p̄ſp̄t̄ in ſc̄m̄itate neceſſitate. & quia ſc̄m̄ euangelium uae futuram ſc̄m̄ nutrientibus & p̄gnantibus. & colligatus eſt uxori noli querere ſolutionem.
- XVI. Quia qui accipit uxorem non peccat. & qui uirgo ſi uirgo non peccat. ſed hi qui nō d̄m̄ uouerunt.
- XVII. Quia o poſtulat p̄ſp̄b̄uitate temporis ut qui habent uxorem tamquam non habentes ſint & reliqua.
- XVIII. Qui ſine uxore ē ſollicitus ē quomodo placeat dō.
- XVIII. Quia caſus ſit uirgo quam dicit apoſtolus ſiquis conſiderat uirginem ſupercedulam—;

- 2
- IX. Iubet quidem ap[osto]l[us] secundas nuptias sed propt[er] incontinentiā.
- XI. De electione viduarum.
- XII. Omnia licent sed non omnia expediunt. & relinquit homo patrem & matrem & adhaerebit uxori. & quia hoc magnum sacramentum est. & viri diligite uxores ut se.
- XIII. Quia scriptum est crescite & multiplicamini. & quia coenae & vinum post diluuium datum hominibus in usum. & quia bonum est non manducare coenam & non bibere vinum.
- moyses p[ro] lege accipiendus est.
- XIV. Quia tempus in conlecto est. & quia uirginitas a xpo uirgine sit dedicata.
- XV. Quia p[etr]us ap[osto]l[us] post euangelium veniit ad uxorem.
- XVI. Vult ap[osto]l[us] omni loco nos orare. & quia mulier saluet per filiorum generationes. & quam onerosum sit obligari uxori.
- XVII. Testimonia de ecclesiaste inter prelatā.
- XVIII. Testimonia de cantica canticorum.
- XIX. Testimonia ueteris testamenti.
- De ordinatione clericorum.
- XX. Multi uocati pauci electi. & de uirginitate qui potest coepere capiat. & quia de uirginibus ap[osto]l[us] p[re]ceptum d[omi]ni non habet. ibi dicit & uirginitas ordine purgandi.
- XXI. Quia uetera transierunt. & ite[m] que fructu habuistis.
- XXII. Sicut per hominem moysi. & factus est primus homo adam in anima uiuente secundus in sp[irit]u uiuificante.
- XXIII. Dicit x[rist]us adhuc multa uobis habeo dicere. & quia alex & p[ro]ph[eta] ph[ilosoph]e usq[ue] ad iohanne[m] p[ro]ph[eta]m. & uos estis lux mundi.
- XXIV. Venient in nouissimis diebus in lusoyes iouinianu[m] significat.
- XXV. Quia & gentibus uirginitas laudabilis fuerit.
- XXVI. Desiderant continentia atq[ue] maritales.
- XXVII. Quia & gentiles casto docent digamiā esse in feriosem.
- XXVIII. Quas in quibus uirgines uis uxores diebus noctibusq[ue] faciant.

EXPLICUNT CIRCUMSTANTIAE LIBRI PRIMI
CONTRA IOUINIANUM IUSEBII HIERONIMI.

PAVCIAD MODVM DES
SUNT QUOD SCI EXURBE PRS CUIUS
DAM MIHI IOVINIANI COMMENTARIOLOS
TRANS MISERUNT. ROGANTIS UT MIHI IN IPTIIS RESPON
DEREM. & EPYCURUM XPIANORUM. euangelico atq; apostoli
co rigore contesterem. Quos cum legissem & omnino non
intellegissem. coepi se uolueye exebrius. & non modo uerba
atq; sententias. sed singulec pene syllabas discutere. Volens
prius scire quid diceret. & sic uel p̄d̄b̄ceye uel sed arguere
quod dixisset. Verum scriptorum tanta barbaries est.
et tantis uitis spurcissimus sermo confusus. ut nec quid lo
quatur. nec quib; argumentis uelit p̄d̄b̄ceye quod loquitur
potuerim intellegere. Totus enim tumet. & totus iacet.
At tollit se per singula. & quasi debilitatus coluber in ipso
conatu frangitur. Non est contentus nro id est humano
moye loqui. altius quiddam adgreditur.

belli.
Pasturiant montes. nascitur ridiculus mus quod ipse non
sani esse hominis. non sanus iuret orestes. Præterea sic in
uoluit omnia. & quibusdam inextricabilibus nodis uniuersa
per turbat. Ut illud plauti. narum litterarum ei possit
aptari. hec quidem præter syllabam legit nemo. Na diu
nandum est furiosas apollinis uates. legimus & illud uer
gilianum. dat sinemente sonum. Heraclitum quoq; cogno
mento. ΕΚΟΤΙΝΟΝ. sudantes philosophi uix intellegunt.
Sed quid ad nostrum. ΑΜΙΓΜΑΤΙCΤΗΝ. cuius libri de multo
difficilius est nosse quam uincere. quamquam & in uictoria
non parua sit difficultas. Quis enim eam superare queat.
cuius adser-tionem penitus ignoret. Et lectorem longi
us traham. cuius modi eloquentie sit. & quibus uerborum
floribus ornatus incedat. secundi eius libri monstrabit
exordium. quod hesteyham crapulam ructans. euomunt

II. VERBA IOVINIANI
facio
Satis incitatis non ut claud curram nomine sed arum
se purgatus aiua uano. Obsecro ager nouella plantatio

3
ar-bus-ta. teneritudines excepta de uitiis gurgitibus
audientiam communitam agminibus. Scimus & ecclesiam
spe fide coe'tate inaccessibilem in expugnabilem. non e'm
ea in maturo omni docibilis impetu inrumperet. uel a se in
ludere possit nullus. **CONTRA HAEC UERBA HIRO-NIMUS:** —

potest

Rogo quae sunt haec portenta uerborum. quod descriptionis
dedecus. Nonne uel per febrem somniare eum putes. ut
arsesum morbo frenitico hypocratis uinculis adligandū.
Quotienscumq; eum legeris. ab imihi defecerit spiritus. ibi
distinctio e. Totum incipit. totum pendit ex alio. ^{ut} nesci
aliquid cui cohaereat. Et exceptis testimoniis scripturarū
quae illo uenustissimo eloquentiae suae flore mutare non au-
sus e. reliquus sermo omnimaterie conuenit. ^{qui anulli conuenit.} Quereres mihi
aliquam suspicionem intelligentiae dedit. uelle eum ita
nuptias predicare ut uirginitati detrahat. quia male
abstineant ex omnibus quae dñs benedixit. Quando enim mi-
nor a maioribus coequantur. inferioris comparatio super-
ioris iniuria est. Neq; ues ^{no} marcionis & manichei dogma
sectantes nuptias detrahimus. nec tatiiani principis enera-
tium esse decepti. omnem coitum spurcum putamus.
Qui non solum nuptias sed & cibos ^{quoq;} quos dñs creauit ceditendū
damnāt & reprobat. Scimus in domo magna non solum
uasa esse aurea & cergentea sed & lignea & fictilia. Et su-
per fundamentum xpi quod paulus archi-tectus posuit.
alios edificare aurum argentum lapides preciosos. alios
e contrario fenum ligna stipulam. Non ignoramus ho-
norabiles nuptias & cubile immaculatum. legimus pri-
mā di sententiam. crescite & multiplicamini. & reple-
te terram. Sed ita nuptias recipimus. ut uirginitatem
quae de nuptiis nascitur praeferamus. Num quid argen-
tum non erit argentum. si aurum argento preciosius est.
Aut arboris & segetis contumilia est. si radice & folio. cul-
mo & aristis. poma praeferantur & fructus. Ut poma ex
arbores. frumentum ex stipula. ita uirginitas ex nuptiis.
centesimus & sexagesimus & tricesimus fructus. Quāquā

de una terra & de uno semine nascantur. tamen multum
differt in numero. Triginta deferuntur ad nuptias.
Nam & ipsa digitorum coniunctio. & quasi molli osculo se
complexans & foederans. matrem pingit & coniugem.
Sexaginta uero ad uidas. eo quod in angustia & in tribula
tione sint posite. unde & superiori digito deprementur.
Quantoque maior est difficultas ex peste quondam uolup
tatis in lecebris abstinere. tanto maius & premium
Post centesimus numerus. diligenter queso lector ad ten
de. de sinistra transfertur ad dexteram. Et hisdem qui
dem digitis sed non eadem manu quibus in leua nuptie signi
ficantur & uidue. circū^{lu}faciens exprimit uirginitatis con
nam. Hæc de impatientia magis quam iuxta ordinem
disputationis dixerim. Cum enim ad huc de postu egre
diar. & rudentibus uela sus tollam. in medio me questio
num pelagus. subito loquendi estus abripuit. Unde cohi
bebo cursum. & paulisper sinus contraham. nec indulgebo
mucroni. iam nunc pro uirginitate ferire cupienti. Bal
lista quanto plus retrahitur. tanto longius mittitur.
ac fortius perimetur. Non est damnū dilatio. ubi certior fit
& dilatione uictoria. Proponam breuiter ad uentum sen
tentias. & de tenebris libris eius quasi de foueis serpentes
protraham. Neque sinam uenenosum caput spiritus ma
culosi corporis pro tegi. pateat quod noxium est. ut possit
conteri cum patuerit. **AD SIRTIONIS IOUINIANI.**

- A **D**icit uirgines uiduas & maritas. quæ semel in xpo lotæ.
sinon discrepent ceteris operibus eiusdem esse meriti.
- B **N**ititur ad proberere eos qui plena fide in baptismo re
nati sunt. a diabulo non posse subuesti: —
- Γ **T**estium proponit in abstinentiam ciborum. & cum gratia exalti
one perceptione eorum nullam esse distantiam.
- Δ **Q**uestum quod extremum est omnium qui suam baptismata refer
uarint. unam in regna celorum remunerationem: —
- CONTRA HAEC HIERONIMUS: —**

Hæc sunt sibila serpentis antiqui. his consiliis draco de pa

ra dno hominem expulit. Nam & saturitatem ieiunius pre
 ferendo. se p̄d̄misit eos in hostes futuros. quasi numquam
 possint conuere. Dum diuinitatem aequalem cum dō pol
 licetur. expulit eos de p̄cc̄o adiso. Ut quicquid & expediti &
 absq; ulla macula uirginet dñi consortio fruebantur. de
 lecti in conualle lacrimarū. tunicis consutis & pellicis uest
 timentur. Sed ne & toyem diutius morer. sequar uestigia
 pastitionis expositę. & ceteros singulos propositiones
 eius scripturarum uel maxime nitar testimonius. Ne
 querulus gerriat se eloquentia magis quam ueritate su
 peratum. Quod si expleueris & illum utriusq; extramē
 ti nube obp̄fessis. ad sumam exempla seculceris quoq; lit
 terature adquam & ipse p̄d̄uocat. Doceamq; & iam inter
 philosophos & regios in se publica uisus. uisutes uolupta
 tib; id p̄t̄coram & platonē. & aristidem. aristippo & e
 picus & alcibidi. ab omnibus solese preferre. Vos queso u
 triusq; sexus uirginet & continentet. mariti quoq; & diga
 mi. ut conat̄is meos orationib; adiuuetis. cunctorū in com
 mune iouinianus hostisē. Necem quia equalia omnium ad
 ferit mehta. tam uirginitati facit iniuriam dum eē nup
 ti s̄comparat. quam & nuptiis sic eēt licitas ad se se. ut se
 cunda & testiamatymonia. Sed & digamis & tygamis
 aduestrariisē. ibi ponens scortatores quondam & libidino
 sissimos post penitentiam. ubi duplicata & typticatama
 tymonia. Nisi quod meo digami & tygami doleye non de
 bent. quia idem scortator & penitens in se gno celorum
 & licem uirginibus ad equantur. P̄d̄ponam igitur mani
 festioribus uerbis. & habentibus aliquam consequentiā
 argumenta eius & exemplacius denuptiis. Eodemq; or
 dine omnia quo ab eo dicta sunt digeram. Nemo lestum
 l̄ctoris sit. sin. uisiam eius & uomitum legese conpellatur.
 Libentius antidotum x̄p̄i bibit. cum diabuli uenena p̄ces
 serint. Audite patienter uirginet. audite queso uoluptuo
 sissimum contionatoyem. Immo quasi si xenarum cantus
 efabulis elcusa a uis̄e transite. Vestras feste paulis p̄munt̄

instrumt

putate uos cum dño crucifixos. phœri seorū audite blasphemias.
AD SERTIO NIS IO UI NI A NI : — 9... —

PRI MA inquit dī sententia ē. p̄pter quod dimit tē ho
mo patrem & matrem. & cœd hœrebit uxori sue. & erunt
duo in cœsne una. Ac ne fortitan diceyemus hoc scriptum in
uideri testamento. adserit adnō quoq; id ipsum in euangelio
confirmari. quod dī coniunxit homo non se p̄cor&. Statim
q; sub n&tit. cœscite & multiplicamini & repl&e terram.
Et per om̄nem repliat. seth. enos. canan. maleleel. noe.
omnes habuisse uxores. & ex dī sententia filios p̄dcreasse.
Quasi generationis ordo & historia conditionis humane.
sine coniugibus & liberis potuerit enccrreceri. Iste est in
quit enoch qui ambulauit cum dō. & raptus in celum est.
Iste noe qui cum essent utiq; multi uirgines propter eta
tem solus cum filiis & uxoribus naufragio orbē seruatus ē
Ruytum post diluuium quasi ab tēd principio generis huma
ni uirorum & uxorum paria iunguntur. Et ex inteḡd ge
nerationis inscribitur benedictio. cœscite & multiplica
mini & repl&e terram. Insuper & licet comedendarum
ccœsum licentia se laxatur. & omne quod mou&ur uobis s̄t
in esum sicut holera herbecrum dedi uobis uniuersa; Cum t
ad abraham isaac & iacob. equibus ^{p̄uor} th̄gamus. secundus mono
gamus. testius quattuor uxorum est. lie rachel bale & zelphe.
Adserit abraham ob fidei meritum benedictionem in gene
ratione filii suscepisse. Sarram in t̄po & c̄te cui deficer̄t
muliebria. maledictionem st̄xelitatis pastus benedi
onem mutasse. Quod rebecca quasi p̄dpheta ient in t̄st̄ga
re dñm. & audient ab eo duę gentes & duo populi in t̄st̄ga
Quod iacob in uxore seruient. & existimante rachel uir esse.
decebe libēd̄s ac dicente. da mihi filios sin autem moriar. re
sponderit. num quid p̄d dō ego sum qui te concludit. In tan
tum inquit sciebat fructus nuptiarum esse dñi non mariti.
Quod ioseph uir s̄s atq; castissimus. & omnes patriarche
uxores habuerunt. quib; equaliter p̄ moysen benedicat dī
Judam quoq; p̄dponit & thamar & occisum aonam p̄st̄ngit

orbi

staur.

ad dno. qua frater in uidentis semen nuptiarum opera pdebat.
 Moysen p dponit & marie lepram que fratri p d uxore
 d & rahens ilico di ultione percussae. Laudat samson & ux
 orium nazoyeum miris effest preconis. Debboram quoq;
 sepliat & bcerach quod cels que uirginitatis bonis sisaram
 & iabin & currus foy eos debilitocent. ^{debellarunt} Iechel uxorem cha
 ber cinei adducit in medium. & pa lo armataam p dicit
 manum. Inter ipte patrem & uirginem filiam que immo
 lata sit dno. dicit nullam fuisse distantiam quin potius fide
 payentis p d fect ei que cesasit lugens. Venit ced samuel alte
 rum nazoyeum dno qui ab infantia nutritus in tabernaculo
 est & uestitus esod bced quod interpretatur uestib; lineis.
 Dicit que cum filios p d fecisse. nec sacerdotalem pudicitia
 uxoris in minutam esse complexu. Booz cum sua ruth in
 hceya conlocat. & iesse ac dauid inde p d ducit. Ipsum que
 dauid ducentis prep utis & iam cum uite periculo se fect se
 gis filie que sisse concubitos. Quid dicam de salomone quem
 ponens ^{TA} IN KALOTW. mastorum. imaginem adferit salua
 toris. Et de illo esse uult scriptam: d iudicium tuu regi
 dcc. & iustitiam tuam filio regis. Et dabitur ei de ccus d
 arabie. & adorabunt p d eo semper. ^{trans} Ac se pente ascendit
 ad helyam & helyseum. & narrat que si grandemysteriu
 quod se quie uerat sp i helye in helyseum. & cur hoc dixerit
 tacet. Nisi forte helyam quoq; & helyseum hcebuisse ar
 bitrat uxores. Transit ad ezechiam. & cum meius lecadib;
 in moy & ur. mis d r cur oblitus sit diceye. amodo filios faci
 am. Iosicem uey d iustissimum sub quo in templo deutey d no
 muliber se pestus est. ccb olda uxore sellum instructum se
 fect. Danhel quoq; & tyer p ues d r inter mastos numerat.
 Et ad eu. angelium se pente transcendens. Zachariam
 quoq; & hely sabel. p & rum ponit & socrum eius. c & ley d r q;
 apostolor. Et con se quenter in fest dicens. Si autem uolue
 rint ced sume ye uinam defensionem & obtendeye quod rudis
 mundus eque sit in cumento. audiant pculu loquentem.
 ad uiscentioyer uidaas uolonubeye. Et honorabiles nap

tiace & cubile immaculatum. & mulier alligata e uirg.
quam diu uir eius uiuit. si au uir eius mortuus fuerit nubat
cui uult tantum in dno. Et adam non e seductus. mulier
autem seducta. facta e in pte uanationem. Salua au fide
per filiorum generationem. si per manserit in fide & di
lctione & scificatione cum sobri&ate. Certe cessat hic
illud apostolicum. & qui habent uxores sint quasi non habent
ter. Nisi forte dicitis. ppter ea uult e nubere. quia ia
quedam conueyterunt ppter satanam. quasi ex uirginibus
nulla cadat & non sit eorum maior ruina. Ex quo mani
festum est uos manicheorum dogma sectari. phibentiu
nubere. & cōstineye se acibus quos dicit exauit ad utendum.
cautionem habentium conscientiam. Et post multa
quonunc otiosum e se uolueye excutit se quasi in locum ye
thoricum. & facit apostropham ad uirginem dicens. Non
tibi facio uirgo iniuriam. elegisti pudicitiam ppter
pseentem necessitatem. placuit tibi ut esset sca corpore
& spū. ne super bices eiusdem ecclē membrū ex cuius & in pter.
CONTRA HAEC HIERONIMUS ;

Nimius fastidisse fuerim in expositione ppositionū eius.
& legenti fastidium fecerim. sed utile ratus sum cuncta
molim in acie quasi instructam aciem contra me poneye.
& totum hostilem exercitum cum suis turmis ac ducibus
congregare. ne post p hinc uictoriam. alia mihi deinceps
pelia nascerentur. Igitur ^{nunc} nondimicabo contra singulos
nec paucorum eys passim congySSIONIS contentus. totum
cestandum e agmine. Et in conpositi hostium cuneis ac laty
cimum me pugnantes. instructa & ordinata acie repellen
di. Opponam in p hinc apostolum paulum. & quasi
fortissimum ducem suis telis. id est suis armabo sententiis.
Sciscitantibus enim sup hac questione conthuis. plenissi
me respondit doctor gentium & magister ecclē. quicquid
statuerit. hoc xpi in illo loquentis legem putemus. Simulq;
ne & toris tacita cogitatio cum coepimus singula que
pposita sunt dilueye. semp ad apostolum se referuet.

Et studio ualidissimarum questionum priora negligens
 ad extrema festinet. Inter cetera corinthii per litteras
 quesierant. utrum ^{post} per fidem xpi celibes esse deberent. & con-
 tinentis cocusa quas habebant uxores dimitterent. An si uir-
 gines credidissent inirent matrimonia. Et cum edubus & h-
 nicis unus credidisset in xpm. utrum nam credens relinqueret
 non credentem. Et si essent ducende uxores. utrum xpianas
 tantum accipi iuberet. an & hnicos. Videamus igitur quid

T. ad haec paulus rescripserit: —

Dehis cum quae scripsisti mihi. bonum est homini mulierem
 non tangere. Propter fornicationes autem unus quisque
 uxorem suam habeat. & unaqueque uirum suum habeat.
 Uxori uir debitum reddat. similiter & uxor uiro. Uxor
 pro prii corporis non habet potestatem sed uir. Similiter
 & uir corporis sui non habet potestatem sed uxor. Nolite
 fructu dare inuicem nisi forte ex consensu ad tempus ut uice-
 uis orationi. Et iterum ad id ipsum. ne temptet uos sata-
 nas propter ^{deu} incontinentiam uram. Hoc autem dico iux-
 ta intelligentiam non iuxta imperium. Volo enim om-
 nes homines esse ut me ipsum. Sed unus quisque propri-
 um habet & donum ex deo. alius quidem sic alius autem sic.

Dico autem in nuptis & uiduis. bonum est eis si sic permansi-
 rint ut ego. Si autem non se continent nubunt. melius est
 nubere quam uri. Reuertamur ad cecepat testimonium.

Bonum est inquit homini mulierem non tangere. Si bo-
 num est mulierem non tangere. malum ergo est tangere.
 Nihil enim bono contrarium est nisi malum. Si autem
 malum est & ignoscitur. ideo conceditur. ne malo quid
 deterius fiat. Quale autem illud bonum est. quod condi-
 tione deterius conceditur. Numquam enim subieisset
 unusquisque uxorem suam habeat. nisi praemisisset propter
 fornicationes. Tolle autem fornicationes. & non dicit
 unusquisque uxorem suam habeat. Velut si quis deficiat.

h. a. Bonum est tunc ticeo uesci pane. & edere purissimam si-
 erit milam. Tamen ne quis compulsus fame comedat

stercus bubulum. concedi ei ut uescatur & hordeo. Num id
circo frumentum non habebit puritatem suam. si fimo hor
deum preferatur. Bonum illud est naturaliter quod compa
rationem non habet mali. quod prelatione alterius non obum
bratur. Simulq; animaduertenda apostoli prudentia non
dixit. bonum est uxorem non habere. sed bonum est mulierem
non tangere. Quasi & intactu periculum sit. quasi qui illam
tulerit non euadat. Quae uirorum preciosas animas ca
pit. que facit adulescentium euolcere corda. Alligauit quis
in sinu suo ignem & non comburatur. aut ambulabit super
bones ignis & non ardebit. Quomodo qui ignem tulerit sta
tim adurit. Ita uiri tactus & femine sentit naturam suam.

II. & diuersitatem sexus intellegit.

Enarrant & gentilium fœbule mitram & ey&tonium uel
in leopide ut in terra desolo estu libidinis esse generatos.
Vnde & noster ioseph. qui a tangere uolebat aegyptia. fu
git emanibus eius. Et quasi ad morsum rapidissimi cecis.
ne paulisper uirus seiper& pallium quod tulerat abiecit.
Propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam
habeat. & una quaeque uirum suum habeat. Non dixit pp
ter fornicationes unusquisq; ducat uxorem. alioquin hac
excusatione libidine frenaloga&. Ut quotienscumq; ux
or moritur. totiens ducenda sit alia ne fornicemur. Sed
unusquisque uxorem suam habeat. Suam inquit habeat.
suam utatur quam habebat ante quam exeder&. Quam bo
num erat non tangere. & post fidem xpi sordidem turum
nosse non coniugem. nisi fornicatio tactu ei excusabile fa

III.

Vxor p̄s p̄uicosporis non habet potestatem sed uir. & uir
similiter & uir cosporis sui non habet potestatem sed uxor.
Omnis huiusmodi de his est qui in matrimonio sunt. an eis li
ceat uxores dimittere. Quod & dñs in euangelio p̄s hibuit.
unde & cepostolus. bonum est ait homini uxorem non tan
gere. Sed quia qui semel duxit uxorem nisi ex consensu se
non ualeat abstinere. nec de se se pudium non peccant. &
Reddat coniugi debitum quia sponte se alligauit ut sed
dere cogere tur.

IIII

HIV

Nolite fraudere inuicem nisi forte ex consensu ad tempus ut uacatis orationi.

Orote quale illud bonum est quod orare prohibet quod corpus xpi accipere non permittit. quam diu impleo mariti officium. non impleo continentis.

Iubet inquit apostolus in alio loco ut semper oremus. Si semper orandum est. Iam quam ergo coniugio seruiendum est. Quo quoties cumq; uxori debi- tum reddo orare non possum. Petrus apostolus experimentum habens

conjugaliu uinculorum. Uide quomodo infirmus a ecclesia dicit quid doceat xpianos. similiter quo habitantes iuxta scientiam quasi infirmiori

uasculo muliebri tribuentes honorem. & sicut coheredes multiplicis gratia. ut impediunt ora- tionem suam.

con iugali. Quod autem ait similiter. idcirco ad imitationem pro uocauit uiros. qui iam supra uxoribus praeceperat dicens. Ut uideant uiri in timore

castam conuersationem uestram. Quarum sit non exterius compositio criminum et distinctio auri et incultio uestis ornatus. sed absconditio cordis

homo in incorruptione mitis & silentis sps. hoc est coram do. placens

Cernis quale coniugium inter uiros uxoresq; praecipit et cohabitantes iuxta scientiam. ut nouerint quid uellit quod desideret ds et retribuunt honorem uasculo muliebri. Si abstinemus nos a coitu honorem tribuamus uxoribus. Si non abstinemus. per spicuum est honori contrariam esse con- tumeliam. Ad uxores quoq; ut uideant inquit uiri castam conuersatio- nem uram. et ornatum in abscondito cordis homine in incorruptione mitis & silentis sps. Ouere digna uox apostoli & petre xpi maritis uxoribusq; dat legem. et dampnato carnis ornatu castitatem praedicat et ornatum in- terioris hominis. In incorruptione mitis et silentis sps. Quod ad modo hoc dicit. quo exterior uester homo corruptus est. et beatitudinem incorruptionis

quae propriae uirginum est habere desistit. Imitamini incorruptionem saltem perferam abstinentiam. Et quod corpore non potestis. mente pfer- tate. Haec enim xpi diuitias. & hos urae coniunctionis querit ornatus.

Verum ne quis putet ex eo quod sequitur. Ut uacatis orationi. et iterum ad id ipsum. apostolum hoc uelle. et non propt maiorem ruinam concedere. statim in fest. Ne temptet uos sathanas propter incontinentiam uram.

Pulchrum mirum indulgentia. et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

et iterum ad id ipsum. Quod et rubescit suo uocare nomine. quod temptationi praefest sathanae. quod causam habet incontinentiae. Laboramus quasi obscurum disserere. cum exposu- erit se ipse qui scripsit.

VI **H**oc autem inquit dico iuxta indulgentiam. non iuxta imperium. Et musta-
mus adhuc nuptias non uocare indulgentiam. sed praeceptum. quasi non eo-
dem modo. et secunda et tertia matrimonia concedantur. quasi non ex for-
nicatoribus per poenitentiam fores aperiatur aeclesiae. quodq; idē maius
in castis. Nam illum uiolatorem nouercae quem ⁱⁿ prima ad corinthios. tradide-
rat sathanae in interitum carnis. ut sps saluus fieret. In secunda re trahet.
& ne habundantiori tristitia absorbeat frater. laborat. Aliud ē uelle
quid apostolum. aliud ignoscere. in uoluntate promeremur. In ueniā ubi
mur. Uis scire quid uellit apostolus. iunge quod sequitur.

VII **V**olo autē uos omnes homines esse ut me ipsum: Beatus qui pauli similis
fuerit. qui audit apostolum praecipientem. non ignoscentem hoc inquit
uolo. hoc desidero. ut imitatores mei sitis sicut et ego xpi. Ille uirgo de uir-
gine. deinceps corrupta incorruptus. nos quia homines sumus et natiuitatem
saluatoris non possumus imitari. Imitamur saltem conuersationem. Illud
diuinitatis est et beati tudinis. Hoc humanae conditionis est et laboris.
Uolo omnes homines similes mei esse. Ut dum mei similes sunt. similes
fiant et xpi. Cuius ego similis sum. Qui enim in xpo credit. debet sicut ille ambu-
laui et ipse ambulare.

VIII **S**ed unus quisq; proprium habet donum ex dō. alius quidem sic. alius autem sic.
Quid inquit uellem per spicuum est sed quō in ecclesia diuersasunt dona. concedo
et nuptias. ne uideat dampnare naturam simulq; considera quod aliud donū
uirginitatis sit. aliud nuptiarum. Si enim eadem esset merces nuptiarū
et uirginum. num quid dixisset post praeceptum. continentia. sed unus quisq;
proprium habet donum ex dō. alius quidem sic. alius autem sic. Vbi propri-
etas singulorum est. ibi aliter insecus diuersitas. concedo et nuptias esse donū.
Sed int̄ donum. et donum. magna diuersitas est. Deniq; et apostolus de eodem
post incestum poenitentem. e contrario inquit donate ei. et consolamini et
si cui quid donastis et ego. Hac ne putaremus donum hominis contempnen-
dum. addidit. Nam et ego quod donauit si quid donauit propter uos corā
xpo. Diuersa donasunt xpi. Unde ioseph in tr̄ poeius uariam habebat. uincā.
& in psalmo quadragensimo quarto legimus. adstite regina adextris
tuis in uestitu deaurato circumdata uarietate. Et petrus apostolus. Sicut
coheredes aut multiplices gratiae. Quod significatiue grece dicit.
ποικιλιας. id est uarietate sequitur. — Sequitur.

VIII **D**ico autem in nuptis et uiduis bonum est eis si sic permanserint ut ego.

8
si autem non se continent nubant. melius est enim nubere quam uri. Postquam
nuptis concesserat usum coniugii. & ostenderat se quid uellet. Quodue
concederet. transit ad innuptas et uiduas. et sui proponit exempla et felices
uocat si sic permanserint. Si autem non se continent. nubant. id ipsum
autem quod supra. Propter fornicationes autem. et ne temptet uos satha
nas propter incontinentiam uram. Reddiditq; causam. cur dixerit. si non se
continent. nubant. melius est nubere quam uri.

Ideo melius est nubere. quia paus est uri. Tolle ardorem libidinis. et non dicit
melius est nubere. Melius semper ad comparationem deterioris respicit.
non ad simplicitatem incomparabilis per se boni. uelut si diceret. Melius est
unum oculum habere. quam nullum. Melius est uno in terra pede. et altera corpo
ris partem baculo sustentare. quam factis cruribus repere. Quid agis a pos
tolo. Non tibi credo dicenti. Et si in perituo sermone. non tamen scientia.
Quo modo illud de humilitate descendit. qui non sum dignus uocari a postolo.
Et mihi minime omnium apostolorum tamquam abortiuo. Sic & hoc humilitatis
dictum puto. nostri sermonum proprietates. Quam obrem & de epimenide.
& de menandro. & de arato. quedam sumis testimonia. ubi de continentia loq; ris
& uirginitate. Bonum est aishomini mulierem non tangere. & bonum est eis
si sic permanserint ut ego. & puto hoc bonum eis esse propter instantem neces
sitate. et quia bonum est homini sic esse. Vbi ad nuptias uenis. non dicis. bonum
est nubere. quia non potes iungere. quam uri. Sed dicis. melius est nubere
quam uri. Si per se nuptia bona sunt. noli illas incendio comparare. sed dic
simpliciter. bonum est nubere. Suspecta est mihi bonitas huius rei.
quam magnitudo alterius mali. Malum esse cogit inferius. Ego autem
non leuius malum sed simplex expositum est per se bonum. uolo hoc usq; primu
capitulum edisser tum est. Veniamus ad con sequentia.

His autem qui in matrimonio iuncti sunt. precipio non ego sed dñs. uxorem
a uiro non discedere. Quod si discesserit. manere innuptam. aut uiro suo
reconciliari. Et uir uxorem non dimittat. Nam ceteris ego dico non
dñs. Siquis frater uxorem habet infidelem & hec consentit habitare
cum illo non dimittat illam. et cetera. Usque ad eum locum ubi ait unus
quisq; sicut uocauit eum dñs ita ambulet. et sicut in omnibus ecclesiis doceo.
Hic locus ad presentem contra uersiam non pertinet. Docet enim iuxta
sententia dñi. uxorem excepta causa fornicationis non repudiandam.
& repudiata uiro marito. alteri non nubere. aut certe uiro suo debere recon

ciliari. His autem quos in matrimonio deprehendisset fides. hoc est si unus cre-
didisset. Ne duobus. praecepit ne credens repudiet non credentem. Causis que
expositis. quod candidatus fidei sit infidelis. Si nollit a credente discedere. Et con-
trario iubet si infidelis repudiet fidelem. propter fidem xpi discedere debere
credentem. ne con iugem praeferat xpo. Cui etiam anima post ponenda est.
Adhuc plerique contempnentes apostoli iussione[m]. Iunguntur gentilibus. ex
templis xpi idolis prostituunt. nec intellegunt scilicet corpus partem cuius
& castae sunt. Ignoscit apostolus infidelium coniunctioni quae habentes
maritos in xpm postea crediderunt. Non his quae xpi ante essent nupservit.
postea gentilibus. ad quas alibi loquitur. Nolite iugum ducere cum infidelibus.
quae enim participatio iustitiae cum iniquitate. aut quae societas luci ad te-
nebras. Quae autem conuentio xpi ^{ad} et beliae. Aut quae pars fidei cum infidele.
Quis autem consensus templo di cum idolis. Vos enim estis templum di uiu.
Licet in me seuitur as sciam plurimas matronarum. licet eadem impudentia.
quia dnm contempserunt. in pulicem et xpianorum minimum de paccaturas.
Tamen dicam quod sentio. loquar quod me apostolus docuit. Non illas iusti-
tiae esse. sed iniquitatis. Non lucis. sed tenebrarum. Non xpi. sed beliae. Non
templum di uiuentis. sed phana et idola mortuorum. Vis aper tius discere. qd
xpianis omnino non liceat ethnicis nubere. Audi eundem apostolum.
mulier inquit alligata est quanto tempore uir eius uiuit. Quod si dormierit
uir ei. libera est cui uult nubat tantum in dno. id est xpiano. qui secundas nup-
tias. ter tias quae concedit in dno. primas cum ethnico prohibet. Vnde et
abraham adiurat ser uo in foemore suo hoc est in xpo. ^{qui} De eius erat semine
nasciturus. ut filio suo isaac alienigenam non adducat uxorem. Et e zons
offensam di. huiusmodi uxorum repudiationem conpescit. et malachias
ppheta. Preuaricatus e inquit iudas & abominatione fecit in iert
& in iertm. polluit enim scm dni. et dilexit ethnicae filiam de alienigena.
Disperdat dñs uirum qui fecerit hoc magistram et discipulum de ab
naculis iacob et offerentem munera dno ut tutum. Haec idcirco dixi.
Ut qui nuptias uirginitati comparant. sciant saltim tales nuptias. digi-
mitate et rigamiae. subiciendas ad superiorem. Disputatione. in qua do-
cuerat fidelem ab infideli. non debere discedere. sed p manere in matrimonio
sicut eos inuenisset fides. Et unum quemq. uel celibem uel maritum.
ita durare ut esset xpi baptismate deprehensus. Infert subito parabola
circumcisi et hinciserui & liberi. et sub meta fora earum. de nuptis

implicē.

metaphora

Disputat & in nuptis.

Circumcisus aliquis uocatus est non adducat praeputium. In praeputio uocatus est non circumcidatur. Circumcisio nihil est. & praeputium nihil est. sed observatio mandatorum di. unusquisq; in qua uocatione uocatus est in ea permaneat. Seruus uocatus est. non sit tibi curae sed & si potes liber fieri magis utere. Qui enim in dno uocatus est seruus. liber tus est dni. Similiter qui libestus uocatus est. seruus est xpi. Praeputio empti estis. nolite fieri serui hominum. Unusquisq; in quo uocatus est frater. in eo permaneat apud dm. Hac primum qui non nullas hanc intellegentiam reprehensuros arbitror. interrogare debet & quaesit consequentia. ut de maritis & uxoribus disputans. Repente transiret ad comparationem iudei & hmoi. Serui & liberi & rursum hac disputatione finit adire & ad uirginem dicens. De uirginibus autem praeputum dni non habeo. Quid sibi uult inter coniugia & uirginitatem iudaei & hmoi. serui & liberi que conlatio. secundo quo modo possit intellegi. Circumcisus aliquis uocatus est. non adducat praeputium. Numquid quis semel amputatum habet praeputium. potest si uelit rursus illud adducere. deinde qui sensu exponendum sit. Qui enim in dno uocatus est seruus. liber tus est dni. Similiter qui liber uocatus est. seruus est xpi. Quarto quo modo ille qui praepit seruis. seruite dominis carnalibus. Nunc dicat. nolite fieri serui hominum. ad extremum quid pertineat ad seruitutem uel circumcisionem. Unusquisq; in quo uocatus est frater in eo permaneat apud dm. Jam et contrarium est superioris sententiae. si enim audimus illum. nolite fieri serui hominum. Quae ratione possumus in ea permanere uocatione qua uocati sumus. Cum multi crediderint habentes carnales dominos. quibus nunc seruire prohibentur. Porro ad circumcisionem quid facit permanere in ea uocatione in qua uocati sumus. Cum in alio loco idem apostolus clamet. Ecce ego paulus dico uobis. Quo si circumcidamini. et co xps uobis nihil proderit. Restat igitur ut circumcisio & praeputium. seruus & liber. superiori sensui coaptentur. De ante cedentibus pendant. Circumcisus aliquis uocatus est non adducat praeputium. Eo inquit tempore quo uocatus es & credidisti in xpm. sic cum uocatus es & c. ebbs. etas. noli ducere uxorem. hoc est noli adducere praeputium. nec circumcisionis & pudicitiae libertatem. honeres sarcinis nuptiarum. Rursum si in praeputio quis uocatus est. non circumcidat. N abebas inquit uxorem cum credidisti. noli fidem xpi causam putare.

discedi. quia in pace nos uocauit dñs. Circumcisio nihil est. & p̄putium
nihil est. sed observatio mandatorum dñi. Nihil enim prodest absq̄
operibus. cælibatus & nuptiæ. cum etiam fides quæ propriæ & xp̄ianæ
rum est. Si opera non habuerit. mortua esse dicatur. & hac lege uirgi
nes. ^{quoq;} uestæ. & iunonis. uniuirg. in sc̄orum queant ordine numerari.
Unus quisq; in qua uocatione uocatus est in ea per maneat. Quando credi
dit. siue habebat siue non habebat uxorem. in eo per maneat quo uoca
tus est. Hac per hoc non tam uirgines cogit ut nubant quam repudii
prohibet. Et sicut habentibus uxores. tollit licentiam dimittere
eis. Sic uirginibus. nubendi. amputat facultatem.

XIII **S**eruus uocatus es. non sit tibi cura. sed & si potes liber fieri magis utere.
Etiam si habes inquit uxorem & illi alligatus es. & solus debnum & non
habet tu corporis potestatem. atq; ut manifestius loquar seruus uxori
es. Noli propter hoc habere tristitiam. nec te admissa uirginitate suspi
res. Sed & iam si potes causas aliquas inuenire discedi. ut libertate
pudicitie perfruaris. Noli salutem tuam cum alterius interitu que
rere. habeto paulisper uxorem nec præcurras morantem. expecta dñ
sequitur. Si egeris patienter. coniux mutabitur in sororem. Qui
enim in dño uocatus est seruus. liber tus est dñi. Similiter qui liber
uocatus est. seruus est xp̄i. Reddit causas cur nollit uxores deser
I deo ait præcipio ut in xp̄m de gentilitate credentes. in ita ante
fidem matrimonia non relinquat. quia qui uxorem habens cre
didit. non tanto dñi seruitio d& m& ur. quanto uirgines & in nupt
sed quod amodo est liberior. & seruitutis illi frena laxantur.
Et dum uxoris est seruus. ut ita dicam. liber tus est dñi. Porro qui
uxorem non habens credidit & liber a seruitute coniugii uocatus a dño
si uere seruus est xp̄i. Quanta felicitas est non uxoris seruum esse sed xp̄i
Non carnis seruire sed sp̄i. qui enim adheret dño. unus est sp̄s. hac ne
forsitan in eo quod supra dixerat. seruus uocatus es non sit tibi cura
sed & si potes liber fieri magis utere. Si uigillasse continentiam uides
& infamulatum tradidisse nos coniugum. Infert sententiam quæ
omnem cauillationem amputet. præcio empti estis. nolite fieri serui
hominum. Redempti sumus præciosissimo xp̄i sanguine. Immola
tus est pro nobis agnus. & aspersi calidissimo rore. h̄sopi omnem
uitam noxiæ uoluptates excoimus. quibus in baptisate

mortuus est pharao & uniuersus eius suffocatus exercitus. Cur rursum aegyptum quaerimus & post mannam angelorum cibos. alia & cepas. & pepones. & carnes uarias suspiramus. maritorum & continentium disputatione praemissa tandem ad uirgines uenit et ait.

De uirginibus autem praecceptum dñi non habeo. consilium autem do. tamquam misericordiam consecutus a dño ut sim fidelis. Existi-
mo ergo hoc bonum est se propt̄ instantem necessitatem; hic aduersarius tota exultatione bacchatur. hoc uelut fortissimo ariete uirginitatis murum quatens; Ecce inquit apostolus profiteatur de uirginibus dñi se non habere praecceptum. Et qui cum auctoritate de maritis & luxoribus iusserat. Non audeat imperare quod dñs ^{non} praecepit. Et recte. quod enim praecipitur imperatur. quod imperatur. necesse est fieri. quod necesse est fieri. nisi his qui ^{fiat} paenam habent. Frustra enim iubetur. quod in arbitrio eius ponitur cui iussum non est.
Si uirginitatem dñs imperasset. uidebatur nuptias condemnare. & hominum auferre seminarium. unde & ipsa uirginitas nascitur.
Si praecidisset radicem. quomodo fruges quererent nisi ante fundamenta fecisset. Quae ratione aedificium & trus rex. et o postquam cuncta de super culmen inponeret. Multo labore fossorum. subuertuntur montes terrarum. paenae infernae penetrantur ut inueniatur aurum. Cumq; de granis minutissimis prius conflatione fornacis. De in callida artificis manu fuerit monile compactum. Non ille beatus uocatur qui de luto excreuit aurum. sed qui auri utitur pulcritudinem. Noli igitur admirari si inter titillationes carnis & incentiua uitiorum. angelorum uitam non exigimus. sed docemur. quia ubi consilium datur. offerentis arbitrium est.
Ubi praecceptum. necessitas seruitutis. Praecceptum inquit dñi non habeo. consilium autem do. tamquam misericordiam consecutus a dño. Si non habes praecceptum dñi. quare audes dare consilium. de quo non habes iussionem. Respondebit mihi apostolus. & uis ut ego iubeam quod dñs obtulit potius quam praecepit. Ille creator & figulus. sciens fragilitatem uasculi quod operatus est. uirginitatem in audientis potestate dimisit. & ego doctor gentium qui omnibus omnia factus sum ut omnes lucrificerem. onus propriae castitatis statim in principio credentium. inponam cer uibus infirmorum.

Discant prius ferias nuptiarum. Uacent ad tempus orationi. ut accepto gustu
pudicitiae. semper habere desiderent. quod admodicum delectata sunt.
Dñs temptatus a pharisaeis utrum secundum legem mori uxores liceret
dimittere. omnino fieri prohibuit. quod discipuli considerantes dixerunt
si talis est causa hominis cum uxore. non expedit nubere. Quibus ille respon
dit. non omnes capiunt uerbum istud. sed quibus datum est. Sunt enim
eunuchi qui de utero matris nati sunt. Et sunt eunuchi qui eunuchi
facti sunt ab hominibus. Et sunt eunuchi qui se castrauerunt propter
regnum caelorum. qui potest capere capiat. In pro patulo est cur
apostolus dixit. De uirginibus autem praecipuum dñi non habeo. profecto
quia premiserat dñs. non omnes capiunt uerbum. sed quibus datum est
& qui potest capere capiat. Proponit agone te tibi premium. inuitat
ad cursum. tenet in manu uirginitatis. **B P A B I C O N** ostendit
purissimum fontem & clamat. qui sitit ueniat & bibat. qui potest
capere capiat. Nō dicit uelitis nolitis bibendum uobis est atq; cur
rendum. Sed qui uoluerit. qui potuerit currere atq; potare. ille
uincit. ille facietur. Et ideo plus amat uirgines xps. qui a sponte
tribuunt quod sibi non fuerat imperatum. Maiorisq; grati est offer
re quod non debeat. quam reddere quod exigeris. Apostoli uxoris
onere contemplato. si talis est inquit. causa hominis cum uxore nō
expedit nubere. quorum dñs sententiam probans. recte quidem ait
sentitis. quod non expedit homini ad caelorum regna tendenti ac
cipere uxorem. sed difficilis res est. & non omnes capiunt uerbum
istud. uerum quibus datum est. Alios eunuchos natura facit. alios uis
hominum. mihi illi eunuchi placent quos castrauit. Nonne cessatis
sed uoluntas. libenter illos in meos recipio sinūs. qui se castrauerunt
propter regna caelorum. Et ob meum cultum noluerunt esse quod
nati sunt. Simulq; tractanda sententia. qui se inquit castrauerunt
propter regna caelorum. Si castrati mercedem habent. regna caelorum
ergo qui se castrauerunt. locum non possunt accipere castrorum. qui
potest inquit capere capiat. Grandis fidei est. grandisq; uirtutis. d
templum esse purissimum. Totum se holocausto offerre dño. & iuxta pe
na omnemq; sermonem suum de uirginitatis puritate contexit.
Deinceps multi apostolici & martires & illustres tam in sanctitate quā
in eloquentia uiri. quos ex propriis scriptis nosse per facile est cunde

•. NUNO EETHC

•. libandum

apostolum esse sc̄m. et corpore et sp̄u. Hi sunt eunuchi qui se lignum aridū
 obsterilitatem putantes. audient per isaiam quod pro filius & filiabus locū
 habeant in cælis paratum. horum tripus est ab dimelch eunuchus in hier̄mia
 & spado ille reginae candacis in actis apostolorum. qui obrob̄s fidei. uiri nomen
 obtinuit. ad h̄s & clemens successor apostoli p̄tri. cuius paulus meminit scribit

CV Existimo inquit hoc bonum esse propter instantem necessitatē ^{epistulas} ✱
 Quae est ista necessitas quae spreto uinculo coniugali. uirginitatis adpetit li
 bestatem. Uir̄s pregnantibus & nutrientibus in illo die. non hic scorta
 non lupanaria condemnantur. de quorum d̄m̄ natione nulla dubitati
 o est. sed uerit̄ mentis. et infantum uagitus. & fructus atq. opera nup
 tiarum. Quō bonum est homini sic esse. Si bonum est homini sic esse.
 Malum est ergo homini sic non esse. alligatus es uxori. noli querere uxore;
 Habet unus quisq. nostrum terminos suos. redde mihi meum & tu tene
 tuum. Si alligatus es uxori. ne illi des repudium. si solutus sum ab uxore.
 non queram uxorem. ut ego non soluo coniugia. Sic semel ligata sunt.
 Ita tu non liges quod solutum est. Simulq. significantia consideranda uer
 borum est. Qui uxorem habet. & debitor dicitur. & esse in preputio. & ser
 uus uxoris. & quod malorum seruorū est. alligatus. Qui autem sine uxo
 re est. primum nullius debitor. Deinde circumcisus. Tercio liber. ad ex
 tremum solutus. Cur ramus per reliqua. neq. enim nos patitur mag
 nitudo uoluminis diutius in singulis immorari.

VI Si autem acceperis uxorem non peccasti. Aliud est non peccare. aliud
 est bene facere. Et si nupserit uirgo non peccauit. non illa uirgo quae se
 semel diu cul tu dedicauit. Harum enim si qua nupserit. habebit damnati
 onem. qui a primam fidem irritum fecit. Si autem hoc de uiculis dictū
 obiecerit. qu.anto magis de uirginibus pr̄ualebit. cum & iam his non li
 cett quibus aliquando licuit. Uirgines enim. quae post consecrationem
 nupserint. non tam adulterae sunt quam incestae. Haec ne uideretur
 in eo quod dixerat. & si nupserit uirgo non peccabit. Rursum caelibes
 ne ad nuptias prouocare. statim se refrenauit. Et aliud inferendo.
 infirmauit quod concesserat dicens. tribulationem tamen carnis habe
 bunt huiusmodi. Quisunt isti qui tribulationem carnis habebunt.
 quibus supra indulserat. Si acciperis uxorem non peccasti. et si nupse
 rit uirgo non peccabit. Tribulationem inquit carnis habebunt huius
 modi. Nos signari uerum putabamus nuptias saltim carnis habere

✱. Om̄nēq. p̄ h̄c sermone suū de uirginitatis puritate cont̄t̄. Ad deinceps multq. apostolici
 & inuicē per & inlustres t̄c̄ in sc̄ritate quā in eloquib̄t̄ uiri. quos & p̄ prius scriptis nosse p̄ facilee.

læticiam; Si autem nubentibus & in carne tribulatio est In qua sola uidebant
habere delicias. Quid erit reliquum propter quod nubant cum & spū & in ani
ma & ipsa carne tribulatio sit; Ego autem uobis parco. Sicut ostendo uob
carnis tribulationem. quasi non maiora sint propter quæ non de beatis nubere

XVII Igitur hoc dico fratres. tempus breue est. reliquum est ut & qui habent uxo
res sic sint tanquam non habentes. nequaquam iam de uirginibus disputo.
quas nulla ambiguitas est esse felices. ad maritos uenio. Tempus breue est.
dñs prope ē. & iam si dñi gentis uiueremus annis ut anti qui homines.
Tamen breue putandum est & quod habet aliquando finem. & esse cessat
& nunc uero cum breuis sit non tam læticia quam tribulatio nuptiarum.
Quid accipimus uxores quas cito cogimur amittere. Et qui flent inquit
& gaudent. Et emunt. & utuntur hoc mundo. Sic sint quasi non fleant.
Gaudeant. emant. utantur hoc mundo. preterit enim figura in huius mundi
Si mundus transit quo uniuersa clauduntur. immo figura & conuersatio
haec mundi quasi nobis preterit inter cetera mundi opera. & nuptiae pre
teribunt. Neque enim post resurrectionem coniugia. Si autem mors
finitis est nuptiarum. Cur necessitatem non in uoluntatem uestimus.
& quod inuitis ex torquendum est. quare non sponte cum spe premiorum
offerimus dō.

XVIII Quis sine uxore est. sollicitus est quæ sunt dñi. quomodo placeat dō.
Qui autem cum uxore est. sollicitus est quæ sunt mundi quomodo pla
ceat uxori & diuisus est. Intueamur cur uirginis maritum distan
tias uirgo dño. maritus uxori placere desiderat. & ut uxore placeat.
Sollicitus est de his quæ sunt mundi. quæ cum mundo utiq; transitur.
& diuisus est in multas scilicet partes. Sollicitudinum. miseriarumq;
distractus non est huius loci. nuptiarum angustias describere. sed
quasi in eam mundus locis retorico exultare sermone plenius sup
hac se contra eluidium. & in eo libro quem ad eustochium scripsi. arbi
tror absolutum. Certe & ter tullanus. dum adhuc esset adolescens
lusit in hac materia. & preceptor meus gregorius uirginitatem & nup
tias deserens. Grecis uersibus explicauit. nunc illud breuiter admo
neo. in latinis codicibus hunc locum ita legit. Diuisa est mulier & uirgo.
Quam quam habeat suum sensum. & eam quoq; pro qualitate loci sic
edisser tuus sit. Tamen non est apostolice ueritatis; Si quidem aposto
lus ita scripsit. ut supra transtulimus. sollicitus est quæ sunt mundi

quomodo placeat uxori & diuisus est. Et haec sententia trans finita
 transgreditur ad continentos & uirgines & ait. Mulier innupta & uir
 go cogitat quae sunt dñi ut sit sc̄a corpore & sp̄u. Non omnis innupta &
 uirgo est. quae autem uirgo & innupta. quamquam libelzantiam dictio
 nis. potuerit id ipsum altero uerbo rep̄tere. mulier innupta & uirgo uel
 cer te definire uoluisse. Quid esset innupta. id est uirgo. ne et mere
 trices putaremus innuptas. nulli certo matrimonio cop̄latas. Quid
 ergo cogitat innupta & uirgo quae dñi sunt. ut sit sc̄a corpore & sp̄u.
 ut nihil aliud esset. ut nulla merces amplior uirginem sequeretur.

Sufficeret haec & sola praelatio cogitare quae dñi sunt. statim q; doce
 quae sit ipsa cogitatio. ut sit sc̄a corpore & sp̄u. Non nullae quippe sunt
 uirgines carne non sp̄u. quarum corpus integrum est. & anima corrupta.

Sed illa anima uirginitas. hostia xp̄i est. Cuius nec mentem cogitatio.
 nec carne libido maculauerit. E contrario quae nupta est. cogitat
 quae sunt mundi. quomodo placeat uiro. sicut qui uxorem habet sollici
 tus est quae sunt mundi quomodo placeat uxori. Sic nupta res mundi
 cogitat quomodo placeat uiro. Nos autem non sumus de hoc mundo
 qui in maligno positus est cuius figura praeterit. de quo dicitur ad apos
 tolos. Si estis de hoc mundo. amaret utiq; mundus quod suum erat.

Necne forsitan putar & ur onus grauis simum castitatis nolentibus
 imponere. statim iungit causas suadendi. et ait. hoc autem ad utilita
 tem ur̄um dico non ut laqueum uobis iniciam. sed ad id quod honestum est.

Et intente facit seruire dño absq; ulla distractione. propriam etem greḡa.
 Latinus sermo non explicat. quibus enim uerbis quis possit edicere.

ΠΡΟΤΟΕΥΧΗΩΝ ΚΑΙ ΕΡ ΠΑΡΕΔΡΟΝ ΤΩ ΚΡ ΠΙΩΑΤΙΕ ΠΙΕΙ

Unde & in latinis codicibus. ob translationis difficultate. hoc peni ta we
 tus non inuenitur. ut am̄r igitur eo quod uertimus. non inponit nobis
 a postolus laqueum nec cogit esse quod nolumus. sed suadet quod hones
 tum est & decorum. et intente facit seruire dño. & semper esse sol
 licitum querit expectatam paratā dñi uoluntatem. ut cum quid
 imperauerit. quasi strenuus & armatus miles. statim impleat quod
 praecceptum est. & hoc faciat sine ulla distentione. quae data ē secun
 dum ecclesias ten. hominibus huius mundi ut distendantur in ea;

Un **S**iquis autem considerat uirginem suam id est carne lasciuire.
 & ebullire in libidinem. nec frenare se potest. duplex q; ei incumbit

necessitas aut accipiendae coniugis aut reuendae. quod uult faciat.
Non peccat si ducat uxorem. faciat inquit quod uult non quod debet non pec-
cat si ducit uxorem. Non tamen bene facit si duxerit nam qui statuit in cor-
de suo firmus non habens necessitatem. potestatem habens suae uolunta-
tis. et hoc iudicauit in cor de suo seruare uirginem suam. bene facit.
Igitur & qui matrimonio iungit uirginem suam. bene facit. et qui non
iungit. melius facit. Significanter & propriè supra dixerat. Qui
ducit uxorem non peccat. et qui seruat uirginem suam benefacit. Aliud
est autem non peccare. aliud benefacere. Declina inquit a malo & fac bonum.
Illud declinamus. hoc sequimur in altero initium. in altero perfectio est.
Uerum ne in eo quod dixit. & qui matrimonio iungit uirginem suam be-
ne facit. aestimet aliquis obseruationem nostram non stare. protinus
hoc ipsum bonum ex tenuat & obumbrat comparationem melioris. & dicit
qui non iungit. melius facit. nisi in latrocinio fuisse & melius facit. Nu-
quam praemisisset benefacit. Ubi autem bonum. et melius est. ibi bonum
& melioris. non unum est premium. Et ubi non unum est premium.
ibi utiq; dona diuersa tantum est igitur inter nuptias & uirginitatem.
quantum non peccare & bene facere. Immo ut leuius dicam. quantum
inter bonum. et melius. finita disputatione coniugiorum & uirginitatis.
et inter utrumq; cauto moderamine praeceptorum. ut nec ad sinistra
nec ad dexteram diuerteret. sed uia regia ageretur. et illud implere
nensis multum iustus. Rursum monogamiam digamiae comparat. &
quomodo nuptias subdiderat uirginitati. Ita digamiam primis nuptiis
subiecit & ait.

xx **M**ulier a ligata est quanto tempore uir eius uiuit. Quod si dormierit
uir eius libera est. cui uult nubat tantum in dño. **B**etior autem erit si sic
secundum meum consilium. puto autem quod & ego spm di habeam.
Concedit secundas nuptias sed uolentibus. sed his qui se continere non possunt
nec luxuriare. in xpō nubere uellunt. Habentes damnationem quod
primam fidem irritam fecerunt. et hoc concedet quia multi abierunt
retro post sathanan. ceterum beatiore inquit erunt si sic permanserint.
Continuoq; subiungit apostolicam auctoritatem. secundum meum
consilium. Porro ne auctoritas apostoli quasi hominis leuiter uideretur
addidit. puto autem quod et ego spm di habeam. Ubi ad continentiam
prouocat. ibi non hominis. sed sps di consilium est. Ubi autem nubet

pmh. r. 1. 1. 1.

di concedit ueniam. ibi non spm̄ di nominat. sed prudentiæ librat con-
 siliū. Ita singulis relaxans. ut unusquisq; ferre potest. Iuxta hanc
 sensum omnia illa accipienda. Nam q̄s ubi uero est mulier. uiuente
 uiro alligata est legi. Si autem mortuus fuerit uir eius. soluta
 est a lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera si fuerit cū
 alio uiro. Si autem mortuus fuerit uir eius. liberata est a lege ut
 non sit adultera si fuerit cum alio uiro. sed & illud ad timotheum.
 Uolo ergo iuueniores uel uas nubere. filios procreare. matris familias
 esse. nullam occasionem dare aduersario maledicti gratiam. Iam
 enim quædam conuersæ sunt retro post satanā. & reliqua huius simi-
 lia. Quomodo enim uirginibus fornicationis periculum adputas
 concedit & nuptias excusabilis facit quod per se petitur. Ita ea-
 dem fornicatio concedit uiduis secunda matrimonia. melius enī
 licet alterum & tertium. unum uirum nosse quam plurimos.
 id est tolerabilius est uni homini prostitutam esse quam multis.
 siquidem et illa. in euangelio samaritana. sextum maritum
 habere se dicens. arguitur ad dno quod non sit uir eius. Vbi enim
 numerus maritorum est. ibi uir qui proprie unus est. esse desis-
 tit. una costa a principio in unam uxorem uersa est. et erunt duo
 inquit in carne una. non tres. neq; quatuor. alioquin iam non
 duo si plures. primus lamech. sanguinarius & homicida unā carnē
 in duas diuisit uxores. fratricidium & digamiam. eadem cataclis-
 mi poena deleuit. de altero sp̄cies. de altero septuagies septies uin-
 dicatum est. quantum distant in numero. tantum & in crimine.
 quam sc̄asit digamia. hinc ostenditur. quod digamus in clerum ele-
 gi non potest. Et idem apostolus ad timotheum.

Vidua inquit eligatur non minus lx. annorum quæ fuerit um-
 us uiri uxor. Hic omne præceptum de his est uiduis. quæ eccl̄ae
 pascantur a elemosinis. & idarco & asper scribitur. ut ille tantum
 accipiant pauperum cibos. quæ iam laborare non possunt.
 simulq; considera. quodque duos habuit uiros. & iam si anus est
 decrepita & egens. eccl̄iae stipes non meretur accipere.

Si autem panis illi tollitur elemosinae. quanto magis ille pa-
 nis qui de caelo descendit. Quem qui indigne comederit. reus
 erit uiolati corporis & sanguinis dñi nostri ihu xpi.

Quamquam haec testimonia quae supraposui in quibus uiduis concedi-
tur. ut si uellent denuo nubant. Quidam interpretantur super
his uiduis. quas amissis maritis sic inuenerit fides xpi. nec conse-
quens est. ut apostolus post baptisma uiro mortuo iubeat alteri
nubere. Cum habentibus quoque uxores preceperit ut sic sint quasi
non habentes. Et ob hanc causam non esse uxorum numerum defi-
nitum. quia post baptisma xpi & iam si tertia & quarta uxor fuerit
quasi prima reputatur. Alioquin si post baptisma primo mortuo.
accipitur secundus. quare non secundo. & tertio. & quarto. &
quinto. mortuus. accipiatur sextus. & reliqui. Potest enim accidere
ut infelicitate quadam uel iudicio di. succedentes nuptias repe-
tita adulescentula plures abiciat uiros. Etanus primo marito
in extrema aetate uiduus est. Primus adam monogamus. secun-
dus agamus. qui digamiam probant. exhibent tertium adam digamum quem sequentur. uerum fac ut concesserit apostolus paulus
Secunda matrimonia eadem lege & tertia concedit & quarta. &
quo tiens cumque uir moritur multa compellitur apostolus uelle quae
non uult. circumcidit timotheum. rasit ipse caluitium. nudi pedalia
exercuit. comam nutriuit & tondit in cencri. & certe castigauerat
galatas. perumque reprehenderat. quod se propter observationes iudaicas
agentibus separarent. quomodo igitur in caeteris ecclesiae disci-
plinis. iudaeis iudeus. & hnicis & hnicus. & omnibus omnia factus est
ut omnes lucrifaceret. Sic & digamiam concessit incontinentibus.
nec nuptiarum numerum praefiniuit. ut dum uident sibi mulieres
ita post mortem mariti secundum concedi. ut tertius quartusque
conceditur. erubescant alterum accipere. ne trigamis & quadri-
gamis comparentur. Ubi enim unus exciditur. nihil refert secundus
an tertius sit. quia desinit esse monogamus.

xxii Omnia licent. sed non omnia expediunt. non damno digamos. immo
ne trigamos et si dici potest. octogamos. plus aliquid inferum. & iam
scortatorum recipio poenitentem. quid quid aequaliter licet & equali
lance praesandum est. sed quo ad uetus nos retrahet testamentum. & in-
cipiens ab adam in zachariam. & in helisabech peruenit. haec dem-
de opponit perum. & caeteros apostolos. Nos quoque debemus per
eadem currere uestigia questionum. & docere castitatem semp

operi nuptiarum fuisse prelatam; Hac de adam quidem et eua illud
dicendum quod ante offensam in paradiso uirginis fuerint. post pecca-
tum ex tra paradysum protinus nuptiae. deinde quod hoc ipsum inter-
pretatur apostolus: propter hoc relinquat homo patrem & matrem &
adheret uxori suae & erunt duo in carne una. statimq; subiungit
sacramentum hoc magnum est. ego autem dico in xpo & in ecclesia.
Xps in carne uirgo. in spu monogamus. unam enim habet ecclesiam.
de qua idem apostolus. Uiri inquit diligite uxores uestras. sicut & xps
ecclesiam; Si xps scilicet sic a se habet nullam maculam ecclesiam diligit. Uiri
quoq; in castitate uxores suas diligant. & sciat unusquisq; uas suum pos-
sidere in sanctificatione & honore. non in passione desiderii sicut & gentes
quae ignorant dm. neq; enim uocauit nos dñm in mendicia sed in
sanctificatione & honore. Exuentes nos ueterem hominem cum operi-
bus eius. & induentes nouum hominem qui renouatur in cogitatione
iuxta imaginem creatoris sui. Ubi non est grecus & iudeus. circum-
cisio & preputium. barbarus & scita seruus & liber. sed omnia &
in omnibus xps. Imago creatoris non habet copulam nuptiarum. ubi
diuersitas sexus aufestur. & ueteri homine exuimur. et indui-
mur nouo. ubi in xpm renascimur per uirginem. qui & natus ex uir-
gine & renatus est. quod autem ait. crescite & multiplicamini & re-
plete terram. Necessse fuit prius plantari siluam & crescere. ut
esset quod deinceps possit excidi simulq; consideranda uis uerbi.
& replete terram. nuptiae terram replent. uirginitas paradysum.
sed & hoc intuendum dum taxat. iuxta hebraicam ueritatem
quod cum scriptura in primo & tercio & quarto & quinto & sex-
to die & plerisq; operibus singulorum dixit. Et uidit dñs quia bonum
est. in secundo die hoc omnino subtraxit. nobis intellegentiam
dereliquens. Non esse bonum duplicem numerum qui ab unione
diuidat. & praefigurat federa nuptiarum. Unde in arca noe.
omnia animalia quaecumq; bina ingrediuntur. immunda sunt.
impar numerus est mundus. quamquam in duplici numero osten-
ditur. et aliud sacramentum. quod ne in bestis quidem & in mun-
dis aibus. digamia conprobata sit. Bina enim & bina ingrediuntur
in munda. & septenaq; munda sunt. ut haberet nos post diluuium.
quod de impari numero & iam dō possit offerre hostiam.

Siautem transferatur enoch. & seruetur in diluuium noe. non reor.
idcirco translatum enoch quod uxorem habuerit. sed quod primus
inuocauerit dñm. & crediderit in creatorem. De qua paulus apostolus
in epistola ad hebreos plenissime docet. Porro noe qui quasi secun-
da radix humani generis uabatur. utiq; cum uxore debuit & filius re-
seruari. quamquam in hoc misterium scripturarum sit archa illa iux-
ta apostolum petrum. tripus ecclesiae fuit. in qua octo animae saluae
factae sunt. quando ingreditur in eam noe. tam ipse quam filii eius & uisus
separantur uxoribus. quando uero ingrediuntur inter ram. iungunt
paria. Et quod in archa. id est in ecclesia fuerat separatum. In mundi
conuersatione sociatur. simulq; si archa plures habuit mansiones & in-
dolos & bicamara & tricamara. et diuersas bestias et pro qualita-
te animalium habitationes quoq; uel maiores uel minores. & stimo
quod diuersitas illa mansionum. praefigurauerit ecclesiae ueritate.
quod autem obicit nobis in secunda dñi benedictione comedendarum
carnium licentiam datam quae in prima concessa non fuerat. Sciat quo-
modo repudium iuxta eloquium saluatoris ab initio non dabatur. sed
propter duritiam cordis nostri per moysen humano generi concessum e-
st. sic & casum carnum usq; ad diluuium ignotum fuisse. Post diluuium
autem quasi in heremo in deserto moranti populo coturnices. ita dentibus
nostris neruos & iuris licentias carnis ingestas docet. apostolus scribens
ad ephesios dñm proposuisse in adimplentione temporum recapitulare
omnia. Et ad principium retrahere in christo quae sunt super caelos
& super terram. Unde & ipse saluator in apocalypsi iohannis. Ego sum
inquit. Aet. W. in initium & finis. Ab exordio conditionis humanae nec
carnibus uesceretur. nec dabatur repudium. nec praepudia nobis eripi-
ebantur. in signum hoc cursu ad diluuium usq; per uenimus. post
diluuium autem conditionem legis quam implere nullis potuit.
Carnes ingestas ad uescendum. & repudii concessa duritia. & est tellus
circumcisionis adposita est. quasi di manus plus in nobis creauerit
quam necesse sit. Postquam autem christus uenit in fine temporum. et
W. reuoluit ad A. Et extremitatem retraxit ad principium. nec repu-
dium nobis dare permittitur. nec circumcidimur. nec comedimus
carnes. dicente apostolo. bonum uinum non bibere & carnes non co-
medere. Uinum enim cum carnibus post diluuium dedicatum est.

Quid loquar de iabraham ut ipse adserit trigamo. qui signum fidei in circumcissione suscepit. Si imitamur uxorum illius numerum imitemur & circumcissione. neque enim in partes sectandus & in parte repudiandus est. Porro isaac unus rebecca uir. xpi praefigurat ecclesiam. & digamia sugillat lasciuiam. Si autem duas bigas uxorum & concubinarum habuit iacob. & non uult aduersarius adquiescere lippiem liam deformam atq; fetosam. sinagogae tripum p. tulisse Rachel uero pulchram & diu sterilem. ecclesiae significasse misterium.

Sciat eo tempore fecisse hoc iacob. quando erat inter assyrios & in mesopotamiam. Laban durissimo dno seruebat. quando autem in terram sciam ingredi uoluit. & in monte galaad extruxit aceruum testimonii in quo nihil inter sarcinas eius mesopotamiae possessor inuenerat. Jurans se numquam ad locum in quo seruerat reuersurum.

domino.

Et ad torrentem iacob cum angelo locutus est claudicare cepit. **ET II A^{CO} TY NEPON.** eius semaruit. statimq; israhel sortitus est nomen. & illa quondam dilecta comux. pro qua seruerat. iuxta ethle in qua erat uirginitatis preco dñs nasciturus. a filio doloris occiditur. & consortia mesopotamiae. euangelica uicinitate moriuntur.

lu. Attus.

Miror autem cur iudam & thamar nobis proposuerit in exemplum. Nisi forte & meretricibus delectatur. aut occisum a unam. quod fratris semen in uiderit. quas inos qualem cumq; seminis fluxum absq; liberorum opere conprobemus. per spicuum est. De morse qui periclitatus esse & in diuersorio. nisi seffora quae inter preclatur. a uis filium circumcidisset. et preputium nuptiarum. Cultro euangelico desecisset. Iste nempe morse est. qui cum uidisset uisionem magnam & angelum siue dñm uel dñ loquentem in rubo. nequaquam ualuit ad eum accedere. nisi soluisset corrigiam calciamenti sui. & abieciisset uincula nuptiarum. Nec mirum hoc de amico & propeta. & legifero di. cum omnis populus accessurus ad montem syna. & di auditurus eloquium. tribus diebus scificari iussus sit & se ab uxoribus abstinere. Quod quidem scim liceat prepostere faciam. s thoriae ordinem confundere. etiam & dauid fugiente. ab acimelech. sacerdote dictum est. Si mundi sunt pueri ab uxoribus. & ille respondit ab heri & nuclus tercius. Panes enim propositionis quasi corpus xpi. de uxoribus cubilibus consurgentes edere non poterant & in transitu

contem plandum quod dixerit. Si mundus sunt pueri ab uxoribus. Unde
et quod ad munditias corporis xpi omnis cotus immundus sit. In lege
præcipitur quoque ut pontifex nisi uirginem non ducat uxorem. ne ui
duam accipiat. Si eadem uirginis uiduæque conditio est. quare
altera recipitur. altera reprobat. Et sacerdotalis uidua in domo
iubetur sedere patris sui. nec secundum nosse matrimonium.

Si soror uirgo moritur sacerdotis quomodo ad patris & ad matris
exequias. ita ad eam iubetur accedere. Si uero nupta sit. quasi ali
ena con. Temnitur. qui uxorem duxerit. et qui plantauerit uinea
uelut propagines filiorum prohibetur ad bella procedere. Non enim
potest dñi seruire militiae seruus uxoris. De speculis mulierum ieu
nantium. quasi decor poribus purissimis uirginum. luter. in taber na
culo funditur. & in trinfecus in scuario. Tam cerubin. quam propitia
torium. et archa testamenti. et mensa propositionis. et candelabru
et turibulum. ex auro mundissimosunt. neque enim in scia scorum in
ferri poterant argentum. Quid moror in morsu cum mihi propo
situm sit. Cur sum celeriter quod dictanti. singula leuiter per stringere. &
intellegentiae quasdam lineas ducere. Transcendam ad hiesuna
ue qui ante dictus est auses siue ut rectius habetur in hebreo
osee. idest saluator. ipse enim secundam epistolam iudae saluauit
& reduxit populum isrl de aegypto & in terram re promissionibus
induxit. hic iesus. Et statim ut uenit ad iordanem aque nuptiaru
quae semper in lege fluerant. are factesunt. & steter. & sicis pedib.
ac nudis populus omnis transit & uenit ad galgala. ibique secundo est
circumcisus. quod si iuxta litteram accipimus stare penitus non potest
Si enim duplex haberemus preputium. uel absensa pellicula. iterum naste
retur. Recte secundum circumcisionem habere locum. Nunc au
hoc significatur quod ihu cultello euangelico populum qui per deser
tum uenerat. circumcidit cultello psrino. Ut quod in morsu filio
ante praefigurabatur in paucis. id subiesu duce impleretur incunctis
Sed & ipsa preputia in unum tumulum coacerbatam sepulta & terra
obruta. & ablatum obprobrium aegyti. Et nomen loci galgala
quod inter praetatur reu elatio ostendunt dum in preputio ambu
lauit populus per desertum oculos eius fuisse cecatos. Uidea
mus. & consequentia post euangelu circumcisionem & consecra

Reuelationis

onem. xii. lapidum in loco reuolutionis. statim pascha celebratur
 immolatur eis agnus & scæ terre uescuntur alimentis. Egredit
 ih̄s occurrat ei princeps militiae gladium tenens. Idest uel pro circum
 ciso populo pugnare se monstrans. uel dissecens glutinū nuptiarum.
 Similiter q; & morisi præceptum fuerat & huic dicitur. Solue corrigiã
 calciamenti tui. locus enim in quo stans terra scæ est. Quia sic erat
 dñi asmatuſ exercitus. in tubis sacerdotalib; quasi ad euangelicam
 predicationem. sub tripo hiericho. mundus subuertitur. et ut in fini
 ta præerem. neq; enim nunc mihi præpositū est omnia ueteris testa
 menti aperire mysteria. Quinq; reges qui in terra re promissionis
 ante regnabant. resistebantq; euangelico aduentu ih̄u pugnante
 superantur. Hoc p̄ta intellectum esse perspicuum. quod ante
 quam dñs populum suum educeret ex ægypto. & circumcideret
 eum. uisus. odoratus. gustus. auditus. Tactusq; corporis regna
 uerint. Et his quasi principibus fuerint uniuersa subiecta. quod
 ih̄s ad speluncam corporis confugiens. & ad tenebrosū locū
 ipsum ingrediens. corpus interfecit. & per id occiderentur per
 quod ante regnabant. Verum iam tempus est ut castitatis ih̄u
 uexillum leuem. moyses scribitur habuisse uxorem. Moyses autē
 & dñs n̄r. & apostolus interpretantur in lege.

Habent moysen & p̄phetas & ab adam. usq; ad moysen. regnauit
 peccatum. etiam super eos qui non peccauerunt. in similitudine
 preuaricationis adæ. Nulliq; dubium est in utroq; testimonio
 moysen enim legem significari. sicut enim legimus. quod moyses
 idest lex. habuerit uxorem habuisse uel filios. Et si monstrare
 potueris. uictum esse me fatear. et certe pulcherrimum terrae
 iudæ. In pastione accipit locum. Moriturq; moyses non age
 nario numero. qui semp̄ numerus in scripturis infaustus est.
 In quo seruiunt. iacob. & uenditus est ioseph. & quem diligit. esau.
 accipiens in eo quedam munera. Sed in decimo decimus laude
 crebro diximus. sepuliturq; in thenathare idest in p̄fectissimo
 principato siue in numero operamenti noui. ut uirginum signifi
 cat greges. Saluatoris auxilio cooperatus in monte effraim. hoc
 est in monte frugifero. ab aquilone montis gais. qui inter præcla
 tur comotio. Mons enim sion latera aquilonis ciuitas magni

Ihs mortē

regis quæ opposita semper inuidiæ est. Et per singulas tempta-
tiones dicit. mei uero penemotisunt pedes. Cumq; in sepultura
ihū liberq; in nomine eius appellatur. expletus sit. Rursum in
iudicium uolumine quasi uiuens resurgensq; describitur.
Et sub ANAKERAE W CEI. Opera illius prædicantur & legitur
Misit ih̄s populum & abierunt filii isrl̄ unusquisq; in hereditate
suam ut possiderent terram & seruiunt populus dño cunctis die-
bus ih̄s & cetera. Statimq; subiungitur & mortuus est ih̄s naue
seruus dñi centum decem annorum. Porro moyses uidit tantam
terram re promissionis & intrare non potuit & mortuus est in
ra moab. et sepelierunt eum in ualle in terra moab. contra do-
mum phogor. et non cognouit eum uir sepulcrum eius usq;
in hodiernum diem. Hanc comparemus utriq; sepulturam. mor-
ses in terra moab mortuus. & mortuus iesus in terra iudæ. Ille
sepelitur in ualle contra domum phogor. quod interpretatur ig-
nominia proprie quippe phogor in lingua hebreæ priapus appel-
latur. hic in montem effraim. ab aquilone montis gas. Et hoc in uer-
bis simplicibus semper diuinarum scripturarum sensus angusti-
or est. quia apud iudeos gloria erat in partibus & parturitionibus.
Et maledicta sterilis quæ non habebat semenⁱⁿ isrl̄. Et beatus cuius
erat semen in sion & domestici in iherlm̄. et in benedictione maxi-
ma ponebatur. Uxor tua sicut uitis habundans in lateribus do-
mūstue. Filii tui sicut nouelle oliuarum in circuitu mensæ tue.
Idcirco sepulcrum eipositum in ualle describitur. contra domum
idoli. quod proprie libidini consecatur. Nos aut qui militamus
sub iesu duce usq; ad presentem diem. Ignoramus ubi moyses se-
pultus sit. Contempnimus enim phogor & omnem ignomiã
eius. scientes quod qui in carne s. dō placere non possunt.
Et dñs ante diluuium quoq; dixerit. Non per manebit sp̄s meus
in hominib; istis. quia caro sunt. Quam obrem & moyses mori-
ens plangitur a populo isrl̄. Iesus aut quasi uicturus non plan-
gitur. Nuptiæ enim finiuntur in mostem. uirginitas post
mostem incipit coronari. Samson quoq; perducit in medium
nec decaluatum quondam dñi nazareum. a muliere conside-
rat. Quilibet tripum teneat saluatoris. quod meretrix ex-

at / augustior

genibus adamarit ecclesiam. & multo plures hostium moriens
 quam uiuus occiderit. Tamen conjugalis pudicitiae exemplum non
 b. Et certe iste est secundum prophetiam iacob. Quidam contitus. &
 equi pernicitate ferretur. a serpente percussus & rorsum cecidit.
 Deborah autem et barach et uxorem habet cinei. Cur enumeret
 prorsus non intellego. cum alio sit bellorum principes. Et sthonia
 ordine texere. aliud figurat aliquas significari coniugii quae in
 istis omnino non conparent. Porro quod praefest iepthe patris si
 dem lacrimis uirginis filiae pronobis facit. Et nos enim non tam
 uirgines saeculi quam eas quae propter xpm sunt uirgines predicamus.
 & aplerisq; hebreorum reprehenditur pater uoti temerari quia
 dixerit. Si tradens tradideris filio sam mon in manibus meis.
 Omnis quicumq; exierit de domo mea in occursum mihi cum reuer
 ti coepero in pace a filiis ammon. erit dno. & offeram illud ho
 locaustum. Si canis inquit. si asinus occurrisset quid faceret
 ex quo uolunt di dispensatione perfectum. ut qui in prospectu
 uouerat. errorem uotorum filiae morte sentiret. Si autem
 samuhel nutritus in tabernaculo duxit uxorem. quid hoc ad pra
 iudicium pertinet uirginitatis. quasi non hodie quae plurimis
 sacer dotes habeant matrimonia. Et apostolus episcopum describat
 unius uxoris uirum. habentem filios cum omni castitate simulq; nos
 cendum. quod samuhel leuita non sacerdos ^{ne} sed pontifex fuerit.
 Unde & faciebat illi mater sua esorbad super humerale uidelicet
 lineum. qui habitus proprius leuitarum & minoris est ordinis.
 Unde & in psalmis non numeratur inter sacer dotes. sed inter eos
 qui in uocant nomen dmi. moyses & aaron in sacerdotibus eius
 & samuhel inter eos qui in uocant nomen eius. ^{genuit} Leui enim. gaath
 gaath genuit aminadab. aminadab genuit core. core genuit. a
 sur. asur. genuit helcana. helcana genuit sub. sub genuit. thou thou
 genuit heliu. heliu genuit zeroam. zeroam. genuit helcana helca
 na genuit samuhelem. Nulliq; dubium est sacer dotes. de aaron
 et helcazer. et sinees. stirpe generatas. Quicum et ipsi uxores ha
 buerint recte nobis opponerentur. Si errore. ex crati tarum. duc
 ti. contenderemus matrimonia reprobanda. et non esset nr
 pontifex. secundum ordinem melchisedech. sine patre sine matre.

ΑΙ ΕΝΕΑΛΟΙΗΓΟC hoc est sine nuptiis. & reuera magnos fruc-
tus ex liberis samuhel capit. Ut quia ipse placuit dō tales genuerit
quid dño displicerit. Quod si booz et ruth nobis obicit ad conproban-
dam digamiam. sciat in euangelio obtripum ecclie. Etiam pa-
ab meretricem in ordin e maiorum dñi enumeratam. Porro qd
dauid centum præputis emisse. lactat uxorem nouerit illum & alias
habuisse quam plurimas. et michol filiam saul. quam pater alteri
tradiderat. postea recipisse. etiam senem sanamitis puellæ cale-
factum esse complexibus. Ne hoc dico quod desis uiris quicquam de-
trahere audeam. Sed quod aliud sit in lege uersari aliud in euange-
lio. ille occidit uriam. cet theum. Moecus extitit in bersabe. et quia
erat uir sanguinarius non ut pleriq; extimant propter bella. sed propt
homicidium. Templum dñi ædificare prohibetur. Nos autem si
unum de minimis scandali Zauerimus. et si fratri dixerimus racha
et non recta uiderimus. expedit ^{urtmola} asinaria liget circa collum nr̄m.
et rei erimus gehennæ. Et ad adulterium in solo nobis aspectu repu-
tabitur. Transit ad salomonem. per quem sececint ipsa sapien-
tia. Et cum uxorium eum di cat atq; in illius laudibus immoretur.

Miror cur non iungat et illud decantico canticorum. sexagintas
reginæ. et octoginta concubinæ. Et adulescentulæ quarum
non est numerus. Et illud de regnorum tercio quod septingen-
tas habuerit uxores. & tricentas concubinas. & alias innumerabi-
les hæ nempe sunt quæ euerterunt cor eius ad dño. Et tam-
antequam plures haberet uxores. et carnis uitis laboretur.
In principio regni. & adulescentiæ. exstruxit dño templum.
Unusquisq; enim non de futuris sed de p̄sentibus iudicatur.
Quod si salomonis illi exempla placent. iam non digamus erit.
& trigamus. sed nisi septingentas habuerit uxores & trecentas
concupinas. tripum eius & meritum implere non poterit.
Obsecrote lector & id ipsum sepe com monem. ut me scias quæ
loquor necessitate dicere. nec detrāre de his quæ in lege præ-
cesserint. Sed ser uisse eos temporibus & conditionibus suis.
& illam dñi implese sententiam. Crescite & multiplicami-
ni & replæte terram.

XXIII Et quod his maius est futurorum tripos præbuisse. Nobis

autem quibus dicitur. tempus in collecto est. super est. ut qui
 habent uxores sic sint quasi non habentes. Aliud præcipu e uir-
 ginitatem a saluatore uirgine dedicari. heliam. et heliseum
 quia stulte in ΚΑΤΑΛΟΤΩ posuerit maritorum. metacente
 manifestum est. Si enim iohannis baptista uenit in spū & iustu-
 te heliæ. & iohannis uirgo est. Utiq. non solum in spū eius uenit.
 sed & iam in corporis castitate. Porro illud quod de zechia
 commemorari potest. quamquam hoc per solita stoliditate
 sua non uiderit. quod post uitam recuperatam. Et quinde-
 cim annorum spatia protelata dixerit. a modo filios faciā
 Sciāt in hebreis uoluminibus non haberi. sed legi pro hoc. pat̄ filis
 notam facie & ueritatem tuam. Nec mirum si holda uxor.
 sellum prophæissa consolatur ab iosia rege iudæ iam captiui-
 tate uicina & ira dñi stillante super iertm. Cum hæc nor-
 masit scripturarum ut deficientibus uiris sc̄is mulieres
 in uirorum laudentur obprobria. Super fluum autem ē
 de danhele dicere. cum hebrei usq. hodie aut uident. et illum
 et tres pueros fuisse eunuchos. Ex illa di sententia quam
 esaias loquitur ad zechiam. & de filiis ^{tuis} qui nascuntur ex te
 tollent & facient eunuchos in domo regis. Rur susq. in da-
 niel legimus. & dixit rex aspane zeth principi eunuchorū
 ut introduce & de filiis captiuitatis israhel et de swine regio.
 et de post hominum pueros in quibus non esset macula pulchros
 facie & intellegentes sapientiam. Et argumentantur si de
 semine regio electis. danhel. & tres pueri de semine regio. eu-
 nuchos fore scriptura p̄ dixit. hos esse qui eunuchi facti sunt.
 Si uero illud opposuerit quod in zechel dicitur. noe. Et da-
 niel. et iob. in terra peccatrice. filios & filias liberare non
 posse. Respondendum ē. quod iuxta he potesin. dictum sit.
 neq. enim eo tempore. noe. et iob. erant. quos multis ante
 seculis fuisse cognouimus. & est sensus. Si tales & tales uiri fuerint
 in terra peccatrice. filios suos & filias liberare non poterunt.
 quia iustitia patris non liberabit filium. nec peccatum alterius.
 alteri reputabitur. Anima enim quecumq. peccauerit ipsa
 moriatur. Sed & hoc dicendum. danhel iuxta historiam

libri eius. Cum ioachim rege captum eo tempore quo ezechiel
quoque ductus est in captiuitatem. quomodo ergo potuit habere
filios quia adhuc puer erat. Et expleto triennio introductus
est ad regis obsequium. hac ne quis putet ezechiel iam uirum
meminisse danhelis & non pueri. Factum est inquit in anno
sexto regis scilicet ioachim in sexto mense. In quinta mensis &
ego sedebam in domo mea & senes iuda sedebant coram me.
Atque in eadem die ad eum dicitur. si fuerit noe. & danhel & iob.
Frat igitur danhel adhuc puer. & notus in populo. uel propter inter
pretationem somniorum regis. uel propter susannae historiam.
Et occisionem presbiterorum. Et per spicula conprobatur. Eo
tempore quod haec dicebant. de noe et danhel. et iob. adhuc
parum fuisse filios danhel & filias. quos sua iustitia liberare &

fuisse danhele
nechabgepa
tuisse

Huc usque de lege. Venit ad euangelium & praepone nobis zacha
riam & elisabeth petrum & socrum eius. & consuetudine uecordia
non intellegit. istos quoque inter eos qui legem seruierint debuisse
numerari. neque enim euangelium ante crucem christi est. quod pas
sione & sanguine illius dedicatur. iuxtaquam regulam & ceteri
apostoli. ut ei ex superfluo interim concedam. habuerunt quidam
uxores sed quae eo tempore acceperant quo euangelium nesciebant.
qui ad sumpti postea in apostolatam. relinquunt officium coniu
gale. Nam cum petrus ex persona apostolorum dicat ad dominum
XXV **E**cce nos omnia nostra relinquentes secuti sumus te. Respondit ei
dominus. Amen dico uobis quoniam nemo est qui dimiserit domum aut pa
rentes. aut fratres. aut uxorem. aut filios. propter regnum dei.
qui non recipiat multa plura in seculo isto. et in secula uentura
uitam aeternam. Si autem nobis illud opposuerit ad con
bandum quod dominus apostoli uxores habuerint. Numquid
non habemus potestatem mulieres uel uxores circumducendi
quia **TYNH**. apud grecos utrumque significat. sicut ceteri apostoli
& cephas & fratres domini. Legat & illud quod in grecis codicibus
est. numquid non habemus potestatem sorores mulieres circu
ducendi. Ex quo appareat de alius eum scis dixisse mulieribus
quae iuxta morem iudaicum magistris de sua substantia
ministrabant. sicut legitimus ipsi quoque domino factitatum. Nam &

19
ordo uerborum hoc significat, Numquid non habemus potestate
manducandi aut bibendi aut sorores mulieres circumducendi;
Ubi de comedendo & bibendo hac de ministracione sumptuum prae-
mittitur. Et de mulieribus sororibus sic infestur. p̄spiciū est.
Non uxores intellegi debere. sed eas ut diximus quae de sua sub-
stantia ministrabant. quod & in ueteri lege. de sunamite
illa scribitur quae solitasit h̄ eliseum recipere & ponere ei m̄sa
& panem & candelabrum & cetera. Aut certe **ΣΥΝΑΙΡΑC**
uxores accipimus non mulieres. Id quod additur. Sorores. tol-
lit uxores. & ostendat eas germanas in spū fuisse. non coniuges.
quamquam excepto apostolo petro. Non sit manifeste relatū.
de aliis apostolis quod uxores habuerint. Et cum uno scriptum sit
hac de ceteris tacitum. intellegere debemus sine uxoribus eos
fuisse. de quibus nihil tales scriptura significat. Et tamen ille
qui nobis obicit Zachariam et elisabeth p̄rum & socrum eius.
Sciat de zachariam & elisabeth iohannem fuisse generatum.
Id est de nuptis uirginem. de lege euangelium. de matrimonio
castitatem. ut a propheta uirgine. uirgo dñs & adnuntiaretur
& baptizaretur. Possumus aut de petro dicere quod habuerit
socrum. eo tempore quo credidit & uxorem iam non habuerit.
Quāquam legatur **ἡ ἑστὴ ἡ ἑστὴ ἡ ἑστὴ** & uxor eius & filia. Sed nunc no-
bis de canone omne certamen est. & quia ad apostolos pro uocauit
quod principes disciplinae n̄rae. Et xp̄iam dogmatis duces. uir-
gines non fuerint. ut eos interim concedamus uirgines non fu-
isse. neque enim praeter petrum probari potest. nouerit hos esse
apostolos. de quibus isaias uaticinetur. Nisi dñs sabahot re-
liquisset nobis semen quasi sodoma essemus & similes gomor-
rae fuisset. Qui ergo erant ex iudaeis. uirginitatem quā
in iudaismo amiserant. In euangelio habere non poterant.
Et tamen iohannis unus e discipulis qui minimus traditur fu-
isse inter apostolos. Et quem fides xp̄i uirginem reppererat.
uirgo permansit. & ideo plus amatur ad dño & recumbit super
pectus ih̄u. Et quod petrus qui uxorem habuerat interroga-
re non audeat. illum rogat ut interroget. Et post resurrecti-
onem nuntiante maria magdalene quod dñs surrexisset.

uterq; currunt ad sepulcrum sed ille præuenit. Cumq; essent
in nauis & piscarentur in lacu gennesareth. ihs staba t in lito
re nesciebant apostoli quem uiderent solus uirgo uirginē
recognoscit & dicit petro dñs est. Rursum post auditam sen
tentiam quod ^{ab} alio cingendus esset & petrus & ducendus quo nollet
& crucis illi fuisse & passio prophætata. & ille diceret dñe quid
iste. nolens iohannem deserere cum quo semper fuerat copula
tus. dicit ei dñs. quid ad te. si eum uolo sic esse. unde & sermo
exiit in fratres. illum discipulum non moriturum. Ex quo
ostenditur uirginitatem non mori. nec sordes nuptiarum
abluere cruore martiri sed manere cum xpo. et dormitionem
eius transitum esse non mortem. Sicut obnixè con Tenderit
iohannem uirginem non fuisse. nos amoris præcipuæ. uirgi
nitatem causam diximus. Exponat ille si uirgo non fuit.
cur cæteris apostolis plus amatus sit. Ad dicit super petrum.
fundatur ecclesiam. Licet id ipsum in alio loco super omnes
apostolos fiat. & cuncti clauis regni celorum accipiant. et ex
æquo super eos. ecclesie fortitudo solidetur. Tamen propter
ea inter duodecim unus eligitur. ut capite constituto. scismatis tol
latur occasio. Sed cur non iohannes electus est uirgo. & a t delatūe.

Quia petrus senior erat. ne adhuc adulescens & penæ puer. pro
gressu ætatis hominibus præferetur. & magister bonus qui
occasionem iurgii debuerat auferre discipulis & dixerat eis.

Pacem meam do uobis pacem meam relinquo uobis. Et qui uo
luerit int̄ uos maior esse minimus omnium sit. In adulescen
tem quem dilexerat. causam præbere uideretur inuidiæ.

Ut autem sciamus iohannem fuisse tunc puerum manifestissime
docent ecclesiastice historia. quod usq; ad riam imperium
uixerit. Id est post passionem dñi sexagesimo octavo anno
dormierit. quod et nos in libro de illustribus uiris breuiter
perstriximus. petrus apostolus est. & iohannes apostolus. ma
ritus. & uirgo. Sed petrus tantum apostolus. iohannes & apos
tolus. & euangelista & prophæta. Apostolus quia scripsit
ad ecclesias & magister. & euangelista quia librum euange
lii condidit. quod ex epto matheus. alii ex duodecim apostolis

ad riam.

patetior.

non fecerunt. propheta autem in pat. moth insula in qua fuerat
 ad omittano principe ob dñi martirium religatus apocalypsin
 infinita futurorum misteria continentem. Refest autem
 ter tilianus. Quod a nerone missus infer uenit olei dolium purior
 & uegetior exierat quam intrauerat. Sed matheus quasi de ho
 mine incipit scribere. Liber generationis ihu xpi filii dauid
 filii abraham. lucas a sacerdotio zachariae. marcus a propheta
 malachiae & isaiae. Primus habet faciem hominis propt genealo
 giam. Secundus faciem utuli propt sacerdotium. Tertius faci
 em leonis propter uocem clamantis in deserto parate uiam dñi
 rectas facite semitas eius. Iohannes uero noster quasi aquila ad
 superna uolat. & a ipsum patrem per uenit dicens. In principio erat
 uerbum. & uerbum erat apud dñm. & dñs erat uerbum hoc erat in
 principio apud dñm. Exposuit uirginitas quod nuptia scire non
 poterat. Et ut breui multa sermone comprehendam doceamq;
 cuius bñdixit iohannes. immo in iohanne uirginitas ad dño
 uirgine mater uirgo uirgini discipulo commendatur. Uerò cas so
 labore sudamus. obicit quippe nobis aduersarius apostolicam sen
 tentiam & ait adam primus formatus est. deinde eua. Et adā
 non est seductus. mulier autem seducta in prauaricatione facta ē.
 Salua autem fiet per filiorum generationem. Si per manserit infide
 & dilectione et scificatione cum sobrietate. Consideremus cur
 apostolus adhuc sententiam et unde per uenerit. Uolo ergo uos
 orare in omni loco leuantes scās manus sine ira & cogitationib;
 Consequenter itaq; mulieribus praecepta dat uitae & ait similiter
 & mulieres in habitu ornato cum uerecundia & castitate or
 nantes se non in tortis crinibus. aut auro uel margaritis siue
 ueste preciosa. Sed quod decet mulieres promittentes pieta
 tem per opera bona. Mulier in silentio discat cum omni sub
 iectione. Docere autem mulieri non permitto neq; dominari
 in uirum sed esse in silentio. & ne uideretur mulieris dura con
 ditio. Quae cum in marito redigeret seruitutem. Legis recor
 datur antiq; & ad originale exemplum redit. quod adam
 primus factus sit. Deinde mulier ex costaeus. Et quod adam
 diabolus seducere non potuerit. sed eua. Et quod post offen

sancti. statim uero subiecta sit. Et ad maritum illius facta conuer-
sio quodque errorem uiderem illa que semel conubio copulata est
& redacta in conditionem uxoris. filiorum procreatione deleteret.
ita tamen si ipsos filios erudiret in fide et dilectione xpi & sanctifica-
one & pudicitia. Non enim ut male habetur in latinis codicibus
sobrietas est legenda. sed castitas. id est. *Ἐὼ φ πορ ὕνη*. uide
igitur quomodo ex hoc quoque ipso testimonio supereris et quod puta-
bas esse pronuptus. pro uirginitatem sentire cogaris. Nam si salua-
tur mulier per filiorum generationem. et liberorum numerus salus
matrum est. cur addidit. si per manserint filii in fide & caritate
& sanctificatione cum castitate. Tunc saluabitur mulier si illos
genuerit filios. quod uirgines per manserint. si quod ipsa perdidit.
adquirat in liberis. & damnum radicis. & cariem flore compenset
& pomis. Supra in transitu ubi nobis aduersarius proposuerat
salomonem multi nubum. qui templum dei exstruxit. statim respon-
deram. ut per questiones reliquas currerem. nunc ne clamitet &
hunc & alios in lege patriarchas prophetas & sanctos uiros a nobis esse
temeratos. proponam huius ipsius qui multas uxores & concubinas
habuit denuptus uoluntatem. Nemo enim melius scire potest
quid sit uxor uel mulier. nisi ille qui passus est. Loquitur ergo
in pro uerbis. Mulier insipiens & audax inops panis efficitur.
Cuius panis. nempe illius qui de celo descendit. Statimque subiungit.
Terrigine apud eam pereunt. & in profundum inferi incur runt.
qui sunt terrigine qui apud eam pereunt. utique illi qui secuntur
primum adam quid terra est & non secundum quid de celo est. &
rursum in alio loco. Sicut in ligno uermis ita perdet uirum suum
uxor sua molestifera. si autem adserueris hoc de malis dictum esse con-
iugibus. Et ego tibi breuiter respondebo. que enim mihi incumbit
necessitas uenire in dubium utrum mala utrum bona sit futura
quam dixeris. Melius est inquit habitare in terra deserta quam cum
uxore litigiosa & iracunda. Quam rarum sit uxorem sine uitiis
his inueniri. nouit ille qui dixit uxorem. unde pulchre uariis
geminus sublimis orator. qui non inquit litigat. celeberrima est.
Melius est habitare in angelo tecti quam cum uxore malefica in domo
commodi. Si domus communis mariti & uxoris. Erigit uxorem

troje.

4

malefica.

in superbia & contumeliam uiro facit: Quanto magis fictior
 uxor fuerit & in domo eius uir manserit. Incipit enim non uxor
 esse sed domina & uiro si offenderit migrandum est. Stallici
 die eiciunt hominem in die mali de domo sua. Similiter & mu- his malis
 lier maledica de propria domo. Ad sidus quippe iurgus &
 cotidiana garrulitate facit per pluer domum eius de adibus
 suis. Idest de ecclesia. Unde & supra ab eodem salomone precipitur.
 fili ne perfluas. Et apostolus ad hebreos propterea inquit. I debem
 amplius intendere his quae dicuntur. ne forte perfluamus. Illud
 uero quis taceat. quod sub enigmate scribitur. sanguis iugae tres / facti sub 2
 filiae erant. delectatione delectae. et iste non saturauerunt ea &
 quarta non sufficit dicere. satis est infernus. & amor mulieris. &
 terra quae non satiatur aqua & ignis non di. ut satis est.
Si sanguis iugae diabolus est. diabolus filiae sunt dilectione dilectae
 quae satiari inter factorum cruore non possunt. infernus. & amor
 mulieris. & terra arenis. & ignis ex estuans. Non hic de meretrice
 non de adultera dicitur. sed amor mulieris. Generaliter accusat.
 quis se pinsatiabilis est. qui ex tinctus accenditur. Et post copia
 rursum inops est. animumque uirilem effeminat. & ex epta passio-
 ne quam sustinet. Aliud non sit cogitare. simile quidem in sequenti
 parabola legimus. Per tria mouetur terra quae si autem non
 potest ferre. Si seruus regnet. & stultus si saturetur pambus.
 & odiosa uxor si habeat uirum bonum. et ancilla si eiciat domina
 suam. Ecce et hic in malorum magnitudinem. uxor ponitur. quod
 si responderis. sed uxor odiosa. dicam tibi quod est supra ad hoc pe-
 riculum inminet fieri graue est. qui enim duxit uxorem. in am-
 bigua est utrum odiosam. an amabilem ducat. Si odiosam duxerit.
 ferri non potest. Si amabilem. amor illius inferno & amenti tra-
 & incendio comparatur.

XVII Veniamus ad ecclesiasten. de ipso quoque testimonia pauca po-
 nentes. omnibus tempus est. et tempus omni rei sub caelo. tem-
 pus parienti. & tempus moriendi. Tempus plantandi. & tem-
 pus euellendi. quod plantatum est. peperimus in lege cum mor-
 sen. moriamur in euangelio cum xpo; plantauimus in nuptiis.
 euellimus per pudicitiam quod plantatum est. Tempus an-

plexandi. et tempus longe fieri ab amplexu. Tempus amandi. et
tempus odiendi. tempus belli. et tempus pacis. Simulq; nos
conmonet ne legem euangelio preferamus. ne puritatem uirgini-
tatis. nuptiis p̄dtemus & quandam. meliora sunt dicens no uis-
si-
ma sermo nis quam initium ei. Statimq; subiungit. ne dixeris quid
factum est quia dies priores meliores erant quam hui. quia non
sapienter interrogasti de hoc. & reddit causam quare dies pos-
teriores meliores sunt quam priores. Quia bona est inquit sapi-
entia cum hereditate. In lege enim sapientia carnis. mors sequeba-
tur occidens. in euangelio sapientiam sapientia sp̄s hereditas
expectat aeterna. Ecce hoc inueni dixit ecclesiastes. hominem
unum de mille inueni. & mulierem in his omnibus non inueni.
Verum tam repperi quod fecit hominem d̄s rectum. et ipsi quiescer-
cogitationes malas. Rectum hominem inuenisse dicit. Con-
siderauimus uerbi in homine. & uir & femina continentur.
Et mulierem inquit in omnibus non inueni. Legamus principiu
geneseos & inuenimus adam. Hoc hominem tam uirum quam
feminam nuncupare. Cum ergo boni creati simus. & recti ad o-
ipsi uitio nro sumus ad peiora dilapsi. Et quod in paradiso rectum
in nobis fuerat. egredientibus de paradiso deprauatum est.
quod si obiceris antequam peccarent. sex uirum & femina
fuisse diuisum. et absq; peccato eos potuisse coniungi. Quid
futurum fuerit incestum est. Neq; enim possumus discere iu-
dicia. Et ex nostro arbitrio illius sententia pra iudicare.
Hoc quod factum est in pro patulo e. Quod qui in paradiso uirgines p̄
manser. eieci de paradiso copulatis. Aut quid nocuit si paradisu
nuptias recepit. Et nulla est int̄ uirginem maritum q; diuersi-
tas. etia si in paradiso eos ante conuenerat sociari. eiciuntur de
paradiso. & quod ibi non fecerunt. in terra eieci de paradiso con-
iunctis. Ut statim a principio conditionis humane uirginita-
tem paradisu & terra nuptias dedicauerit. In omni tempore
sunt uestimenta tua candida. Candor uestium sempit̄nuse
e uirginitatis puritas. In matutino seminauimus semen nrm.
Et ad uesperam non cessemus. qui seruimus in lege nuptias uir-
ginitati in euangelio seruamus.

XXVII **T**ransseo ad cantica canticorum et quod aduersarius totum
 putat esse pro nuptiis uirginitatis continere sacramenta mon
 strabo: Audiamus quid loquatur sponsa antequam sponsus
 ad terram ueniat patiatur inferos penetret ac resurgat. Si
 multitudines auri faciemus tibi cum distinctionibus argenti
 quod usque rex in recubito suo est antequam resurget & dñs. et
 euangelium coruscet non habebat aurum sponsa sed simili
 tudines auri. Argentum ^{aut} quod in nuptiis habere se pollicetur
 habebat uarium atq; distinctum in uiduis continentibus ac ma
 ritis deinde sponsus respondit ad sponsam & docet eam quod ue
 teris legis umbra transierit. Et ueritas euangelii uenerit.

Surge ueni proxima mea sponsa mea columba mea. Quo ecce
 hiemps transit pluuia ^{abit} abit sibi hoc de ueteri testamto

Rursum de euangelio et uirginitate. Flores uisi sunt in terra
 tempus seronis aduenit nonne tibi uidetur id ipsum dicere
 quod & apostolus. super est ut & qui habent uxores sic sint
 quasi non habeant. & manifestius de pre conio castitatis uox
 ait tur turis audita est in terra nostra. Tur turis pudicissima
 semper habitans in sublimibus. Typus est saluatoris. Legamus
 fisiologos & repperiemus tur turis hanc esse naturam.
 Ut si parem perdidit alteri non iungatur. et intellegamus
 digamiam & iam a uotis a uibus reprobari. statimq; tur
 dicit ad tur turem ficus producit grossos suas. id est ue te
 ris legis pcepta ceciderunt. Et de euangelio uites florent
 dederunt odorem. Unde & apostolus. xpi bonus odor sumus.

Surge ueni ^{uena} proxima mea sponsa mea & tu ueni columba mea
 in uelamento p & re iuxta pro murale. & ostendemih facie
 tuam & auditam mihi fac uocem tuam. quoniam uox tua suauis
 & facies tua speciosa. Dum tuum uultum te geres cum mor
 se. & uelamentum esse in lege. nec faciem tuam uidebam.
 nec uocem tuam dignabar audire dicens. Et si multiplica
 ueritis pces nec sic exaudiam uos. Nunc autem reuelata
 facie contem plare gloriam meam. & p & re fir missime
 tegere pro mdrali. quod audiens sponsa ait. Aperit sacra
 menta pudicitiae. Fratruelis meus mihi et ego illi

qui pascit inter lilia. hoc est inter uirginum candentissimas
choras. Cui scire quale uerus salomon & pacificus noster solium
quales habeat armigeros. Ecce ait lectus salomonis sexaginta
potentes in circuitu eius de potentibus israel. Omnes ferentes
frameam. edocti bellum uir gladios in femore eius. Qui in cir-
citu salomonis sunt. gladium habent in femore sicut doctus ille
iudex qui interfecit hostem pinguisimum & totum carnem dedi-
tum. Omnes amputans uoluptates. Ibo inquit mihi ad montem
mirre ad eos qui mortificauerunt corpora sua. & ad collem
libani ad purissimos uirginum greges. & loquar sponsae meae. tota
speciosa es proxima mea. & macula non est in te. Unde & apos-
tolus ut exhibeat inquit sibi sanctam ecclesiam non habentem ma-
culam neque rugam. Ueni ad libanum sponsa ueni ad libanum ueni
& transibis ab initio fidei. a monte sanir & ermon. a cubilibus
leonum. a montibus leopardorum. Libanus ΑΕΥΚΑC ΜΟC
id est candor interpretatur. Ueni ergo sponsa candidissima
de qua & alibi dicitur quae est ista quae ascendit dealbata & transit
per uiam huius seculi ab exordio fidei & ex sanir quod interpretatur
ardens lucerna. iuxta illud quod in salmo legimus. Lucerna
pedibus meis uerbum tuum domine & lux semitis meis. Er-
mon id est consecratio. & fuge leonum cubilia & leopardorum
montes qui non possunt mutare uarietatem suam. fuge inquit
cubilia fuge superbiam demonum. ut postquam mihi fueris con-
secrata possim tibi dicere. uulnerasti cor meum sponsa mea soror
mea sponsa uulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum.
In uno ornamento collitui quod dicit huiusmodi est. Non
repudio nuptias habes & sinistram oculum quem tibi dedi.
propter inbecillitatem eorum qui recta uideri non possunt. Sed
magis mihi dexter uirginitatis oculos placeat. quasi caecatus fue-
rit. omne corpus in tenebris est. ac ne putaremus eum. amose
carnis & nuptias significare corporeas. ilico excludit hunc sen-
sum ait. Uulnerasti cor meum soror mea sponsa. ubi soror
ris nomen est. suspicio omnis fidei amoris excluditur. Quae
speciosas ubera tua auino de quibus & supra dixerat. frater uelis
meus mihi in medio uberum meorum commorabitur.

In principali cordis ubi habeat sermodi ^hospicium quam speciosa
sunt ubera tua uino / quod istud unum est. quod sponsa
mammas pulcherrimas facit. & pudicitia lacte secunda
nempe illud de quo sponsus in consequentibus loquitur. bibē
unum meum cum lacte meo. manducate proximi & bibete
& inebriamini ^{fr̄}. Unde & apostoli dicebantur musto pleni.
Musto inquit non uino uerū. quia unum nouum in ut res nouos
mittitur. & non ambulabunt in uelustate littere sed in noui
tate sp̄. hoc est unum quod cum inebria uerū. adulescentulos
& puellas. statim uirginitatem sinit. Et in crapulam casti
tatis eructuant. & exple tur illud uaticinium Zachariae dū
taxat. iuxta hebreicam ueritatem. de uirginibus ecclesie profe
rentis. Conplebuntur infantibus & puellis ludentibus plateae
eius. Quid enim bonum eius est & quid pulchrum est. nisi fru
mentum electorum. & unum germinans uirgines. Iste sunt
uirgines de quibus & in xlii psalmo scriptum est. Adducentur
regi uirgines postea proximitate eius afferentur tibi in leticia &
& iultatione adducentur in templo regis. Sequitur. hortus
conclusus soror mea sponsa. hortus conclusus. fons signatus.
quod dū sum est atq. signatum. similitudinem habet matris dñi.
matris & uirginis. Unde & in sepulchro saluatoris nouo quod
in p̄radurissima fuerat excissum. Nec ante nec postea quis
piam positus ē. Et tamen hec uirgo per p̄ua multarum mat̄
est uirginum. Sequitur enim. emissionis tuae paradysus
mala granatarum cum fructum pomorum. in malo granatis
& pomis. omnium uirtutum significatur in uirginitate con
ceptus. frater uelis meus candidus & rubicundus. candidus in
uirginitate. rubicundus in martirio. & quia rubicundus
& candidus est. ideo statim additur. Cut tur eius dulcedi
nis & totus concupisabilis. sponsus uirgo. laudatur ab sponsa
uirgine. laudat uicissim & uirginem sponsus. & dicit ei.
Speciosi facti sunt gressus tui in calciamentis filiorum ami
nadab. quod inter p̄rat' populi spontese offerentis. Vir
ginitas enim uoluntaria est. & ideo gressus ecclesie in cas
tatis pulcritudine conlaudantur. Non est huius tempo

ris in morem commentarii Omnia decantatis cantorum uirgi-
nitatis pandere sacramenta quia & hec ipsa fastidioso lectori-
nares contractura non ambigo.

XXVIII **L**oquatur isaias spei nostra fidei q; misterium. Ecce uirgo in
utero concipiet et pariet filium et uocabis nomen eius em manu
hel. Scio iudeos opponere solere in hebreo uerbo ahatma
non uirginem sonare sed ulescentulam & reuera uirgo propri-
betmola appellatur. adulescentula autem uel puella non
ahatma dicitur sed nasdara. Quid est igitur quod significat
ahatma abscondita uirginem. id est non solum uirginem
sed cum epitaci uirginem quia non omnis abscondita e uirgo
nec ab hominum fortuitam separata conspectu. Deniq; & re-
becca in genesi ob nimiam castitatem ecclesie typum quem
in sua uirginitate signabat. ahatma scribitur non betula
sicut manifestum esse poterit ex sermonibus pueri abraham
quos loquitur in mesopotamia. Et dixit dn̄s dn̄i mei
habraham si tu dirigis uiam meam per quam ego ingredior.
Ecce cum stetero super fontem aque uirgo que egreditur
ut auriet aquam & dixerit ad eam. Da mihi paululum aq;
ut bibam de dria tua et responderit et tubibe & camelis
tuis auriam. Haec erit uxor quam pparauit dn̄s filio
dn̄i mei. In eoloco enim in quo ait uirgo que egreditur ut au-
riat aquam in hebreo scriptum est ahatma id est uirgo se-
creta & nimia parentum diligentia custodita. Aut certe os-
tendant mihi iudei ubi hoc uerbum appellentur & nupte
& imperitiam confitebor. Ecce uirgo concipiet et pariet
filium. Sinon preferatur nuptis uirginitis. sp̄s sc̄i cur ma-
ritam cur ueliam nonelegit. Nam illo tempore erat &
anna filia fanuelis de tribu aser insignis pudicitiae & semp
uacans orationibus & ieiuniis in templo d̄i. Si conuersatio
tantum & bona opera & ieiunia absq; uirginitate sp̄s sc̄i ad
semeretur aduentum. potuit ista mater esse dn̄i. Cur ram
ad reliqua spreuit te inquit & dispexit uirgo filia non.
quam filiam dixerat appellauit & uirginem nesi in totum
eam filiam nominasset. arbitraretur & nupta. haec est uirgo

Abēhula

Thaaya

MITACI

filia ad quam alibi dicitur. *Legare sterilis quae non parit erūpe & clama. n̄ parit.*
 quō plures filii deserūt magis quam eius quae habet uirum.
 Ista est de qua per hieremiam loquitur d̄s. Numquid obli-
 uiscetur sponsa ornamentis suis aut uirgo fasciae pectoralis
 suae. De hac in eadem profecia grande miraculum est. quia fe-
 mina circum dederit uirum. Et uniuersitas parentem uirginis
 uenter incluserit. Istō inquit nuptiarum et uirginitatis sit
 diuersa conditio. Quid ad hoc potes dicere. si uirgo & uidua
 fuerint baptizatae. & ita per manserint. quae erit inter utraq;
 diuersitas. quod de petro & iohanne. anna & maria dudum
 diximus hoc p̄senti loco proficiat. Si enim inter uirginem et
 uiduam baptizatas. nihil inter est. quia baptisma nouum
 hominem facit. eadem condicione. & scorta atq; prostibula.
 si fuerint baptizatae. uirginibus coaquantur. Si enim preterita
 nuptiae nihil nocent uiduae baptizatae. & preterita in mere-
 tricibus uoluptatis. expositaq; corpora publice libidini. post
 lauacrum uirginitatis premia consequentur. Aliud est pu-
 rissimam mentem & nulla recordatione pollutam d̄o iungere.
 Aliud meminisse amplexuum uiri fedae necessitatis. Et quod
 corpore non agas recordatione. Similare non possis. hieremi-
 as quis scificatus in utero est & cognitus in uulua matris. Ideo hoc
 priuilegio fruitur. quia uirginitatis erat beatitudini destinatus.
 Et cum omnes capti sunt. uasa quoq; templi babilonia uastan-
 te direpta. iste solus liber ab hostibus est immōnis. & captiuita-
 tis nescit iniurias. & a uictoribus accipit stipendia. Et nabu-
 zardan. cui descis scōꝝ nabuchodonosor non preceperat. prece-
 pit de hieremia. Hoc est enim uerum templum d̄i. & haec sc̄a
 scōꝝ. quae uirginitatis puritatem d̄no consecrantur. At e-
 contrario ezechiel. qui captiuus tenebatur in babilonia. qui
 tempestatem ab aquilone uenientem uiderat. et turbinem
 cuncta rapientem. ait. mortua est uxor mea ad uesperam &
 feci mane sicut preceptum mihi erat. Predixerat enim ei d̄s
 quod in die illa apperiret os eius. & loqueretur & non taceret
 amplius. Diligenter adtende. donec uxor uiueret. non habebat
 libertatem populum commonendi. moritur uxor. & coniuga

le uinculum soluitur. Et absq; ulla trepidatione semper in of-
ficio proph&ali est. Qui enim liber uocatus ē. uere seruus ē xpi.
Non nego beatas esse uiduas qui ita post baptismō manserint.
nec illarum detraho meritō q̄ uiris incastitate perdurant.
Sed sicuti hae maioris apud dñm prae misunt quam nuptae con-
iugali officio seruientis. Ita & ipse aequo patiantur animo uir-
ginitatem sibi preferendo. Si enim illas sera pudicitia post
desponsatas corporis uoluptates erigit contra maritas.
Cur non infra perpetuam castitatem esse senouerit.
Frustra inquit haec loqueris. quia episcopi & presbiteri & dia-
cones. unus uxoris uiri & habentes filios. ab apostolo constitu-
untur. quomodo de uirginib; apostolus paulus dicit. Senon ha-
bere preceptum & tamen dat consilium tam quam misericor-
diam consecutus ad dño. & hoc agit in omni illa disputatione
ut uirginitatem p̄ferat matrimonio. et suadet quod impera-
re non audeat. ne micere uideatur laqueum. et plus imponere
ponderis quam potest hominum sustinere natura. Ita & in ec-
clesiastico ordine constituendo. quia rudis ex gentib; consti-
tuebatur ecclesia. leuora nuper credentibus dat precepta ne-
territi ferre non possent. Deniq; & apostoli & seniores
de hierosolimis litteras mittunt. ut non amplius imponatur
honoris in his quid gentib; crederunt. nisi ut abstinant se ab
idolatria. & a fornicatione. & a sanguine. & a suffocatis. &
quasi paruulis atq; infantibus lac potum dant. non solidum
cibum. nec precipiunt de continentia. nec de uirginitate sig-
nificant. nec adieunia prouocant. neq; dicunt illud quod in
euangelio ad apostolos dirigitur. nec habeant duas tunicas. neq;
peram. neq; aes in zonis. uirga in manu. calciamenta in pedibus.
Aut certe illud siuis p̄fectus ē. uade uende omnia bona tua &
da pauperibus & ueni sequereme. Si enim adulescens ille qui se
iactitauerat cuncta fecisse quae legis sunt. audiens hoc tris-
tior abiit quia habebat possessiones multas. Et pharisei
huiusmodi dñi sententia subsannabant. quanto magis tanta
gentium multitudo cui summa uirtus erat. alia non rapere.
Nec habebat ne cesse dare preceptum de castitate. & continentia.

sempiterna quibus scribebatur ut abstinerent se ab idolis & a fornicatione & a sanguine & a suffocatis & in quibus audi-ebatur fornicatio & talis fornicatio qualis nec inter gentes quidem est.

XXX

Sed & ipsa episcopalis electio mecum facit. Non enim dicitur eligatur episcopus qui unam ducat uxorem: & filios in omni subdita disciplina. Certe confiteris non posse esse episcopum qui in episcopato filios faciat. Alioquin si deprehensus fuerit non quasi uir tenebitur sed quasi adulter damnabitur. Aut permitte sacerdotibus exercere opera nuptiarum ut idem sint uirgines quod mariti aut si sacerdotibus uxores non liceat tangere in eos sci sunt quia imitantur pudicitiam uirginem. Sed & hoc inferendum si laicus & quicumque fidelis orare non potest nisi uacet ab officio conjugalis sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia semper orandum est: Si semper orandum est ergo semper carendum matrimonio. Nam & in ueteri lege pro populo hostias offerebant non solum in domibus suis non erant sed & iam purificabantur ad tempus ab uxoribus separati & uinum & siceram non bibant quae solent libidinem pro-uocare. Eliguntur mariti in sacerdotum. Non nego quia nisi tanti uirgines quanti sunt necessarij sacerdotes. Numquid quia in exercitu fortissimus quisque eligendus est. Idcirco non adsumuntur & infirmiores cum omnes fortes esse non possint. Si exercitus uiribus tantum staret & non etiam numero militum abicerentur inbecilliores. Nunc & secundarum & terciarum uirium gradus adsumitur ut turba numero exercitus compleatur. Et quo modo iniquis frequenter in ordinatione sacerdotali. Sacerdos uirgo nec legitur & maritus adsumitur quia forte & cetera opera uirginitati non habet congruentia. Aut uirgo putatur & non est. aut est uirginitatis infamis. aut certe ipsa uirginitas ei parit superbiam & dum sibi adplaudit de sola corporis castitate uirtutes ceteras negligit. Non fouet pauperes. aut pecuniae cupidior est. Euenit interdum ut tristior uultus adductum supercilium. Incessus pompae ferulis suis offendat populum. Et qui nihil habet quod

& filios faciat
sed qui una abuisti
uxorem.

sim.

reprehendat inuita habitum solumoderit & incessum mul-
ti eliguntur non a moresui sed alterius odio. Implerisq; suffra-
gium meretur sola simplicitas & alterius prudentia & calli-
ditate quasi malitia opponitur. Non numquam errat uulgi
plebisq; iudicium & in sacerdotibus conprobandis unusquisq;
suis moribus fauet ut non tam bonum quam suis similem qua-
rant praepositum. Euent aliquotiens ut marique pars ma-
ior in populo e mariti quasi sibi adplaudant. et in eos se arbitrent
minores non esse uirginibus. Si mariti uirgini praefertant.
Dicam aliquid quod forsitan cum offensa multorum dicitur
uisum. sed boni non mihi irascentur quia eos peccati conscientia
non inor debet. interdum hoc & pontificum uitio accidit. Quinon
meliores. sed largiores in clerum allegunt. & simplices
quosq; atq; innocentes in habiles putant. uel ad finibus & cog-
natis quasi terrene milie officia largiuntur. Si uel de bitum
obediunt iussionis. quodq; his peius est illis clericatus gradum
donant. quorum sint obsequis delimiti. alioquin si iuxta sen-
tentiam apostoli non erunt episcopi nisi mariti ipse apostolus
episcopus esse non debuit. quid dixit. uolo autem omnes sic e ut ego sum.
Et iohannes indignus hoc gradu estimabitur. & omnes uirgines
& continentis quibus quasi pulcherrimis gemmis. ecclesie moni-
le decoratur. episcopus & presbiter & diaconus. non sunt merito-
rum nomina. sed officiorum. Nec dicitur. Siquis episcopatu
desiderat bonum gradum desiderat. sed bonum opus desiderat.
Quod in maiori ordine constitutus possit si uelit occasionem ex-
ercendarum habere uirtutum. Oportet ergo episcopum in
reprehensibilem esse. ut nulli uitio mancipatus sit. unius uxo-
ris uirum. qui unam uxorem habuerit. non habeat sobriu-
sive ut melius in greco dicitur. uigilantem. id est NEΦΑΛΙΟΝ
ΚΕΦΑΛΟΝ pudicum. hoc enim significat ΚΕΦΑΛΟΝ
ornatum & caritate & moribus hospitale. ut imitetur a-
braham. Et cum peregrinis immo in peregrinis. xpm susci-
piat doctorem. Nihil enim prodest conscientiam uirtutu
frui. nisi & creditum sibi populum possit instruere. ut ualeat
exortari in doctrina & eos qui contradicunt redarguere.

Non uiolentum quia qui semper in seis scorum est & offert^b ofi-
 as uinum & siceram non bibat. Non uiolentum quia in uino
 luxuria. Non uiolentum sic bibat ep̄s ut an biberit ignoretur.

Non percussorem. id est qui conscientias. Non percutiat singulorū.
 neq; pugilem. describit sermo apostolicus sed pontificem instituit.
 Quid facere non debere docet nunc in religione quid faciat sed
 modestum. non litigiosum. non cupidum. domum suam bene
 regentem. filios habentem. subditos cū omni castitate. Unde
 † dicitur in ep̄scopo ut si filius eius impudicus.
 quanta pudicitia fuerint. ipse ep̄scopus esse non possit.

Et eodem uitio offendat dñm quo offendit heli pontifex qui
 corripuerat quidem filios sed qui non abiecerat delinquen-
 tes. rē rorsum cecidit & mortuus est. Lucerna di ante quā
 extingueretur. uulieres similiter pudicas & reliqua.

In omni gradu & sexu tenet pudicitia principatum. Cernis
 igitur quod ep̄scopus presbiter & diaconus. non ideo sint bea-
 ti qui ep̄scopi uel presbiteri aut diacones. sed si iustitias
 habuerint nominum suorum & officiorum. Alioquin si dia-
 conus sanctior ep̄s suo fuerit. num ex eo quod inferiori gra-
 du est. apud xpm dērior erit. absit. Aut stephanus chaco-
 nus qui primus martirio coronatus est. Minor futurus ē
 in regno celoꝝ multis ep̄scopis & timotheo aut tito quos &
 subicere non audeo ita nec ante ponere. quomodo in legio-
 nibus. & in exercitu sunt duces sunt tribuni. sunt centuri-
 ones. sunt ferentarii. hac leuis armaturæ. & miles grega-
 rius & manipuli. commissaq; pugna^{nomina} uocant dignitatum.
 & sola fortitudo queritur. Ita in hoc campo & prelio quo
 contra demones dimicamus. non querentur nomina sed o-
 pera. & gloriosior ille sub uero imperatore xpo. Non
 qui nobilior sed qui fortior est. At dicis; Si omnes uirgines
 fuerint. quomodo stabit hominum genus. Barbari referā.
 si omnes uiduæ fuerint. uel in matrimonio continentēs.
 quomodo stirpis mortalium propagabitur. hac ratione
 nihil omnino erit. ne aliud esse desistat. uerbi gratia sic unc-
 ti philosophi sint. agricolæ non erunt. quid loquar de agri-
 colis. non oratores. non iuris consulti. non reliquarum.

artium preceptores. Si uniuersi principes quierit miles. si om
caput cuius uocabuntur caput cum cetera membra defuerint.
& uis ne si uirginitatem plures adpeterent. cessent esse lupa
naria cessent adultera. ne infantes in urbibus uillisq; non
uagiant. cotidie moecorum sanguis effunditur. adulte
ria damnantur. Et inter ipsas leges & secures hac tribu
nalia flagrans libido dominatur. Nolimus uere ne omnes
uirgines fiant. Difficilis res est uirginitas. et ideo rara quia
difficilis.

XXXI Multi uocati pauci uero electi. Cupere plurimorum est. per
seuerare paucorum. Unde & grande premium eorum qui
perseuerauerint si omnes esse uirgines possent. numquam
& dñs diceret qui potest capere capiat. Et apostolus in
persuadendo trepidauit de uirginibus autem preceptum dñi
non habeo. Et cur inquit creatasunt genitalia & sic a condi
tore sapientissimo fabricatisumus. ut mutuum nostri patia
mur ardorem. & gesti amus. naturalem copulam pericli
tamus responsionis uerecundia. et quasi inter duos scopulos
& quasdam necessitatis & pudicitiae. *Ὑ ΜΙΤΑΝΓΑΔΑΕ*
Hinc atq; inde uel pudoris uel cause naufragium sustinemus.
Si ad proposita respondeamus pudore suffundimur. si pudor
imperarit silentium. quasi de loco uidebimur. & edere & aduer
sario ferendi occasionem dare. Melius tamen ē clausis ut
dicitur oculis andabatarum more pugnare. ^{qua} non directa
spicula dirpea repellere ueritatis poteram quidem dicere.
quo modo posterior pars corporis & meatus per quem alui
stercora digerentur obligatus est ab oculis. & quasi poster
gum positus. Ita & hic qui sub uentre est addigerendos hu
mores & potus quibus uena corporis inrigantur adō con
ditus est. Sed quo ipsa archana & genitalium fabrica & nra
feminarum que discretio est & receptacula uulue ad sus
cipiendos & coalendos foetos condita sexus differentiam pre
dicant. hoc breuiter respondebo. Numquam ergo cessent
alibidine ne frustra huiusmodi membra portem. Cur enim
se maritus abstinere ab uxore. cur casta uidua perseueret.

uigierit

adultera.

curfda

ludo

organā.

si ad hoc tantum nati sumus ut peccatum more uiuamus aut
 quid mihi nocebit si cum uxore mea alius concubuerit. quo
 modo enim dentium officium est manducare & maluum eaque
 sunt massata transmittere & non habet crimen qui coniugi meae
 panem dederit. Ita si genitalium hoc est officium ut semper fruatur
 naturasua. meam lassitudinem alterius uires superant & uxo
 ris ut ita dixerim ardentissimam gulam fortuita libidore stinguat.
 Quid sibi autem uult apostolus ut ad continentiam cohortetur. Si
 contra naturam est. Quid ipse dominus qui enuchorum precipit uarieta
 tes. Certe apostolus qui ad suam nos prouocabat pudicitiam debet
 constanter audire. cur portas uere trum opauit. cur a sexu femina
 rum barbatus. aliaque membrorum qualitate distingueris. tu non
 intumescunt papillae non dilatantur renes. non pectus ardetur. Uox
 ob sollemior est. sermo ferocior. hirsutus supercilium. Frustra haec
 omnia uirorum habes. si complexum non uideris feminarum. con
 pellor aliquid loqui & insipiens fieri. sed uos me loqui audeam
 coegit. Dominus noster atque saluator qui cum in forma dei esset
 formam serui dignatus est adsumere. factus oboediens
 deo patri usque ad mortem ^{et morte.} crucis. Quid necesse erat ut in his
 membris nasceretur quibus usus non erat. qui ceste ut
 sexum ostenderet etiam circumcisus est. Cur iohanne
 apostolum & baptisam sua dilectione castrabit. Quos ui
 ros nasci fecerat qui in christum credimus. nisi sectemur exempla
 et si non ueramus illum iuxta carnem. Sed iam nunc non noui
 mus eum secundum carnem. Certe in resurrectione eadem
 erit corporum substantia qua nunc utimur. licet auctior
 gloria. Nam & saluator intantum ipsum corpus habuit
 post inferos in quo & crucifixus est. ut manus perforatus clausus
 & lateris uulnus ostenderet. porro si clausus ingressus est
 ostis. quod humanorum corporum natura non patitur.
 Ergo & patrum & dominum negauimus uera habuisse habuisse
 corpora quia ambulauerunt super aquas. quod contra naturam
 est. in resurrectione mortuorum non nubent neque nubent.
 Sed si miles erunt angelis. quod tales postea in caelis futuris.
 Hoc uirgines interra esse coeperunt. Si angelorum nobis

manfa

similitudo promittitur. Inter angelos autē non est sexus diuer-
sitas ut sine sexu erimus quod angelis sunt. Aut certe quod li-
quido comprobatur. resurgentes in proprio sexu. sexus non
fungemur officio: Verum quod agimus argumentis &
propositiones aduersari callida cupimus responsione supe-
rera transierunt & ecce facta sunt omnia noua. [rare]

XXII Curram per apostolorum sententias & quomodo in salomo-
nis exemplis breues exposita unguulas subdidi ob intellegen-
di difficultatem. ita & nunc castitatis continentiae xpiane
exempla replicabo. & de multis testimoniis quasi unū corpus
efficiam. quo & nihil quod ad pudicitiam pestinet. prae-
mit tam & nimiae prolixitatis declinem fastidium.

Scribit inter cetera paulus apostolus ad romanos. Quem ergo
fructum habuistis tunc ^{in his} in quibus nunc erubescitis? Nam
finis illorum mors est. nunc uero liberati a peccato serui autē
facti dō habetis fructum ur̄m in scificatione. finem uero.
uitam aeternam. Puto quod & nuptiarum finis mors sit.
fructus autē scificationis. qui uel ad uirginitatem uel ad conti-
nentiam pertinet. uita pensatur aeterna. ac deinde. itaq;
fr̄s mei & uos mortificati estis legi per corpus xpi. ut sitis alie-
rius qui ex mortuis resurrexit. ut fructificemus dō.

Cum enim essemus in carne. passionēs peccatorum quae
per legem erant. operabantur in membris nr̄is. ut fructifi-
carent morti. Nunc ^{autē} soluti sumus a legemortis in qua de-
tinebamur. ut seruiamus in nouitate sp̄s & non in uetustate
litterae. Cum inquit essemus in carne non in nouitate
sp̄s sed in uetustate litterae. faciebamus ea quae carnis
erant & fructificabamus morti. Nunc autem quia mor-
tuis sumus legi p̄ corpus xpi. fructificemus dō & simus ei
qui ex mortuis resurrexit. Nec non & in alio loco cum p̄-
dixisset. scio quia lex spiritalis ē. & de uolentia carnis quod
crebro nos impellat facere quod nolumus. Latius ^u disputasset.
ad extremum intulit. Infelix ego homo qui me liberabit
de corpore mortis huius. gratia di per ih̄m xpm dñm n̄m.
Et iterum. Igitur ego ipse mente seruo legi di. carne autē

legi peccati. & nihil damnationis est ^{hinc} istis qui sunt in xpo ihu. qui non secundum carnem ambulant. Lex enim sps in xpo ihu liberauit me a lege peccati & mortis. ac manifestius in consequentibus docet xpianos non ambulare secundum carnem sed secundum spm dicens. qui enim secundum carnem sunt quæ sunt carnis sapiunt. Qui uero secundum spm quæ sunt sps sentiunt. Nam prudentia carnis mors est. prudentia autem sps. uita & pax. Quo prudentia carnis inimica e in dnm legi enim di non subicitur nec potest. Qui autem in carnes do placere non possunt. Vos autem in carne non estis. sed in spu. Si tamen sps di habitat in uobis & reliqua usq; ad illum locum in quo ait. Ergo frs debitor es sumus non carni ut secundum carnem uiuamus. Si enim secundum carnem uixeritis mori emini. Si autem ^{spu} facta carnis mortificatis uiuetis; quicumq; enim spu di aguntur. hi filii di sunt;

Si prudentia carnis inimica e in dnm. et qui in carnesunt do placere non possunt. Arbitror & eos qui seruiunt officio con iugali. quod prudentiam carnis diligant & in carnesint. a qua retrahens nos apostolus & iungens spu deinceps loquitur.

Obsecro uos fratres per misericordiam di. ut exhibeatis corpora ustra hostiam uiuentem scam do placentem rationabilem obsequium uestrum; Et nolite confirmari huic seculo. sed reformamini in nouitate sensus uiri. ut probetis quæ sit uoluntas di bona & ^{benig.} placens et perfecta. Dico enim per gratiam quæ data est mihi omnibus qui sunt inter uos. non plus sapere quam oportet sapere. sed sapere ad pudicitiam ^{non} ad sobrietatem. ut male in latinis codicibus legitur. sed sapere inquit ad pudicitiam. si quidem grece scriptum est. ΕΙΣΤΟ ΟΥΦΡΟΝΕΝ. apostoli sententiam consideremus. reformamini inquit in nouitate sensus uiri. ut probetis quæ sit uoluntas di placens & perfecta. quod dicit huiusmodi est. concedit quidem di nuptias concedit digamiam. Et sine esse fuerit fornicationi & adulterio. prefest trigamiam; Sed nos qui cor pora nostra exhibere debemus. hostiam uiuam scam do placentem. rationa

bilem obsequium nr̄m. Non quid condat d̄s. sed quid uelit.
consideremus. ut probemus quæsit uoluntas d̄i bona & placens
& perfecta. Ergo quod concedit. nec bonum. nec placens ē.
nec perfectum. Redditq; causas cur hoc suadeat. Scientes
tempus quia hora est. iam nos desomno surgere. Nunc
enim propior est nostra salus. quam cum credidimus.

Nox precessit dies autem adpropinquabit. Et in extremo in
duimini dnm̄ ih̄m̄ xp̄m̄. & carnis curam. ne feceritis in deside-
rus. Aliud est uoluntas d̄i. aliud indulgentiam. Unde ad
corinthios scribens ait. Et ego fr̄s non potui uobis loqui sicut
spiritalibus. sed sicut carnalibus. Sicut paruulis in xp̄o lac
uobis potum dedi. non escam. nec dum enim poteratis. sed neq;
adhuc potestis. adhuc enim carnales estis. Qui animalis est & non
recipit ea quæ sp̄s d̄i sunt. stultitia enim illi est. nec potest
intelligere quia spiritaliter diiudicatur.

XXXIII | Sicut non perfecto castitatis cibo. sed rudi nuptiarum lacte
nutritur. Sicut per hominem mors. sic & per hominem
resurrectio mortuorum. Quomodo in adam omnes mo-
rimur. sic in xp̄o omnes uiuificamur. Serui uimus in lege
ueteri adam. seruiamus in euangelio nouo adam. Fac-
tus est enim primus homo adam in animam uiuentem. &
nouissimus adam in sp̄u uiuificantem. Primus homo
de terra terrenus. secundus homo de caelo caelestis. Qua-
lis terrenus talis & terreni. & qualis caelestis. tales & cae-
lestes. Sicut portauimus imaginem terreni. portamus
& imaginem caelestis. Hoc autem dico fratres. quia caro &
sanguis regnum d̄i possidere non possunt. neq; corruptio
in corruptionem hereditabit. Hoc tamē clarē ut nulla ex-
positione. queat manifestius fieri. Caro inquit & sanguis
regnum d̄i possidere non possunt. neq; corruptio in corrupti-
onem. Si corruptio ad omnem cotum pertinet. incor-
ruptio autem proprie castitatis est. premia pudicitiae
nuptiae possidere non possunt. Scimus enim quō sit terrena
domus huius habitationis destructa fuerit. ædificationem
habeamus ex dō. Domum absq; manu factam. sep̄ iter nam

in caelis. In quo ingemescimus. habitaculum nostrum quod
 de caelo est. super induere desiderantes. cupimus enim egre-
 di de corpore & habitare cum xpo. Propter quod & studio-
 sissimè nitimur siue in corpore siue extra corpus placere
 deo. Et ut plenius exponeret quales nos esse uelit. in alio loco
 docet & dicens. disponit enim uos uniuerso uirginem castam
 exhibet xpo. quod si ad totam ecclesiam credentium uolue-
 rit referre. & in hac disputatione xpi. & maritus & digi-
 mos & uiduas & uirgines contineri. hoc quoque pro nobis facit.

disponit enim

Nam dum omnes ad pudicitiam & premium uirginitatis in-
 uitat. ostendit cunctis gradibus uirginitatem esse potiorè.

Rursumque ad galatas. ex operibus inquit legis non iustificabitur
 omnis caro. Opera legis & nuptiae sunt. unde & maledicunt
 in ea quae non habent filios. quae si conceduntur & iam in e-
 uangelio. aliud est indulgentiam infirmitati tribuere.
 aliud uirginitatis praemia polliceri. Dicam & lego nuptioribus
 meis. qui post castitatem & diutinam continentiam subant
 ad coitum. & postmodum more lasciuunt. Sic insipientes
 estis. cum inciperitis spū. nunc carne consummamini.

Tanta passi estis sine causa. sitamen sine causa. Apostolos quod
 continentiae quibusdam nodos relaxat & dimittit frena
 currentibus. Propter infirmitatem carnis hoc facit. Con-
 tra quam scribens denuo loquitur. Dico autem. spū. ambulate.
 & desideria carnis non perficietis. Caro enim concupiscit con-
 tra spū. et spū. contra carnem. Non necesse est nunc de ope-
 ribus carnis dicere. quia & longum est. & facile potest. de apos-
 toli epistula sumere quae uoluerit. Dicam tantum de spū.
 cuius fructus sunt. caritas. gaudium. pax. longanimitas. be-
 nignitas. bonitas. fides. mansuetudo. continentia.

qui

Omnes uirginitates spū. quasi solidissimum fundamentum. Et
 sublime culmen. continentia sustentat & protegit. aduer-
 sum huiusmodi non est lex. Qui autem sunt xpi carnem
 suam crucifixerunt cum uitiis & desideris.

Si uiuimus spū. ambulemus & spū. Quicum xpo carnem nostram
 & passionis eius desideria crucifiximus. Quid rursum ea

quae carnis sunt agere cupimus. Quodcumque semina uerit homo.
hoc & metet. qui seminat in carne sua de carne & metet
corruptionem. Qui autem seminat in spiritu de spiritu & metet
uitam aeternam. Aestimo quod qui uxorem habet quando
reuestitur ad id ipsum ne temptet eum sathanas in carne
seminat & non in spiritu. qui autem in carne seminat non ego
sed apostolus loquitur. quod metat corruptionem. Elegit
nos in christo deus pater ante constitutionem mundi ut essemus
sani & immaculati coram eo. ambulabimus in concupiscentiis
carnis facientes uoluptates eius. & cogitationum. & sumus filii
irae sicut & ceteri. Nunc autem conresuscitabit & conseruet
nos in caelestibus in christo ihesu ut deponamus secundum priorum
conuersationem ueterem hominem qui corrumpitur iuxta
desideria erroris. & aptari nobis possit illa benedictio quam misit
tica ad ephesios epistula talis sine concludit. Gratia cum omnibus
qui diligunt dominum ihesum in incorruptione. Quo conuersatio
nostra in caelis est. unde & saluatorem expectamus dominum ihesum
christum. qui transfigurabit corpus humilitatis nostrae conformem
mem corporis gloriae suae. Quaecumque ergo sunt uera quaecumque
pudica quaecumque iusta quaecumque ad castitatem pertinen-
tia. his copulemur. haec sequamur. Reconciliavit nos christus
in corpore suo deo patri per mortem suam. Et exhibuit sese in
immaculatos. & absque ulla reprehensione in quo &
circumcisi sumus. Circumcisione non manufacta in expoliati-
one corporis carnis. sed in circumcisione christi consepulti ei in bap-
tismo in quo & conresurreximus. Si ergo surreximus cum
christo. ea quae sursum sunt quaeramus ubi christus est in dextera dei se-
dens. ea sapiamus quae sursum sunt non quae super terram.
Mors tua enim sumus & uita nostra abscondita est cum christo in deo.
Cum christus apparuerit uita nostra. Tunc & nos apparebimus
cum illo in gloria. Nemo militans deo implicatur seculi nego-
tiis. ut possit ei placere cui se elegit. Apparuit enim gratia dei
saluatoris omnibus hominibus erudiens nos ut abnegantes im-
pietatem & secularia desideria caste. & iuste. & pie uiuamus
in presenti seculo. Dies me deficient. si uolueris omnia casti

tatis. De apostolo precepta memorare. istasunt de quibus
ad apostolos dñs loquebatur;

XXXIIII

Ad huc multa habeo uobis dicere sed non potestis ea portare
modo: Cum autem ille uenerit sps ueritatis docebit uos
omnem ueritatem: Post crucem xpi. statim in actibus aposto-
lorum una domus philippi euangeliste quadrigam produ-
cit uirginum filiarum. & cesarea in qua ex gentibus ecclesia
per centurionem cornelium fuerat dedicata. etiam uirginū
puellarum prebere exempla. Cumq; dñs in euangelio
dixerit. lex. & prophete usq; ad iohannem. iste quia uirgi-
nes erant. & post iohannem prophete esse referuntur.

Neq; enim poterant ueteris testamenti lege retineri. quae
uirginitatis fulgentes castitate pollebant. Transeamus
ad iacobum qui frater dñi dicebatur tante scitatis tanteq;
iustitiae & perpetuae fuit uirginitatis ut ioseppus quoq;
historicus iudeorum. Propter huius necem subuersam hie-
rosolimam referat. Hic primus ep̄ ex iudeis hierosolymae
credentis ecclesiae. Ad quem paulus cum titio barnabaq; per-
gebat. loquitur in epistula sua. Nolite errare fratres mei dilecti.
omne datum bonum. & omnis perfecta donatio desursum ē.
descendens a patre Luminum apud quem non est differentia
aut auersionis umbraculum. Uolens genuit nos uerbo uerita-
tis ut simus primitiae creaturarum eius; Uirgo mystica uir-
ginitatem docet. Omne perfectum donum desursum descendit.
Ubi non sunt nuptiae. & descendit non a quo libet. sed
a patre Luminum. qui dicit ad apostolos. uos estis lux mundi.
apud quem non ē differentia iudeis siue gentilibus. nec illa umbra
qui uersabatur in lege premit eos qui de nationibus crediderunt.
Sed uerbo nos genuit. & uerbo ueritatis. quia umbra & imago. &
quaedam species ueritatis precessit in lege. ut simus primitiae
creaturarum eius; Et quo modo ipse primogenitus ex mortuis
omnes in se mortuos suscitabit. Sic ipse uirgo primitias
uirginum suorum. in se uirgine dedicauerit. Petrus quoq;
quid deuocatione gentium sentiat contemplemur;

Benedictus dñs & pater dñi nri ihu xpi. qui secundum magnam.

miseri cordiam suam regenerabit nos in spem uitae. per resurrectionem ihu xpi ex mortuis. in hereditatem incorruptam & inmaculatam. & in mercedibilem quae seruat in caelis in uos qui uirtute dei custodimini per fidem & salutem quae preparata est reuelari in tempore nouissimo. Vbi in corrupta predicatur hereditas & inmaculata & in mercedibilis & preparata in caelis & in tempore nouissimo reseruata & in spem uitae aeternae. Quando non nubent neque nubentur. Ibi alius uerbis uirginitatis priuilegia describuntur. Nam & in consequentibus hoc ipsum docet. propter hoc accincti lumbos mentis urae uigilantes perfecte sperate in ea gratia quae uobis deferenda est in reuelatione ihu xpi quasi filii oboedientiae non conformemini in prioribus in ignoratione uestra desideris. sed secundum eum qui uos uocabit sanctum & ipsi sancti estote in omni conuersatione. Scriptum est enim sancti estote quia & ego sanctus sum. Neque enim corruptibili argento & auro redempti sumus. Sed pretioso sanguine immaculati agni xpi ihu. & sanctificemus animas nostras. In oboedientia ueritatis renati non ex coitu corruptibili sed in corruptione per uerbum uiuentis dei & permanentis. Et sicut lapides uiui aedificemur in domum spiritalem. sancti sacerdotum offerentes uictimas spirituales pro ihu xpo domino nostro. Nos enim sumus gens electa regales sacerdotum gens sancta populus acquisitionis xpi pro se nobis carne mortuus est. At memur eadem conuersatione qua xps quo qui passus est carne quiescit a peccato. ut nequaquam in desideris hominum sed in uoluntate dei reliquum in carne tempus transigamus. Sufficit enim nobis praeteritum tempus quando ambulabimus in luxuriosis & desideris. ceterisque uitiis. Grandia nobis & preciosa uirginitatis promissa donauit. ut per hanc efficiamur diuinae consortis naturae. Fugientes ea quae in mundo de concupiscentiae corruptionem. Nouit dominus sanctos de temptatione eruere. Et iniquos cruciandos in chem reseruare iudicium. Praecipue eos qui post carnem in desideris pollutionis abulant.

& dominationes despiciunt. audaces & procaces. Isti enim
 quasi inrationabilia iumenta in uentrem & libidinem
 pronisunt. blasphemantes qui in corruptione sua corrumpent.
 Recipientq; mercedem iniquitatis luxuriam. qui putant dili-
 tiat esse iustitiam sordes & maculae. et nihil aliud nisi de-
 uoluptatib; cogitantes. Qui habent oculos plenos adulterio.
 et insaciabili libidine. & decipiunt animas necdum xpi cari-
 tate robustas. Loquuntur enim uerba tumentia & indoctos
 facile inlecebris carnis inreliunt. Reprimittentes eis liber-
 tatem cum ipsi seruisint corruptionis. Unusquisq; enim ei
 subiaceat passioni aqua uinitur. quod si fugientis quo in qui-
 nationem mundi per scientiam saluatoris nostri ihu xpi.
 isdem rursus superantur quae ante superarant. Factasunt
 eis nouissima peiora prioribus. Meliusq; eis erat non nosse
 uiam iustitiae quam post notitiam eius postergum redire.
 & relinquere scm mandatum quod eis traditum fuerat.
 Complectumq; e in eis uerissimum illud prouerbium. canis
 reuertens ad uomitum suum. et sus. lota in uolutabro luti.
 Volui omnem locum secundae p. tri epistolae ponere. ne longu
 facerem. sed tanto modo ostendi sps sci uaticinio huius tem-
 poris. & doctores & heresem prenuntiatam. deniq; manifesti-
 us eosdem notat dicens.

XXXVI

Veniunt in nouissimis diebus inlusores. seducetes iuxta propria
 desideria ambulantes. & caetera. Descripsit sermo apostoli-
 cus iouinianum loquentem buccis tumentibus. & inflata
 uerba trucinantem. reprimittentem in caelis libertatem.
 cum ipse futuorum seruus sit atq; luxuriae. Canis reuertens
 ad uomitum suum. Nam cum monachum esse se iactit.
 & post sordidam tunicam. & nudos pedes. & cibarium pane.
 & aquae potum ad candidas uestes. & nitidam cutem. ad
 mulsum. & elaboratas carnes. ad iura apicii & paxam ad
 balneas quoq; hac frictulas. & popinnas se conferat.
 Manifestissimum est. quod terram caelo uita uirtutibus
 anteponens. accipiens aurum. preferat xpm. & purpuram
 coloris eius putat regna caelorum. Et tamen iste formo.

sus monachus crassus nitidus dealbatus & semper ^{sponsus} quasi nup-
turus incedens aut uxorem ducat aut equalem uirginitate
nuptiis probet. aut si non duxerit frustra contrarios uerbis
agit. cum opere nobiscum sit. Sed & iohannes in eadem uerba
concordat. Nolite diligere mundum neque ea quae in mundo sunt.
Siquis diligit mundum non est dilectio patris in eo. Quomodo
quod in mundo est desiderium carnis est & desiderium ocu-
lorum & superbia huius uitae. qui non est de patre sed de mun-
do est & mundus preterit & desiderium eius. Qui autem
facit uoluntatem dei manet in aeternum; Mandatum nouum
scripsit nobis quod est uerissimum & in christo & in nobis. quomodo
nebre preterierunt & lux iam lux est et rursus;
Kmi nunc filii dei sumus & nec dum apparuit quid futuri sumus.
Simus autem quomodo si apparuerit similes eius erimus. quia uide-
bimus eum sicut est. Et omnis qui hanc habet spem & castifi-
cat semetipsum sicut & ille castus est. In hoc perfecta est nostra
caritas si fiduciam habeamus in diem iudicii. ut quomodo
ille est. sic & nos simus in hoc seculo. de epistola quoque iudae-
tale quid significat odientes carnis pollutam tunicam;
Legamus apocalypsim iohannis & ibi repperimus agnum
super montem sion. & cum illo centum quadraginta quat-
tuor milia signatorum habentium nomen eius & nomen
patris illius scriptum in frontibus suis. qui cantant canticum
nouum. Et nemo potest dicere canticum illud nisi hi qui
empti sunt de terra. Isti sunt qui cum mulieribus se non co-
inquinauerunt. uirgines enim permanserunt. Hi sunt
qui secuntur agnum quocumque uadit. empti enim sunt &
hominibus primitiae domini & agno. Et in ore ipsorum non est
inuentum mendacium. & sine macula sunt. de singulis tri-
bus excepta tribu dan pro qua reponitur tribus leui-
Duodecim milia uirginum signatorum creditura dicuntur.
qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Hac ne putarem
de his dici qui scorta non norunt. statim intulit. uirgines enim
permanserunt. ex quo ostendit omnes qui uirgines non per-
manserunt. ad comparationem perissimae & angelicae

domini ihu.

castitatis & ipsius xpi esse pollutos. Hi sunt qui cantant can-
ticum nouum quod nemo potest cantare. nisi qui uirgo est.
Hi sunt primitiæ di & agni & sinemacula. Si uirgines
primitiæ di sunt. ergo uiduæ & in matrimonio continentes.
erunt post primitias. id est in secundo & tercio gradû.
nec prius perditus populus saluari poterit. & immacula
tum agnum purissimis uictimis reconciliari. In finitæ
decem de euangelio uirginum exponere sacramentum.
Quinq; stultarum. & quinq; sapientum. hoc solum nunc dico.
quod quo modo absq; cæteris operib; uirginitas sola non
saluat. Sic omnia opera absq; uirginitate. puritate. conti-
nentia castitate. imperfecta sunt. Ex quo nequaquam
nos illud poterit impedire. quod aduersarius obicit.
uisse dm in chanaan galilee & nuptiarum festa celebrasse.
quando aquas conuertit in uinum. hoc enim breuissimæ
respondebo. quod qui octaba die circumcisus est. Et pro quo
par turturum. & duo pulli columbarum die purgationis
oblatisunt. Cum cæteris antequam pater & ur. iudaicam con-
suetudinem conprobauit. ne illis occasionem iuste se int-
ficiendi tribuere uideretur. quasi destruens legem dam-
nansq; naturam. quamquam et hoc pro nobis faciat. qui
enim semel iuit ad nuptias. semel docuit esse nubendum.
Et tunc uirginitati possit officere. si nuptias post uirgini-
tatem. & uirginitatis castimonia. non in gradû tertio pone-
remus. Nunc cum hereticorum sit damnare coniugia &
dispernere conditionem. quid quid de laude dixerit nuptia-
rum. libenter audimus. ecclesia enim matrimonia non
damnat. sed subicit. nec abicit. sed dispensat. sciens ut supra
diximus. in domo magna non solum esse uasa aurea & ar-
gentea. sed & lignea & fictilia. et alia esse in honorem. alia
in contumeliam. Et quicumq; semundauerit. eum futurû
esse uas honorabile & necessarium in omne opus bonum
preparatum. Satis habundiq; xpiane pudicitie. & uir-
ginitatis angelicæ. de diuinis libris exempla præbuimus.
Sed qm intellexi in commentariis aduersarii puocare nos

in nisi tales hostias
castitatis xpo optulerit

Etiam ad mundi sapientiam quod numquam hoc genus infecto
sit probatum. & nouum dogma contra naturam religioſa
prodidit. per curram breuiter grecas et latinas barbarasq;
historias & doceam uirginitatem ſemper tenuiſſe pudicitia.

xxxiii **R**efert fabulae athalantem calidomiam | principatu
uirginem ſemper in uenationibus ſemper in ſiluis non tum
tis uteri feminarum foetumq; conceptum. ſed expeditam
& caſtam amaſſe uirtutem. Arpalucen quoq; uirginem
traciam. inſignis ^{poſſe} historia deſcribit. Etiam reginam uulſea
camelle quam turnus cui auxilio uenerat laudare uolens
non habuit quod amplius diceret. niſi uirginem nominaret.

O decus hitaliae uirgo. Calco o decus quoq; illa filia leo uirgo
perpetua peſtilentia patriae deſcribitur. ſpontanea morte
ſoluiffe. Et in phigeniae uirginis ſanguis aduerſos pla
gasſe uentos. Quid referunt ſibyllas heretream atq; cum
nam & octo reliquas. Nam uarro decem fuiſſe autumat

quarum inſignis uirginitas eſt. & uirginitati premium
diuinitio. Quod ſi aeolico genere ſermonis ſibylla eopole
appellatur. recte conſilium di ſola ſcribitur noſſe uirgi
nitas. ſca ſſandram quoq; & erhis in uates apollinis haec iu
nomis uirgines legimus. & ſacerdotes diana tauricae
& ueſtae innumerabiles extiterunt. quam unam ^{rum} minutia
propter ſuſpicionem ſtupri uiua deſoſa eſt. iniuſta utreor
poena. niſi grande crimen putaretur leſa uirginitas.

Certe romanus populus. quanto honore uirgines ſemper habue
rit. Hinc apparet quod conſules & imperatores & in curri
bus triumphantes. qui de ſuperatis gentibus tropea refere
bant. & omnis dignitatis gradus eis de uia cedere ſolitus ſit.

Claudia uirgo ueſtalis cum in ſuſpicionem ueniſſet ſtupri
& ſimulacrum matris deae. In uado triberis hereret
ad conprobendam pudicitiam ſuam. feſtus cingulo duxit
ſe nauem. quam multa milia hominum trahere nequiue
rant. Melius tamen inquit lucam poetae patruus cum
illa fuiſſe & actum. Si hoc quod euenit ornamentum pon
us explorate fuiſſet pudicitiae. quam dubiae patrocini
um

theodale

Nec mirum hoc de hominibus. cum in etiam quoque et dianam
 uirgines deas finxerit error gentilium. & inter duodecim
 signa caeli quibus mundum uolui putant. uirginem conloca-
 rent. Magna iniuria nuptiarum. ut ne inter scorpiones qui
 dem. & centauros. & caneros. & pisces. & ego cerotas. uxorem.
 maritumque construxerint. xxx. atheniensium tyranni.
 cum phidonem necassent in conuiuio. Filias eius uirgi-
 nes ad se uenire iusserunt. Et scortorum more nudari.
 hac super pauimenta patris sanguine cruentate in pudicis
 gestibus ludere. quae paulisper dissimulato dolore. com-
 te mulentos conuiuas cepnerent. quasi adre quisita
 naturae egredientes. inuicem se complexae precipitauerunt
 in puteum. ut uirginitatem morte seruari. Demotio
 nisario pagitarum principis. uirgo filia. audito sponsi
 leosthenis interitu. qui bellum lamia cum concitaret se
 interfecit. adserens quamquam intacta esset corpore.
 tamen si alterum accipere cogere. & ut quasi secundum
 acciperet. cum priori mente nupsisset. Spartiate. et
 messeni. diu inter se habuere amicitias. in tantum ut ob
 quedam sacras etiam uirgines ad se in mutuo mitterent.
 Quodam igitur tempore. cum quinquaginta uirgines lace-
 demoniorum messeni. uiolare temptassent. de tanto
 numero ad stuprum. nulla consensit. sed omnes libentis-
 simae propudicitiae. obcubuerunt. Quam ob rem graue
 bellum. et longissimum concitatum est. Et post multum
 temporis. mameritina subuersa. aristocides. orcomeni. ty-
 rannus. ad amant uirginem stimpthalidem. quae cum patre
 occiso ad templum dianae. confugisset. et simulacrum eius
 manibus suis teneret. nec ui possit auelli. in eodem loco
 confossa est. Ob cuius necem. tanto omnis arcadia dolore
 commota est. ut bellum publice sumeret. & necem uirgi-
 nis ulcisceret. aristomenis messeni. uir iustissimus.
 uictis. lace demonis. et quodam tempore. Nocturna
 sacra celebrantibus. quae uocabatur iacintina. rapuit.
 de horis ludentium uirgines quindecim. et tota nocte.

trusbynt

gradu concito fugiens excessit de finibus spartanorum
cumque eas comites eius uellent uiolare monuit quam diu
potuit nefacerent. et ad extremum quosdam non paren-
tes interfecit. Ceteris metu coercitis redemptae postea
a cognatis puellae cum aristo menem uiderent caedis
reum fieri tam diu ad patriam non sunt reuersae quam
diu iudicum ad uoluntate genibus defensorem pudicitiae suae
cernerent absolutum. Quo orae laudandae sunt. sceda
si filiae in leuctris boetiae quas traditum est absente pa-
tre duos iuuenes pretereuntes iure hospiti suscepisse qui
multum indulgentes uino uim per noctem intulere uir-
ginibus. quae amissa pudicitia nolentes super uiuere
mutuis uulneribus conciderunt. Iustum est & lucidas
uirgines non tacere. quae cum ilium mitterentur ex mo-
re per annos circiter mille. nulla obsceni rumoris & pol-
lutaie uirginitatis ullam fabulam dedit. quis ualeat silen-
tio praeserire. septem milesias uirgines quae gallorum
impetu cuncta uastante nequid indecens ab hostibus
sustinerent. turpitudinem morte fugerunt. Exemplum
sui cunctis uirginibus relinquentes. honestis mentibus
magis pudicitiam curae esse debere quam uitam. Nica-
nor uictis theb. is atque subuersis. unus captivae uirginis
amore superatus est. cuius coniugium expetens. & uolunta-
rios amplexus quod scilicet captiua obtare debuerat. sensit
pudicis mentibus plus uirginitatem esse quam regnum.
Et interfectam propriam manu. flens & lugens amator tenuit.
Narrant scribtores graeciae & aliam thebanam uirginem.
quam hostis macedo corruerat. dissimulasse paulisper.
dolo rem. et uiolatorem uirginitatis suae iugulasse postea
dormientem sequi interfecisse cum gaudio. ut nec uiuere
uoluert. post perditam castitatem. nec ante mori quam
sui ultor existeret. apud bragmanos. gymnoso fistas in
die quasi permanens. huius opinionis auctoritas tradit
quod buddam principem dogmatis eorum aelateresuo
uirgo generarit. Nec hoc mirum de barbaris. cum minerva

manus

/ femine

quoque decapite iobis & liberum patrem de femore eius procrea-
 tos doctissimam fixerit grecia. Speusippus quoque sororis pla-
 tonis filius. et clearcus in laude platonis & anaxalidis de pla-
 tonis in secundo libro philosophiae perictionem matrem
 platonis in fores memoriae apollinis oppressam ferunt.
 & sapientiae principem non aliter arbitrantur nisi
 de partu uirginis aeditum. sed & thimeus scribit pittago-
 re uirginem filiam choro uirginum praefuisse & caritatis
 eas instituisse doctrinis diodorus sacerdoticus quinque filias
 dialecticas insignis pudicitiae habuisse narratur. de quibus
 & filo carneadis magister plenissimam scribit historia.
 haec nobis dominum saluatorem nostrum de uirgine procrea-
 tum. Romana exprobraret potentia auctorem urbis
 & gentis suae alia uirgine. & marce gentios arbitrantur.
 haec de uirginibus seculi currentis per multiplices historias &
 properans sermo perstrinxerit. Veniam ad maritas
 quae mortuis uel occisis prioribus uiris superuiuere noluerunt
 necogerentur secundos nosse concubitus. et quem irae
 unicos amauerint maritos. ut sciremus digamiam etiam
 apud & nichos reprobari.

XXXVII

Dido soror pigmalia nis multo auri et argenti pondere con-
 gregato africanam nauigabit ibique urbem garthaginem con-
 didit. Et cum ab harba rege libiae in coniugium peteret
 paulisper distulit nuptias. donec conderet ciuitatem.
 Nec multo post structa in memoriam mariti quondam sicer
 praera. maluit ardere quam nubere. Casta mulier kar-
 thaginem condidit. et rursus eadem urbs incastitatis
 laude finita est. Nam asdrubalis. uxor capta et incensa
 urbe cum se cerneret a romanis esse capiendam. Ad
 prehensis ex utroque latere paruolis filiis in subiectu domus
 suae deuolauit incendium. Quid loquar nicerati coniugem
 quae in patiens iniuriae uiri mortem sibi ipsa consciuit.
 ne triginta tyrannorum. quos alexander uictis athenis
 inposuerat iugum libidinem sustineret. Artemesia
 quoque uxor mausaly insignis pudicitiae fuisse perhibet.

/ quodam

/ h. v. d. s.

Philostratus

Quaecum esset regina cariae & nobilium poetarum atq; ^{hi} stho-
 ricorum laudibus praedicetur. in hoc bel. maximae effect.
 quod defunctum maritum sic semper amabit ut uiuum
 Et mire magnitudinis hac pulcherrimae exstruxit sepulcrum
 intantum ut usq; odia omnia sepulcra praetiosa ex nomi-
 ne eius mausolea nuncupentur. Teuta illorum regina
 ut longē tempore uiris fortis simis imperaret & roma-
 nos sepe frangeret. miraculum utiq; meruit castitatis.
 Indi quod omnes pene barbari uxores plurimas habent
 apud eos lex est. ut uxor carissima cum defuncto marito
 cremetur. hae igitur contendunt inter se de amore
 uiri & ab itio sum maceratum est hac testimonium castita-
 tis digna morte decernitur. itaq; uictrix in habitu or-
 natuq; pristino iuxta cadauer accubat. amplexans illud
 & deosculans & superpositos ignes pudicitiae laude
 contempnens. puto quae sic moritur. secundas nuptias
 non requiret. Alcebrades ille socraticos uictis athenien-
 sibus fugit ad arnabaum. qui accepto p̄tio alexandro
 principe lacedemonioꝝ iussit eum interfici. Cumq;
 suffocato caput esset ablatum & missum alexandro inter-
 timonium caedis expletae. Reliqua pars corporis sui
 lacebat in sepulcra. sola igitur concubina contra crudelis-
 simi hostis imperium inter extraneos. et in minente dis-
 crimine funeris iuxta per soluit. Odi parata pro mor-
 tuo quem uiuum dilexerat. Imitentur matronae &
 matronae cristianae. saltim concubinarum fidem.
 Et prestent libere quod captiua seruauit. Strato regulis
 si domis manu propria se uolens confodere. ne in minenti-
 bus per sis ludibrio foret quorum faedus aegypti regis
 societate negligenter retrahatur formidine. It gla-
 dium quem adripuerat circum inspectans hostium
 pauidus expectabat aduentum. ^{quem} Odagisq; iam iamq; capi-
 endum uxor intellegens. extorsit. acinacem emanuet
 latus eius trans uerberauit. Conpositoq; ex more cada-
 uer semoriens supiecit. nepost uirginalia foedera

ad phocynabaum

2

alterius coitum sustineret. Xenophonis. criminis maioris scribit infantiam. Occiso habradate uiro. quem quantia uxor miro amore dilexerat. Conlocasse se iuxta corpus laceru & confosso pectore sanguinem suum mariti infudisse uulneribus. iuxta causam regis occidendi putauit uxor. quam maritus nudam amico suo & ignorantem monstrauerat. Iudicauit enim senon amari quae et alteri ^{possit.} ostendi. Rodogone filia dari post mortem uiri nutricem quae illi secundas nuptias suadebat occidit. Alcisten fabulae ferunt pro marito sponte defunctam & penelopes pudicitia. Omerica carmen est. Laodamia quoque poetarum ore cantatur. Occiso apud troia protiselo noluisse super uiuere.

Adromandas feminas transeam et primam ponam lucreciae quae uiolate pudicitiae nolens super uiuere maculam corporis cruore deleuit. Duellius qui primus romana ualiceramine triumphauit. biliam uirginem duxit uxorem. tante pudicitiae. ut illo quoque scito pro exemplo fuerit. quo in pudicitia monstrum erat non uitium. His iam senex & trementi corpore in quodam iurgio audiuit exprobrari sibi os faetidum. & tristisse domum contulit. Cumque uxori questus esset quare numquam eum monuisset. Et huic uitio mederetur. fecissem inquit illa. nisi putassem omnibus uiris sic os olere. Laudanda in utroque pudicitia & nobilis femina. et si ignorauit uitium uiri. tamen patienter tulit. et quod maritus infelicitatem corporis sui non uxoris fastidio. sed maledicto sensit inimici. Certe qui secundum ducit maritum hoc dicere non potest. Marcia catonis filia minor. cum quereretur ab ea cur post amissum maritum denuo non nuberet. Respondit non se inuenire uirum qui se magis uellet quam sua. quod dicto aeligant ostendit. diuitias magis in uxoribus elegit olere quam pudicitiam. et multas non oculis sed digitis uxores ducere. Optimas anres quam auaritia conciliat. eadem cum lugere uirum & matronae ab ea quererent quem diem haberet luctus. ultimum ait quem et uitae arbitror que ita uiru

querebat absentem de secundo matrimonio non cogitabat.
brutus portiam ^{uirginem} duxit uxorem. marciam cato non uirginem.
sed martia inter ortensium catonemq; discurrit & sine
catone uiuere potuit. portia sine bruto non potuit. ma-
gis enim se unicis uiris adplicant feminae. Et nihil
aliud nosse magnum arctioris indulgentiae uinculū est.
Anniam cum pro pinquus moneret & alteri uiro nubere esse
enim ei & aetatem integram & faciem bonam. nequaquam
inquit hoc faciam. si enim uirum bonum inuenero ut ante
habui. nolo timere ne perdam. si malum. quid necesse est
post bonum pessimum sustinere. Porcia minor cum lau-
daretur aput eam quaedam bene morata quae secundum ha-
bebat maritum. respondit. felix et pudica matrona. nūquam
praeter semel nubit. Marcella maior rogata a matre sua
gaudere & nese nupsisse. respondit. ita ualde ut amplius nol-
lō. Valeria messalarum soror. amisso seruo uiro nulli
uolebat nubere. quae interrogata cur hoc faceret. ait. sibi
semper maritum seruum uiuere. Sertio in catalogo femi-
narum multo me plura dixisse. quam exemplorum patitur
consuetudo & alectore erudito iuste posse reprehendi. sed
quid faciam cum mihi mulieres nri temporis. apostoli inge-
rant auctoritatem. et necdum elato funere prioris uiri
merore. Digamiae precepta decantant. ut quae xpianae
pudicitiae despiciunt fidem. discant saltim ab ethnicis
castitatem. Fertur aureolus theo frastilibus denuptus
in quo quaeritur. an uir sapiens ducat uxorem. & cum de-
finitis & sepulcra esset. si bene morata si honestis parentibus.
si semper sana haec diues. sic sapientem inire aliquando ma-
trimonium. statim intulit. haec autem raro in nuptiis
uniuersa concordant. Non est igitur uxor ducenda sapi-
enti. Primum enim impediri studia philosophiae. nec
posse quem quam libris & uxori pariter inseruire.
xxviii Multa esse quae matronarum usibus necessariae sint.
ptiosae uestes. aurum. gemmae. sumptus ancillae. supel-
lex uaria lactica & exedra deaurata. dein per totas noc

liber.

tes garrulae conquestiones. illa ornatio procedit in pu-
 blicum. haec honoratio ab omnibus. Ego inconuentu fe-
 minarum. nisi illa despicio. cur aspiciebas uicinam.
 quidcum an cella loquebaris. de foro ueniens quid attulisti.
 non amicum habere possumus. non sodalem. alterius
 amorem. suum odium suspicatur. si doctissimus precep-
 tor in quolibet urbium fuerit. Non uxorem relinque-
 nec cum sartina ire possumus. pauperem alere difficile e-
 diuitem ferre tormentum. adde quod nulla e- uxoris
 electio. sed qualiscumq; aduenerit habenda e- & ferenda.
 Si iacunda. si fatua. si deformis. si superba. si fetida. quodcuq;
 uiti est post nuptias discimus. aequus. asinus. bos. canis.
 & uilissima mancipia. uestes quoq; & lebetes. sedile lig-
 neum. calix. et urceolus fictilis. probantur prius. & sic
 emuntur. sola uxor non ostenditur. ne ante displiceat qua
 ducatur. ad tendenda semper eius est facies. et pulcritudo
 laudanda. nisi alteram aspexeris. se aestimet displicere.
 uocanda domi n. caelebrandus natalis eius. iurandum per
 salutem illius. ut sit superstitis optandum. honoranda
 nutrix eius et gerula. seruus patrus. et alumnus. et for-
 monsus. a seculo et procurator. calamistratus. et in longa
 securamq; libidinem exsertus spado. sub quibus nominib;
 adulteri delitiscunt. quoscumq; illa dixerit. ingratis
 amandi. Si tota mei domum regendam commiseris. ser-
 uendum est. Si aliquid tuo arbitrio reseruaueris. fidem
 sibi haberi non putauit. et inodium uertitur hac iurgia. et
 nisi cito consulueris. paraunt uenena. anus & aurifices.
 & ariolos. & institutores gemmarum. Irricarumq; uest-
 tium. si intro miseris. ^{periculum pudicitiae e- si prohibueris.} suspicionis iniuria est. Uerum quid
 prodest. & iam diligens custodia. cum uxor impudica ser-
 uari non possit. pudica non debeat. foeda enim custos est
 castitatis necessitas. Et illa uere pudica dicenda est.
 cui licuit peccare si uoluit. pulchra cito ad amatur. foeda
 facile concupiscit. difficile custoditur. quod plures amant.
 Molestum e- possidere. quod nemo habere dignetur.

minore tamen miseria deformis habetur. quam pulchra ser-
uatur. nihil tuum est in quo totius populi uota suspirant. ali-
us forma. alius ingenio. alius factione. alius liberalitate
solicitat. aliquomodo expugnatur. quod undiq; incessitur.
Quod si propt̄ dispensationem domus & languoris solatia
& fugam solitudinis ducantur uxores. multo melius ser-
uus fidelis dispensat oboediens auctoritate dñi & dispositio-
ne eius obtemperans quam uxor. quae in eo se aestimat
dominam. si aduersum uiri facit uoluntatem. idest quod
placet. non quod iubetur. ad sedere autem egrotanti magis
possunt amici & uerūlae beneficiis obligati. quam illa
quae nobis in puteo lacrimas suas. & hereditatis spe uendat
in lumbem. & sollicitudinem iactans languentis animum
disperatione conturbet. Quod si languerit coegro tandem
est & nunquam ab eius lectulo recedendum. aut si bona fuerit
& suauis uxor. quae tamen rara haec uix est. cum parturiente
gemimus. cum periclitante torquemur. sapiens autem nun-
quam esse solus potest. habet secum omnes qui sunt. quiq;
potius fuerunt boni. & animum liberum quocumq; uult
transfert. quod corpore non potest. cogitatione complectit̄.
& si hominum inopia defuerit. loquitur cum dō. numquā
minus solus erit. quam cum solus fuerit. Porro liberorum
causa. uxorem ducere. ut uel nomen nostrum non intereat.
uel habeamus senectutis praesidia. & certis utamur heredi-
bus. stoli dissimum est. quid ad nos pertinet & recedentes emun-
do in nomine nostro alius nuncupetur. cum et filius nōsta-
tim patris uocabulum referat. & innumerabiles sint qui
eodem appellentur nomine. aut quae ex senectutis auxilia
sunt nutrire domi. Quia ut prior te forte moriatur. aut
prauissimis moribus sit. aut certe cum ad maturam aeta-
tem uenerit. tarde ei uidearis mori. heredes autem melio-
res & certiores sunt amici et propinqui. quos iudicio eli-
gas. quam quos uelis nolis habere cogaris. licet & certa here-
ditas sit. dum ad uiues bene abuti substantia tua. quam
tuo labore questita in incertos usus relinquere. ecce huius

numquā

modi. theofraſtus diſſerens quem non ſuffundat xpianorum.
quorum conuerſatio in caelis eſt. qui cotidi edicunt. cupio
diſſolui & eſſe cum xpo heredem nimirum deſiderabit homi
nem. coheredes xpi. et obtabit liberos. nepotum que ſerie delec
tabitur. quos forſitam ſit occupaturus ante xpianus. Cum le
gamus morſen & ſamuhalem filius ſuis. alios praetuliſſe.
nec putariſſe liberos quos uidebant dno diſplicere.

Cicero rogatus ab hirtio. ut poſt repudium terentiae. ſoro
rem eius duceret uxorem. omnino facere ſuperſedit dieſ.

Non poſſe et uxori et philoſophiae pariter operam dare.
illa interim conuix egregia & quae de fontibus tullianis.
auſerat ſapientiam. nupſit aeloquentiae deuoluta eſt.

∴ ſalluſtius inimico
eius. deſertio meſſiale
cor uino & quaſi per
quorſdam gradus

Socratis xanthippen & mirronen arſtidis duas habebat
uxores. quae cum crebro inter ſe iurgarent & ille eas inride
re eſſe ſolitus quod propt ſe foediſſimum hominem ſemis
naribus. recalua fronte. piloſis humeris & repandis cru
ribus. diſceptarent nouiſſime uerterunt in eum impetu
& male multatum fugientemq; diu perſecuteſunt.

Quodam autem tempore cum infinita conuitia & ſuperio
ri loco ingererent xanthippe reſtitit ſe & aqua perſuſus
in munda nihil reſpondit amplius quam capite de terſo.

Sciebam inquit futurum. quod ſtato nitrua talis imber
ſequeretur. lucilla felicitatis ſi non habuiſſet uxorem.
metella conuix palam erat impudica & quia nouiſſimi
mala nra diſcimus. id atheniſ cantabatur. & ſilla ignora
bat. ſecre & aq; domus ſuae primum hoſtium conuitio di
dicit. gneo pompeio mutiam uxorem impudicam quam
pontici ſpadones & mitridaticae ambiebant cateruae.

Cum eum putarent ceteri ſcientem pati. indicauit in expe
ditione conuulſo. & uictorem totius orbis. triſti nuntio
conſternauit.

Marcus cato cenſorius habuit uxorem
aſthoriam paulam. humili loco natam. uiolentam inpu
dentem. & quod nemo poſſit credere. catoni ſuperbam.
hoc ideo nequis putet. Si pauperem duxerit ſatiſſe con
cordiae puidiſſe. filippum regem macedonum contra

quem demostenis philippice tonant introeuntem ex more
cubiculum uxor exclusit irata. qui exclusus tacuit. Et in
iuriam suam uersu tragico consolatus est. Gorgia reor
librum pulcherrimum de concordia grecis. Tunc inter dissi
dentibus recitabit oliv. piae. cui melanti us inimicus eius
hic nobis inquit de concordia praecipit. qui se & uxorem & an
cellulas tres. in una domo concordare non potuit. Aemulabat
quippe uxor eius ancillule pulcritudine. & castissimum
uirum cotidianis iurgis exagitabat. totę europidis tra
gediae in mulieris maledictasunt. unde & hermione lo
quitur. malarum me mulierum decipere consilia. in lep
tiurbe semi barbara. & posita in solitudine. moris est.
Ut nurus alteradie socrum. ollam mutuam pastolet.
Cui illa statim negat. ut sciat illud uerum esse. terenti.
quod consulto ambigua extulit. quid hoc est omnes socros
oderunt. nuros. legitimus quendam apud romanos nobi
lem. cum eum amici arguerent. quare uxorem for monsa
& castam & diuitem repudiasset. protendisse pedem. et
dixisse eis. & hic soccus quem cernitis uidetur uobis nouus
& eligans. sed nemo scit praeter matrem ubi me premit. scri
bit herodotus quod mulier cum ueste deponat & uere
cundiam. & noster comicus. fortunatum putat qui uxo
rem numquam duxerit. Quid referam pasifan. cliv. tem
estras. & eripilem. quarum prima delicus fluens quippe.
ut regis uxor. tauri dicitur adpeisse concubitus. alia
occidisse uirum suum ob amorem adulteri. tertia prodi
disse amphiarum. & salute uiri monile aureum preculis
se. quidquid traguendiae tument & domus. urbes. regnaq;
subuertit. uxorum. preliumq; contentio est. ar mantur
parentum in liberos manus. nefande adponuntur aepulae.
& propt̄ unius muliercule raptum. eurupphe atq; asiae.
decem nalia bella confligunt. quasdam repidiatas. altero
nuptiarum die statim nupsisse legit. uterq; reprehē
maritus. & cui tam cito displicuit. & cui tam cito placuit.
Epicurus. uoluptatum adsertor. quamquam & roderus.

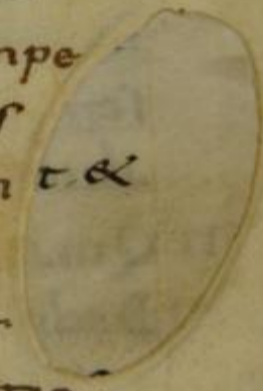
in pellicum q.

discipulus eius leontion habuerit uxorem raro dicit sapienti
 ineunda coniugia quia multa in eom moda admixta sint
 nuptis. Et quo modo diuitiae & honores & corporum sani-
 tates & cetera: ^{quae in} differentia nominamus nec bona nec mala
 sed uelut in medi tullio posita usu & uentu uel bona uel
 mala sunt. ita & uxores sitas in bonorum malorum q.
 con finio. graue autem esse uiro sapienti uenire indubiū
 utrum bonā aut malā ducturus sit. Ridiculae cresippus
 ducendam uxorem sapienti praecepit. Ne iouem game-
 lium & genitalium uiolē. Isto enim modo apud Latinos
 ducenda uxor non erit quia iouem non habet & nuptiale.
 Quod si deorum ut putant nomine uitae hominum p̄iudi-
 cant. Offendit ergo statorem iouem qui libenter sederit.
 scripserunt aristotelis & platarcus & noster seneca dema-
 trimonio libros. ex quibus & superiora non nulla sunt.
 & ista quae sub iecimus. amor formae rationis obliuio est.
 & insanae proximus. foedum minimeq; conueniens ani-
 mo: sospiti uitium. Turbat consilia altos & generosos
 sp̄s frangit. a magnis cogitationibus ad humillimas
 de trahit. quaerulos iracundos temerarios durae impe-
 riosos. seruiliter blandos omnibus in utiles ipsi nouis-
 simae amoris facit. Nam cum fruendi cupiditate in t. &
 faciabilis flagrat. plura tempora suspicionibus la-
 crimis conuestionum perdit. odium sui facit.
 & ipse nouissimae odium est. tota amoris insectatio.
 apud platonē posita est. et omnia eius incommoda. l̄ si
 as. explicant quod non iudicio sed furore ducatur. & maxi-
 mae uxorū pulcritudini grauissimus custos ad cubet.
 Refert praeter ea seneca cognouisse sequendam orna-
 tum hominem qui exiturus in publicum fascia uxoris
 pectus conligabat. & ne puncto quidem hore p̄sentiam
 eius carere poterat. potantem quenullam nisi alternis
 tactam labris. uir & uxor auriebant. alia deinceps n̄
 minus inepta facientes. quae in prouida uis ardentis
 affectu erum pebat. origo quidem amoris. honesta erat.

gen. schilp.

animos hospiti.

sed magnitudo deformis. Nihil autem inter est. quam ex ho-
nesta causa quis insanit. unde et sextus insententus. adulter
est inquit insuam uxorem. amor ardentior. mala ena quippe
uxore omnis amor turpis est. insua nimum sapiens uir iudi-
cio debet amare coniugem. non effectum. ut regat impetus uolup-
tatis. nec praeceptum feratur incohitum. Nihil est fedius quam
uxorem amare quasi adulteram. Certe qui dicunt se causa
rei familiaris. & generis humani uxoribus iungi. & liberos
tollere. imitentur saltim peccodes. & postquam uxoribus
uenter intumuerit. non perdant filios. nec amatores se uxori-
bus exhibent. sed maritos. Quorundam matrimonia adulteris
coheserunt. & rem inprobam idem illis pudicitiam prece-
perunt qui abstulerunt. itaque cito eiusmodi nuptias satia-
tas soluit. cum primum lenocinium libidinis abcessit. timor
quod licebat auuluit. Nam quid ait seneca de uiris paupe-
ribus dicam. quorum in nomen mariti. & ad eludendas le-
ges quae contra celebres latae sunt. pars magna conducitur. quo-
modo potest regere mores & precipere castitatem & mari-
ti auctoritatem tenere qui nupsit. his doctissimi uiri uox
est pudicitiam in primis esse reuocandam. qua amis-
bit. sa omnis uirtus ruit. in hac muliebrium uirtutum
cuncta principatus est. haec pauperem commendat. diuites
rem extollit. deformem redimit. Exornat pulchram
mestras bene meretur de maioribus. quorum sanguinem fur-
tina sabalem non uitiat. bene de heris quibus nec de matre
erubescendum. nec de patre dubitandum est. Bene in pri-
mis de sequam contumeliam ex terri corporis uindicta cap-
tuitatis. Nulla maior calamitas est quam ad alienam libidi-
nem trahi. Uiros consultos. in lustris eloquentia. in nomen
ad eternum effert. militares gloria triumphoque noue gen-
tis consecrat. multas sunt quae per se clara ingenia nobilitant.
muliebris pro uirtus. pudicitia est. haec lucreti ambruto
aequabit. & nescia san. pretulerit. quam brutos non pos-
se seruire a femina didicit. haec aequauit corneliam
gracco. haec portia. alteri bruto. notior est marito suo

thana quilibet inter multa regum nomina iam abscondit
 antiquitas hanc & rara inter feminas uirtus altius scoloru
 omnium memoriae quam ut excidere possit infixit in
 tentur ergo nuptae. thaeanam cleobolinam gorgunt
 mochi-am claudias atq; cornelias & cum apostolum malis
 mulieribus digamiam uiderint ignoscentem legant &
 antequam re legio nra fulgeret in mundo. uncubas semp
 habuisse inter matronas decus pro illas fortunae molli
 ebri sacra fieri solitasunt. nullum sacerdotem digamū.
 nullum flaminem bi maritum. in hiero fantas quoq; athe
 ni ensi unusq; hodie ciuitate sarbitione castrari. Et post
 quam in pontificatum fuerit ad lecti uiros esse desinere.

FINIT LIBER IUSTI HIERONIMI PRIMUS

CONTRA IOUINIANUM.

INCIPIT CAPITVLACIONES DE LIBRO II.

- I contra id quod iouinianus dicit post baptisimum nemine
 posse peccare.
- II De epistola iacobi sci doce & quod non possit homo absq;
 peccato per manere.
- III De salomone doce & quia possit temptari homo p' baptisimū
- IV De agenda penitentia.
- V Qui ante aduentum dñi & conuugali scido placuerunt &
 non in castitate & uirginitate placere oporteat.
- VI Questio de carnis et uino.
- VII Quia multa animalia quae carnem gestant non ad hunc
 sed ad medicinam creata sunt.
- VIII Propter fictione dictum est bonum est non manducare carne.
- IX Qui unaquaq; gens non commune lege naturae sed his
 quorum apud se copia est uesci carnis solet.
- X Quod nullus uoluptati & castitati possit operam dare nec
 possit presentes euitare delicias.
- XI Quia animae & escae ualētudinem parent & quia talis
 es capro uidi debeat qd ad suum hunc explere necessitate
 minime inlicitat.
- XII Qui apud gentiles ab stinencia fuerit maximae apud

perfectior

- sacerdotes eorum & de tria genera iudaeorum.
- XIII** Testimonium ueterum qui ad hebraeum aumo & carnibus abstinere & quia ex hoc desiderio quidem praeses sustinere.
- XIII** Per ieiunia ad paradysum reductur & prestanti poenam bus trium plus conceditur.
- XV** Quia aaron & ceteri sacerdotes Ingressuri templum prohibeantur nullum qui ebriare potest poculum sumere.
- XVI** De id quod dicit apostolus omne quod in macello uent manducare debere & qui non manducat manducantem non iudicet & qui infirmus est olera manducet & qui sapet diem domino sapet.
- XVII** De quarta propositione & diuitis ioueniani.
- XVIII** Testimonia quibus arguit prauiditatem ioueniani testimonia de ezechiel ubi inter ouem & ouem distinctio est & inter laborum & laborum merita esse distantia. Quatuor.
- XVIII** De diuersitate resurgentium habet & denomina stellarum.
- XX** Quia in passione domini non fuit qui faceret bonum & de diuersitate meritorum.
- XXI** Quia arbor bona non facit fructus malos & quia omnes in hoc mundo sex diebus seruientes in septimo id est in sempiternum liberemur & de parabola seminantis quia aluit cecidit in terram bonam & aliud in malam.
- XXII** Quia in futuro erit inter electos maximus & minimus.
- XXIII** De diuersitate mansionum & quia sacerdotes qui peccauerunt redigantur in aedem uos & hostiariorum.
- XXIII** Quia corpora nostra templum spiritus sancti & quia non eadem mensura omnibus sancti spiritus gratia infundatur. & de id quod dicit christus non pro his tantum rogo.
- XXV** Quomodo cum christo unum corpus efficiamur.
- XXVI** De duobus fratribus frugi & luxurioso.
- XXVII** De operariis primae horae & quare primi nouissimi sint consecuti mercedem.
- XXVIII** Ad omnia & conper partes respondit.
- XXVIII** De seruo sciente domini uoluntate uel non sciente.
- XXIX** hic gradus recapitulat questionum.

Discipulos ioueniam describit & discipulos xpi & passionem
eius. Item sequitur post hoc epistola ad pam machium ubi
reclarguit rāmanos cur eis displicat. quia uirginitatem
nuptiis praetulit. **EXPLICIT CAPITULATIONES**

IN EPIT LIBER II AANDO SUPER

INAE NARRABIL DONO EIUS.

Secunda propositio est. eos qui fuerint baptizati a diabolo
non posse temptari. & ne hoc stulte dicere uideretur.
adiexit. Qui cumq; autem temptati fuerint. ostendam
eos a quatuor. & non spū baptizatos. quod in sr mone
mago legimus. Unde & iohannes dicat. omnis qui natus
est ex dō. peccatum non facit. quō semen ipsius in eo ma
net. & non potest peccare quia ex dō natus est. in hoc mani
festi sunt filii dī & filii diaboli. Et in fine aepistolae
omnis qui natus est ex dō non peccat. sed generatio dī conser
uat eum. & malignus non tangit illum. Reuera fortis
abieccio. & quae indissolubilis permaneret. nisi ipsius iohis
testimonio solueretur. Statim enim intulit. Filioli custodi
te uos a simulacris. Si omnis qui natus ē ex dō non peccat.
& a diabolo temptari non potest. quomodo precepit ut ca
ueant ne temptentur. & in eadem rursus epistola.
Si dixerimus qm peccatum non habemus. ipsi nosse ducimus
& ueritas in nobis non est. Si confiteamur peccata nostra.
fidelis & iustus. & remittat nobis peccata. & emundet
nos ab omni iniquitate. Si dixerimus quō non peccauimus
mendacem facimus eum. & uerbum eius non est in nobis.
Aestimo quod iohannes baptizatus ad baptizatos scripserit
& quod omne peccatum ex diabolo sit. Ille peccatorem se
confiteatur. & sperat remissionem post baptisma pecca
torum. Et iouinianus meus dicit. ne tangas me quō
mundus sum. Quid igitur. contraria sibi apostolus loqui
tur. minime. In eodem quippe loco. cur hoc dixerit. statim
aedisserit. Filioli mei haec scribo uobis. ut non peccetis.

J. A.

ostendi

sed & si quis peccauerit aduocatum habemus apud patrem
ihm xpm iustum: ^{& ipse est} propitiatio pro peccatis nostris: Non pro
nostris autem tantum sed & iam pro totius mundi. Et in
hoc scimus quomodo cognouimus eum si mandata eius obseruemus.
Quid dicit se nosse eum & mandata eius non custodit mendax
est & in eo ueritas non est. Qui autem seruat uerbum eius
uere in hoc ^{eo} caritas dei perfecta est. In hoc scimus quomodo in ipso
sumus. Quid dicit se in ipso manere debet sicut illeambu
lauit & ipse ambulare. Propter ea inquit scribo uobis fili
oli mei. Omnis qui natus ex deo est non peccat. Ut non peccetis
& tam diu uos sciatis in generatione domini permanere
quam diu non peccaueritis. Immo qui in generatione domini per
seruerant peccare non possunt. Quae enim communicatio luci
& tenebris christo & beliae. Quo modo dies & nox misceri neque
unt sic iustitia & iniquitas peccatum & bona opera christi &
anti christi. Si susceperimus christum in hospitio peccatis nostri illico fu
gamus diabolum. Si uero peccauerimus & pro peccati ianuam
ingressus fuerit diabolus. protinus christus recedit. Unde
& dauid post peccatum. Reddemini mihi letitiam salutaris tui.
Scilicet quam peccando perdidit. Quid dicit se nosse eum &
mandata eius non custodit mendax est & in eo ueritas non est.
Christus ueritas appellatur. Ego sum inquit uia et uita & ueri
tas. Frustra in nobis in eo adplaudimus cuius mandata non
facimus. Scienti bonum et non facienti illud peccatum est.
Quo modo corpus sine spiritu mortuum est. sic & fides sine ope
ribus mortua est. Nec grande putemus nos unum dominum nos
se cum & demonibus credant & contremescant.
Quid dicit se in ipso manere debet sicut ille ambulauit & ipse
ambulare. Plorat aduersarius ad duobus quod uult
optionem ei datus. Manet in christo an non manet.
Si manet ita ^{ergo} ambulat ut christus. Si autem temerarium est
similitudinem uirtutum domini pollicere. Non manet in
christo qui a non ingreditur ut christus. Ille peccatum non fecit
neque inuentus est dolus in ore eius. Qui cum maledice
retur non remaledixit. Et tamquam agnus coram

41

tondente se sic non apperuit ossuum. Ad quem uenit prin-
ceps mundi istius. & in uenit in eo nihil. Quicum peccatum
non fecisset. pro nobis peccatum. Nos autem iuxta epistolam
iacobi. multa peccamus omnes. & nemo mundus a peccatis
nec si unius quidem die fuerit uita eius. Quis enim glo-
riabitur castum se habere cor. aut quis confidet mundum
se esse a peccatis. tenemur q. rei in similitudinem perua-
ricationis adae. Unde & dauid. ecce ait in iniquitatibus
conceptus sum. Et in peccatis concepit me mater mea. Et
beatus iob. si fuero iustus. os meum impialoquitur. & si sine
crimine. prauus inueniar. & si purificatus in niue. & lo-
tus mundis manibus. satis me sordae intixisti. & exaegratum
est me uestimentum meum. Uerum ne penitus dispe-
remus. arbitantes nos post peccata baptismi. non posse sal-
uari. Statim hoc ipsum temperat. & si quis peccauerit ad-
uocatum habemus apud patrem ihm xpm iustum. & ipse
est propitiatio pro peccatis nostris. Non ^{sola} pro nostris autem
tantum. sed etiam pro totius mundi. Hoc ad credentes
post baptismum loquitur. & ad uocatum pro delictis eorum
dnm pollicetur. nec dicit. si quid peccaueritis ad uocatum
habetis apud patrem xpm. & ipse est propitiatio pro pecca-
tis uestris. ne eos diceret non plena fide baptismum consecu-
tos. sed ad uocatum inquit habemus apud patrem. & ipse
est propitiatio pro peccatis nostris. & non solum pro nostris
sed etiam pro totius mundi. In toto autem mundo & apos-
toli sunt omnes credentes. ex quibus loquendo conprobatur.
post baptismum posse peccari. Frustra enim ad uocatum ha-
bemus ihm xpm. si peccari non potest. Petrus apostolus
ad quem dictum fuerat. qui lotus est non habet necesse ut
iterum lauetur. Et tunc petrus & super hanc petram aedificabo
ecclesiam meam. ab ancilla perterritus negat. Et ipse
dnf. si mon. si mon. ecce inquit sathanas postulat uos
ut cribretis quasi triticum. Ego autem rogavi pro te ne de-
ficeret fides tua. Et in eodem loco. uigilate & orate ne intre-
tis in temptationem. sps quidem promptus. sed caro infirma.

secund.

Quod si ante crucem dictum responderis. certe post crucem in
oratione dominica dicimus. dimitte nobis debita nostra. sicut &
nos dimittimus debitoribus nostris. & nos inducas in
temptationem sed libera nos a malo. Si non est peccatum
post baptismum. Cur nobis poscimus peccata dimitte ti quae
in baptismatae iam dimissa sunt. quod oramus ne intre-
mus in temptationem & ut liberemur a malo. Si diabo-
lus temptare non potest baptizatos. aliud autem est
si ad catechuminos haec oratio pertinet. & non coguenit fi-
delibus & xpianis. Paulus electionis uas castigat cor-
pus suum & in seruitutem rediget. ne alius p'dicans ipse
reprobus inueniatur. Et datus est mihi inquit
angelus sathanae qui me colasice & ad corinthios timeo
autem ne forte sicut serpens decepit aeuam in astutia sua
ita corrumpantur sensus uestri a simplicitate quae in xpo e.
Et alibi. cui autem aliquid donastis. & ego. nam & ego. quod
denaui. ^{si quid donauit.} propt' uos in persona xpi ut non circum ueniamur
a sathana. Non enim eius igituramus a stutias. Et rursum
temptatio uos non adprehendit nisi humana. Fidelis autem ds
qui dimittit uos temptari super id quod potestis. sed facis
cum temptatione & euentu ut possitis sustinere. Et qui
sibi uidetur stare. uideat necadat. Et ad galatas cur-
rebatis bene. quis uos impedibit ueritate non oboedite.
& alibi. uolumus uenire ad uos. ego quidem paulus & se-
mel & iterum. sed impediuit nos sathanas. & ad maritos.
& iterum. ad id ipsum reuertimini ne temptet uos satha-
nas. propter incontinentiam uram. Et rursum. dico
autem spu ambulate & desiderium carnis non perficatis.
Caro enim concupiscit aduersus spm. & sps aduersus
carnem. Haec inuicem aduersantur sibi ut non quae uul-
tis faciat. Ex utroq; compati. necesse est ut utriusq;
contra se substantiae bella patiamur. Et ad epphesios.
non e nobis pugna. aduersus carnem & sanguinem. sed
aduersus principatus & potestates. aduersus rectores
tenebrarum istarum aduersus spiritalia nequitiae in cae-

compacti.

42

lestibus. Et aestimat aliquis securos & dormientes Nos esse
debere post baptismam nec non & ad ebrios. impossibile est enim
eos qui semel sunt inluminati. & gustauerunt donum caeleste.
& participes facti sunt spiritus sancti. gustauerunt nihil hominis
bonum diuerbum. uirtutesque seculi futuri. & prolapsi sunt
renouari iterum ad penitentiam. Rursum crucifigentes
in semet ipsis filium dei. & ostentui habentes. Certe eos qui
inluminati sunt. & gustauerunt donum caeleste. & par
ticipes facti sunt spiritus sancti. Gustauerunt quod bonum dei uerbum
negare non possumus baptizatos. Si autem baptizati pec
care non possunt. quomodo nunc apostolus dicit. & prolapsi.
Uerum nemo thanas & nouatus hic rideant. qui contendunt
non posse renouari per penitentiam eos qui cruci fixerunt
sibi & filium dei. & ostentui habuerunt. consequenter
hunc errorem soluit & ait. Confidimus autem de uobis
dilectissimi. & uicini^{meliora} salutis. tam ^{si} ita loquimur.
Non enim iniustus est deus. & obliuiscatur operis uestri & dilec
tionis quam ostendistis in nomine ipsius qui ministratis
scilicet & ministratis nunc. Et reuera grandis iniustitia di
sitantum peccata punire. & bona opera non suscipere.
Locutus sum inquit apostolus. Ita ut uos a peccatis & trahere
& desperationis metu facerem cautiorem. Ceterum confido
de uobis dilectissimi mei. quod meliora & uicini^{meliora} salutis
sequamini. Neque enim iustitiae dei est. ut obliuiscatur bonorum
operum & ministerii quod propter ^{nomen} eius exhibuistis & exhi
bitis in seos. Et tantum meminere peccatorum. Sed & a
postolus iacobus. sciens baptizatos posse temptari. & pro
pria congruere uoluntate. Beatus ait uir qui suffest temp
tationem. quia cum probatus fuerit accipiet coronam uitae
quam re promisit deus diligentibus se. Hac ne putaremus.
secundum illud geneseos ubi scribitur. abraham. ad deum fuis
se temptatum. nos quoque temptari ad deum. Nemo inquit
cum temptatur. dicat quomodo ad deum temptatur. Deus enim in
temptator malorum est. Ipse enim nomen temptat.
Unusquisque uero temptatur a concupiscentia sua abstrac

tus & inlectus. de in concupiscentia cum conceperit peccatū
partit. peccatum uero cum consummatum fuerit generat
mortem. liberū arbitriū nos condidit dñs. nec ad uirtutem
nec ad uitā necessitate trahimur. alioquin ubi necessitas ē
nec corona est. sicut in bonis operibus perfectior est dñs. non ē
enim uolentis. neq; currentis sed miserentis & adiuuentis
est dñs. ut peruenire ualeamus ad calcem. Sic in malis atq;
peccatis ^osemina nra sunt. Incentiua & perfectio diaboli
cum uiderit nos super fundamentum xpi edificasse fae
num ligna stipula. Tunc ille supponit incendium. aedi
ficemus aurum. argentum. lapides pretiosus & temptare
non audebit. quamquam & in hoc non sit cestas & secura
possessio. sed & quippe leo in insidus. ut in occultis interfici
at innocentem. & uasa figuli probat fornax. homines
autem iustos. temptatio tribulationis. & in alio loco scribitur
III **F**ili accedens ad seruitutem dñi. sta iniustitia & timore. &
preparat ^{an}imam ad temptationem. Rursum idem iacobus loquitur.
Estote factores uerbi & non auditores. Siquis auditor uerbi ē
& non factor. iste similis est uiro qui considerat uultum na
tiuitatis suae. in aqua. In seculo considerabit. illud & statim
recedens oblitus est qualesit. Frustra monuit ut iungerent
opera fidei. si post baptis^m a peccare non poterant. Quis tam
inquit legem seruauerit & peccauerit in uno factus est om
nium reus. Quis nrm absq; peccato est. Concluserit dñs omnia
sub peccato ut omnibus miseretur. Petrus quoq; nouit in
quit dñs pios de temptatione eripere. & de falsis doctoribus.
hisunt fontes sine aqua. & nebulae turbibus exagitatae
quibus caligo tenebrarum reseruat. Superba enim uani
tate loquentes perlicent in desideris carnis & luxuriae.
Eos qui paululum effugerunt & ad errorem reuersisunt.
Non ne tibi uideatur pinxisse se sermo apostolicus nouam in
peritiae factionem. aperunt enim quasi fontes scientiae
qui aquam non habent doctrinarum. promittunt imbrem
uelut nubes prophetae. ad quas non peruenit ueritas dñi.
Et turbibus & agitantur demonum atq; uitiorum. lo

cuntur grandia & totus eorum sermo superbia est.
 In mundus autem est apud dñm omnis qui exaltat cor suū.
 ut qui paululum refugerunt a peccatis ad suum reuertantur
 errorem & suadent in luxuria ciborum carnisq; deliciis
 quis enim non libenter audiat manducemus & bibamus
 & in aeternum regnabimus. Sapientes & prudentes pra
 uos uocant. eos uero qui dulces sunt in sermonibus plus au
 diunt.

III Iohannes apostolus immo in iohanne. Saluator scribens angelo aeclesiae aefesi scio inquit opera tua
 & laborem & patientiam tuam & qui sustenuisti propt
 nomen meum & non defecisti sed habeo aduersus te
 quod caritatem tuam pristinam reliquisti. Memor esto
 unde cecideris & age penitentiam & prima opera tua fac
 si autem ueniam tibi & mouebo candelabrum tuum de loco
 nisi penitentiam egeris. similiter & ceteras aeclesias. Smyr
 na pergamum tithram sardis filadelfiam laodociam
 ad penitentiam prouocat nisi reuertantur ad opera pris
 tina conminatur. Et in sardis paucos habere se dicit qui
 non conquinauerunt uestimenta sua. Et ambulaturus est cum
 eo in albis quia digni sunt. Cui autem scribit memento unde
 cecideris & ecce missurus est diabolus ex uobis in carcerem
 ut temptemini & scio ubi habitas ubi sedis est sathanae.
 Et in mente habe qualiter acceperis & audieris & serua
 & penitentiam age. Et reliqua utiq; ei dicit qui credidit
 & baptizatus est & stans quondam ^{com} ruit per delictum.

Paulus per deus & testamentum exemplar distuleram
 qui a solent ubicumq; contra eos facit dicere. lex & prophetae
 usq; ad iohennem. Ceterum quis ignorat & sub altera dispen
 satione di. Omnes retroscos eiusdem fuisse meriti cuius nunc
 xpiani sunt. Quomodo ante abraham placuit in coniugio
 sic nunc uirgines placent in perpetua castitate. Seruiunt
 ille legi & tempore suo. seruiamus & nos legi & tempore
 nostro. In quos fines scotoꝝ decucurrerunt. Dauid elec
 tus secundum cor dñi omnes q; eius fecerunt uoluntates
 & qui in quodam psalmo dixerat. Iudicamēdne quō ego

in innocentia mea ingressus sum & in dño sperans non in
firmabor. Probame dñe & temptame ure renes meos
& cor meum. Postea temptatus a diabolo & post pecca
tum penitens loquitur. Misere mei dñs secundum
magnam misericordiam tuam. Magnam peccatum
magna deleri uult misericordia. Salomon amabilis dñi
& cui bis dñs fuerat reuelatus quia amator mulierum fuit
adī amore discessit. Manassen impissimum regem
post captiuitatem babiloniam in pristinam dignitatem
liber dierum restitutum referet. Iosias uir sēs in cāpo
mageddo ab aegypto rege confoditur. Iesus quoq; filius
ios edec sacerdos magnus quamquam in tēpo p̄ces
serit saluatoris qui nra peccata portauit & alienigenā
sibi ex gentibus copulauit aecclēsiā tamen secundum
lit̄eram post sacerdotium sordidatus inducitur.
Et stat diabolus ad ex tris eius & candida illi deinceps uesti
menta redduntur. Super fluum est demorse & aaron
scribere quod ad aquam contradictionis offenderint dñm
& terrare promissionis non intrauerint.
Cum beatus iob angelos quoq; & omnem creaturam pecca
re posse commemorat dicens. Quid enim numquid homo
coram dño mundus est. aut ab operibus suis sinemaculauit.
Sicontra seruos suos non creat & aduersus angelos suos
prauum quid repperit. Quanto magis habitantes in do
mibus luteis de quibus & nos ex eodem luto sumus. Temp
tatio enim uitae hominum super terram. & cecidit lucifer
qui mittebat ad uniuersas nationes. & ille qui in para
diso dñi dñi nutritus est lapides. uulneratus a monte dñi ad inferna descendit. Unde &
saluator in euangelio dicit. uidebam inquit sathanam
quasi fulgor de caelo cadentem. Si altissima illa sublimitas
caecidit. quis cadere non possit. Si in caelo ruina. quanto
magis inter rā. Et tamen cum ceciderit lucifer. immo
post casum coluber antiquus. uirtus eius in lumbis eius
& potestas super umbilicum uentris. Obumbrantur in

44

eo arbores magnae. & dormit iuxta luncum & calamum.
& caricem. Ipse est rex omnium quae in aquis sunt. Ubi
scilicet uoluptas & luxuria & propago & irritatio nupti-
arum. Quis enim denudauit faciem uestitus eius. & por-
tas uultus eius quis aperiet. Saginantur in eo nationes. &
partuntur eum phenicum gentes. Hac ne forsitan taci-
ta legentis cogitatio. putaret eas tantum phenicum gen-
tes quos & p^{er} p^{ro}lum aethiopum. significari gentes. quib;
draco in escam dandus sit. statim de his qui per mare hu-
ius seculi transeunt. & ad portum salutis peruenire festi-
nant. dicitur. & in nubibus piscatorum. caput eius stat
sicut incudo infatigabilis. reputans ferrum ut p^{er}ccleas.
& sicut lignum putrem aes. & omne aurum maris sub eo e-
Sicut lutum feruescere facit abrissum. sicut uas aeneum. esti-
mat mare sicut delcum. Et tartarum abrisi ut captiuu.
omne altum uidet. Et arbitrat^{ur} ioumanus meus heredi-
cus facile sibi eum posse subcumbere. ¹³ quid loquar
de scis uiris & angelis. quicum creatura disint possunt utiq;
recipere peccatum. filium di d^{omi}ni n^{ost}ri temptare ausus e-
Et in prima eius & in secunda sententia re percussus. nihil ^{omni} n^{ost}r^o
hominis caput leuat. & tercio uulneratus usq; ad tempus
recedit. Differens magis temptationem. quam auferens.
Et nos nobis blandimur de baptis mat^{ae}. quod sicut peccata
priora dimittit sic in futurum reseruare non possit. nisi
baptisati omni custodia seruauerint cor suum.

VI Tandem peruenimus ad cibos & tertiae questionis nobis
obponitur difficultas. ad hoc esse creata omnia. ut usui
mortalium deseruirent. & quomodo homo rationale ani-
mal. quasi quidam habitator & possessor mundi. d^{omi}no
subiacet. Et suum ueneratur auctorem. Ita cuncta
an mantia. aut in cibos hominum. aut in uestitu. aut
ad ascendendam terram. aut ad subuectionem frugum.
& ipsius hominis creata. unde & iumenta ab eo quod iu-
menta appellentur. Quid est inquit homo dauid. quod
memor es eius. aut filius hominis quo uisitas eum.

inorasti eum paulominus ab angelis gloriam & honorem
coronasti eum. & constituisti eum super opera manuum
tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius oues & boues
uniuersa insuper & peccora campi. uolucres caeli & pis
ces maris qui per ambulat semitas maris.

Hinc dicta sunt iouiniani usque ad palmolam. Aesto inquit
bos ad arandum. ad sedendum aequus. canis ad seruandum.
caprae ad lac. oues ad lanitiem conditae sint. qui usus
porcorum absque sum carnum. quid caprae. ceruidam
mulae. apri. lepores. & huiuscemodi uenatio. quid anseres
siluestres. & domestici. quid anates. quid ficedulae. quid at
at tregeni. quid fulcae. quid turdus. cur in domibus gallina
discurrit. si non comeduntur haec omnia frustra ad crea
ta sunt. Uerum quid opus est argumentis cum manifeste
scriptura doceat. Omne quod mouetur. sicut holera herba
rum data sunt nobis in escam. Et apostolus dicit et omnia
munda mundis & nihil reiciendum quodcum gratiarum
actione percipitur. & uenturos in nouissimo qui prohi
beant nubere & uesci cibis quos dominus creauit ad utendum.
Ipse dominus uini potator. & uorator. a pharisaeis appellatur pu
blicanorum conuiuia. & peccatorum. haec ei prandium
non recusans. uadens ad nuptiarum epulas. porro aliud
est. si stulta contentio ne dicitur eum esse ad prandium
ieiunaturum. & in postorum more dixisse. hoc comedo
illud non comedo. Nolo uinum bibere quod ex aquis crea
uit. In triplo sanguinis sui non obtulit aquam sed uinum.
Post resurrectionem piscem & fauam comedit. nouissimum
nucis. & surbiciunculas. Petrus apostolus. non exspectat
stellam more iudaica. sed hora sexta. in solarium pran
surus ascendit. paulus in nauis. panem frangit. non caricas.
Timotheo dolenti stomachum. uinum suadet bibere non
piratum. deciborum sibi placent abstinentia quasi non
& super statio gentilium castum matris domini obseruet et

HIERONIMUS
I. fidi. **VII** Sequat igitur uestigia praepositionis
praepositionis.

expositæ & antequam adscribitur aſueniam. doceamq; ex eis dō
 grata ieiunia. Et acceptabilem continentiam. argumentis
 philoſophorum argumenta componam. & probationem mem
 phedocli. & p̄r thagoræ non dogma ſectari. qui propter aīeā
 c̄ȳx̄ω̄c̄īn̄. Omne quod mouetur & uiuit. edendum n̄
 putant. & eiusdem criminis Reos arbitrantur. qui abietem
 quercum^{q̄} ſucciderint. Cuius parricide ſunt & uenefici.
 Sed uenerari conditorem nr̄m qui in uſus hominum cuncta
 generabit. et quomodo bos ad arandum. ad ſedendum. æqui.
 canes ad ſeruandum. caprae ad lac. oues ad lanitiā & condites.
 ita ſues. & ceruoſ. & capreaſ. & leporeſ. & cetera huius modi
 non ſtatim ad comedendum creata eſſe. ſed in alioſ uſus homi
 num. Si enim omne quod mouetur & uiuit ad ueſcendum
 factum eſt & præparatum. gūla. reſpondeat mihi cur ele
 fantiſ. cur leones. uſi. leopardi. lupi. uipere. ſcorpia. cimiceſ.
 puliceſq; cur uultur. aquila. coruus. accipiter. cōrceſi. del
 fineſ. fōceſ. minuteq; cōdeā conditeſint. Quis nr̄m leonem.
 quis uiperam. quis uultōrem. quiſ ciconiam. quiſ miluum.
 quiſ reptanteſ in litoribus uſi miculoſ umquam comedit.
 Sicut igitur hæe proprios uſus habent. Ita poſſumus dicere
 et ceteraſ beſtiaſ. piſceſ. auēſ. non ad eſum. ſed ad medicinaſ
 creatas. Deniq; carneſ uipere. Unde triſica conficitur.
 quantis rebus apte ſi ne norunt medici. ſegmenta eboriſ.
 In medullis uariaſ ad ſumunt. felleanae. oculorum reſtitue
 claritatem. ſtercuſ eiſ. & canū putreda. cur ad uul^oera &
 quod forſitam legenti mirum ſit. hominum ſimus. quantis
 curationibus proficiat. Callienus. ΠΑΙΛΟΙC. docet a iunt
 fiſici. quod pellis colubri quaē exiit. decocta in oleo.
 mire dolorem aurium mitiget. quid ita inutile uideatur
 neſcientibus. ut cimiceſ. ſi ſanguis uſq; a faucibus hæſerit.
 fumo eiſ excepto. ſtatim euomitur. Et difficultaſ uri
 nae. huiſ adpoſitione laxatur. Porcorum autem &
 anſerum & gallinarum faſi anorumq; adipeſ. quid cō
 modi habeant. omneſ medicorum declarant libri.
 Quos ſi legeriſ. uidebiſ tot curationeſ in uultōre eſſe

Auit

+

quo Imembra sunt. Pavi. simus. podagrae feruorem miti-
gat. Crues. cicomae. fel aquilae. sanguis accipitrix. structio
camelus. ranae. cameleontes. erundis. steruus & carnes. quib;
morbis aptesunt. dicerem. si mihi propositum esset. de medel-
la corporum disputare. Legat qui uult aristotilem. &
theo frast. um. prosa. marcellum. siceren. & nr̄m flauum
exam & ris uersibus differentes. plinium quoq; secundum & di-
oscoriden. & ceteros fificos quā medicos. qui nullam herbam.
nullam lapidem. nullam animal. Tam reptile quam uo-
latile. & natatile. non ad suae artis utilitatem referunt.
Igitur cum mihi dixeris. cur porcus creatus est. statim
tibi respondebo. puerorum more cor tantum. Cur ui-
perae. Cur scorpui. nec dñm sup fluorum. Iudicabis artifi-
cem. quia plurimae bestiae & uolucres sunt. quas tuae
fauces recusent. sed contentus sum hoc. Et pugnans mihi
uideatur esse quam uerum. Audi idcirco sues. & apros
& ceruos. Et reliquas animantes creaturas. Ut milites.
athletae. nautae. retores. metallorum fassores. & ceteri
duro opere mancipati. haberent cibos quibus fortitudo
corporum necessaria est. Qui portant arma. & cibaria
qui pugnis & calcibus inuicem sua membra debilitant.
qui remos trahunt. quorum latera adclamandum dicen-
dumq; sint ualida. Qui subuertunt montes. & subsudo-
imbrium dormiunt. Ceterum. nostra religio. non pecten.
non adletam. non nautas. non milites. non fossores. sed
sapientiae & bonae conuersationis. erudit sectatorem.
qui se di cultui dedicabit. Et scit cur creatus sit. cur uer-
satur in mundo. quo habire festinet. Unde & apostolus
loquitur. quando infirmor tunc fortior sum. & si ex-
terior homo n̄ cor rumpitur. sed interiore nouatur
dedie in diem. & cupiodis solui & esse cum xp̄o. & carnis
curam nefeceritis in desideris. Numquid omnibus
praecipuum est. ne duas tunicas habeant. necibos impera-
desitona. uirga in manu. calciamentum in pedibus. & uen-
dant uniuersa quae possident. dentq; pauperibus. & se-

m. c. c. g. f.

7. p. i. c. t. e. n.

quantur ihm: Sed his utiq, qui uolunt esse perfecti / ali
 oquin^{ab} iohanne baptista. alii militibus. alii praecipitur
 publicani s. Dñs autem dicit in euangelio ad eum qui se iacu
 tauerat Legis uniuersa complexse. siuis perfectus esse.
 Uade uende omnia quae habes & da pauperibus & ueni seque
 reme. **Me** Graue honus nolenti uideretur inponere. in propria
 audientis uoluntate dimisit dicens. Siuis perfectus esse.
 quam ob rem. & ego tibi dicam. siuis perfectus esse. **VIII**

Bonum est uinum non bibere. & carnem non manducare.
 Siuis perfectus esse. melius est animam saginare quam
 corpus. Si autem ^{adhuc} paruulus es & cocorum te iura delectant.
 nemo eripit faucibus tuis esculentis dapes manduca & bibe.
 & si tibi placet cum israhel lude. consurgens & canito. man
 ducemus & bibamus. cras enim mori emur. Manduca & et
 bibat. qui post cibos expectat interitum. Quicum epicuro
 dicit. post mortem nihil est. & mors ipsa nihil est. Nos
 paulo credimus in tonanti. esca uentri & uenter escis. Dñs autē
 & hunc & illa destruet. **VIII**

Haec pauca descripturis ut congruet^o nostra. cum philoso
 phis doceremus. Ceterum qđ ignorat unam quamq, gentē
 non com mōni lege naturae. Sed his quorum aput se copia
 est uesci solitam escam uerbi gratia arabes & sarraceni
 & omnis heremi barbaria camelorum lacte bibit &
 carnibus quia huiusmodi animal. pro tempore & ste
 relitate regionum. facile aput eos. et gignitur & nu
 tritur. hi nefas arbitrantur porcorum uesci carnibus.
 sues enim qui glande. castaneis. radicibus. felicibus. & ordeo
 ali. solent. aut raro aput eos. aut penitus non inueni
 untur. Et si inuenti fuerint. alimenta non habent. quae
 supra diximus. In regione septentrionali populos. si ad esū
 asinorum. camelorumq, conpellas. simile potabunt eoz
 uesci carnibus. hac si accipitrem comedere cogantur. &
 coruum. In ponto & frigia uermes albos & obesos. qui
 in gello capitesunt. & nascuntur in lignorum caria. p
 magnis reditibus. patres familias exigunt.

Et quomodo apud nos at tageni & ficedule mullus & spharalus
in deliciis computantur ita apud illos ΖΥΛΟΦΑΤΟΝ
Comedis luxuria est. rursus orientales & libiae populos
qui aper desertum & calidam heremi vastitatem lacustarum
nubes repperiuntur. lacustis uesci moris est. hoc ue-
rum esse iohannes quoque baptista probat. Conpelle frige
& ponticum ut lacustam comedat. nefas putabit. co-
syrum afrum & arabem. ut uermes ponticos glutinet.
Ita eos aspicient. ut muscas mille pedias & lacertos. Quam
quam syri & corcodrillis terrenis. atri & iam lacertis
uiridibus uesci soleant. in aegypto & phalestina propter
broum raritatem nemo uaccam comedet. tauro rum car-
nes & boum utulorumque adsumunt incibus. id in nostra
provincia Scelus putant utulos deuorare. Unde & im-
perator ualens nuper legem per orientem dederat. ne
quis utulorum carnibus uesceretur. utilitati agri cul-
turae prouidens. et pessimam iuda & zantes uulgi
emendantes consuetudinem. pro altilibus & lactantibus
utulos consumentes. Nomades & trogodite & ser te
& unorum noua feritas. semi crudis uescuntur car nibus.
porro ΙΚΘΥΟΦΑΤΟΙ gens errans in litore maris
rubri super petras solis calore feruentes. assant pisces.
& hoc solo modo alimento uictitant. Sarmate quadi-
uandali & innumerabiles aliae gentes. aequorum &
uulpium carnibus delectantur. Quid loquar de & e-
ris nationibus. cum ipse adulescentulus in galliis uide-
rim cata cotthos. gentem brit tunicam humanis uesci
carnibus. Et cum psiluas porcorum greges & ar mentoz
pecodumque repperiant. pastorum nates & feminaru
papillas solere abscidere & has solas ciborum delicias
arbitrari. scotthorum natio. uxores proprias non habet.
& quasi platonis ΠΟΛΙΤΑΝ legerit & catonis sectetur
exemplum. nulla apud eos coniux propria est. sed ut cui
cumque libitum fuerit. pecodum more lasciuunt. perse
medi indi & ethropes. regna non modica.

glur gant.

ΛΥΠΟΑΜΑΝ.

47

Et Romano imperio pariacum matribus & auis. cum filiabus
& nepotibus copulantur. cassagetae & derbices. miserimos
putant. qui egrotatione moriuntur. & parentes cognatos
propinquos. cum ad senectam uenerint. iugulatos deuorant.
Rectius esse dicentes. ut a se potius quam a uermibus consu-
mantur. Trbareni. quos dilexerint senes. suspendunt in
patibulo. hercani. uolucris & canibus. semi uiuos prociunt.
Caspini. idem bestias mortuos prociunt. serthae. eos qui ad
functis amatisunt. uiuos infodiunt. cum os sibus mortuorum.
bactrii canibus. ad hoc ipsum nutritis obiciunt senes. quodcum alex-
andri praefectus. his tasanor. emendare uoluisse & pene ami-
sit. pro uincta. coege. aegyptium. & ouium lacte uestatur. in pel-
lesi uales. pelusioten. ut manducet capes. singulae pene
In aegypto ciuitates. singulas bestias & monstra uenerantur.
Et quodcumque coluerint. hoc in uiolabile & sacrum putant.
Unde & urbes quoque. aput eos ex animalium uocabolis nuncu-
pantur. leonto. crno. lrco. busiris. thimui. quod interpreta-
tur hircus. & ut sciremus quales deos semper aegyptus re-
cepisset. nuper ab adriano. amasio. urbes eorum. antinous.
appellata est. Praeuidens igitur. quod non solum in esu. sed
& in sepulchris. & in conubis. & in omni conuersatione. una
queque gens. suorum & proprietatibus uictit. Et hoc eam
naturae lege putare. quod dicit. Uerum fac. esum carnum.
cunctis nationibus esse commoem. Et passim licere. quod
passim gignitur. Quid ad nos. quorum conuersatio in caelis
est. qui super pythagoram. & empedoclem. & omnes sapien-
tiae sectatores. non ei debemus. cui nascimur. sed cui renasci-
mur. qui repugnantem carnem. & ad libidinum. in centi-
ua rapientem. in edia subiugamus. esus carnum. & potus
uini. uentrisque saturitas. seminarium libidinis est. Un-
de & comichus. sine cerere inquit. & libero friget uenof.
Per quinque sensos. quasi per quasdam fenestras uitiorum.
ad animam introitus est. non potest autem tropolis. &
urbis mentis capi. nisi per portas ei inruerit. hostilis exer-
citus. horum perurbationibus. anima pregrauat.

didicit

& capitur. ἀπεικτο: ωδοπάτο: κάτοπε: θακτο:

Sircensibus quispiam delectetur. Si ad thlecarum certamine simobilitate lustrionum. si formis mulierum. si splendore gemmarum. uestium metallorum. & ceteris huiuscemodi per oculorum fenestras. animæ capta libertas est & implet illud propheticum:

X **M**ors intrauit per fenestras uestras. Rursum auditus uario organorum cantu & uocum flexionibus delinitus & carmine poetarum & comediarum mimorumque urbanitatibus & strophicis. & quidquid per aures introhians uiriliter mentis effeminat. Odoris autem suauitas & diuersa trimamata. et amomū. cressi. ananthe. muscus. & peregrinae muris pelliculas. quiddis solutis. & amatoribus conueniant. nemo nisi dissolutus querat. porro ciborum auditus. quod auaritiæ mater sit. & animum quasi quibusdam conpedibus de grauatam interra teneat. quis ignorat propter breuem gulæ uoluptatē. terre lustrant & maria. et ut mulsum uinum pretiosusque. cibus fauces nostras transeat. totius uitæ opere desudamus. Tactus autem alienorum corporum & feminarum ardentior a spectibus. uicinus insanie est. Ob hunc sensum. cupimus irascimur. gestimus. amulamur. solliciti sumus. & ex pleæ uoluntate. per quandam penitudinem. Bursus accendimur. querimusque. facere. quodcum fecerimus. Iterum peniteamus. Agitur cum phas portas. quasi quidam perurbationum. Cunei. ad arcem nostræ mentis intrauerint. Ubi erit libertas. ubi fortitudo eius. Ubi dedō cogitatio. maxime cum tactus depingat sibi & iam uoluptates. & recordatione uitioꝝ cogitat animam conpati. & quod ad modo exercere quod non agit. His igitur rationibus inuitati. multi philosophoꝝ reliquerunt frequentias urbium. & hortōlas suburbanos. Ubi ager in riguus. & arborum comæ. & susurrus auium. fontis speculum. riuus in mur murans. & multæ oculoꝝ auriumque. inlecebræ. ne per luxum & habundantiam copiarum. animæ fortitudo mollesceret. & eius perditicia.

Febro

con stupratur. Inutile quippe est crebre uidere. per quod
 aliquando captus sis. & eorum te experimento committere.
 quibus difficulter careas. Nam & per thalcorei. huiuscemodi
 frequentiam declinantes. in solitudine & desertis locis
 habitare consueuerant. Platonici quoque & stoici. in templo
 lucis & porticibus uersebantur. ut admoniti angustioris
 habitaculi scirent. Nihil aliud quam de uirtutibus cogitarent.
 sed & ipse plato cum esset diues. & toros eius diogenis lura
 tis pedibus conculcasset. ut possit uacare philosophia. elegit
 academiam uillam ab urbe procul non solum desertam. sed &
 pestilentem. ut cura & ad si duitatem orbis libidinis im
 pectus frangerentur. discipuli quoque sui nullam aliam sentirent
 uoluptatem. nisi earum rerum quas discerent.
 Quosdam legimus effodisse sibi oculos ne per eorum uisum.
 a contemplatione philosophia auocarentur. unde & crates
 ille thebeus proiecto in mari non paruo auri pondere habite
 inquit pressum male cupiditatis. Ergo uos mergam.
 ne ipse mergar. auobis. quod si quis aestimat. & abun
 dantiam ciborum potionumque se perfrui. & uacare
 posse sapientia. hoc est uersari inter delicias & delicias
 uitae non teneri. Se ipsum decipit. Cum enim procul
 ab his remoti. se per capimur naturae inlecebris & cogamur
 accipere quorum copiam non habemus. Quanto magis si
 circumdati rebus uoluptatum. esse nos liberos arbitre
 mur. Sensus noster illud cogitat. quod uidet. audit. odorat.
 gustat. adtrecciat. Et ad eius retrahitur a spectum. cuius ca
 pitur uoluptate. quod mens uideat & mens audiat. & quod
 nec audire quippiam nec uidere possimus. nisi sensus in ea
 quaerimus & audimus fuerit intentus. Uetus quoque sen
 tentia est. Difficile in mo impossibile est. delicias & uolupta
 tibus afluente. non ea cogitare quaerimus. frustra quoque
 quidam simulanti salua fide & pudicitia. & integritate
 mentis se habuit uoluptatibus. Cum contra naturam sit copius
 uoluptatum. sine uoluptate perfrui. & apostolus hoc ipsum
 abens dixerit. quae autem in delicias est. uiuens mortua est.

Sensus corporum quasi equi sunt sineratione currentes.
 Anima uero Inaurigamodō reāna & frena currentium. Et
 quomodo equi absq; rectorē precipites sunt. Itacorpor
 sineratione & imperio animae. In suum fertur interitum.
 Alia quoq; comparatio animae & alia corporis a philosophis
 ponitur. Corpus puerum. animam pedagogum esse dicentiū
 Unde & stoicus. animae inquit imperio corporis seruitio
 magis utimur. alterum nobis cum diis. alterum cum beluis
 commune est. Igitur nisi uirtia adulescentis & pueri pru
 dentia pedagogi rexit. omnis conatus eius & impetus ad
 lasciuiam properant. Sine quatuor sensibus bibere possumus.
 id est sine ἀκνηκτο. ἀοιτο. ωδω πατο. ἀδ. κωμπλεζο
 absq; gustu autem et cibus. impossibile est humanum corpus
 subsistere. Adesse ergo debet ratio. uirtutes & tantas suma
 mus escas. quibus non honeretur corpus. neque libestas animae
 pregrauetur. quia & comedendum est. & deambulandum.
 & dormiendum & digerendum. & postea inflatis uenis. in
 centiua. libidinis sustinenda. luxuriosa res uinum & contu
 meliosa ebrietas. Omnis autem qui cum his miscitur non
 erit sapiens.

XI Netales accipiamus cibos quos aut difficulter digerere.
 aut cum estis magno partos & perditos labore doleamus.
 holerum et pomorum ac leguminum & facilior adparatus ē.
 Et aste in pendisq; cocorum non indiget & sine cura sustentant
 humanum genus. Moderateq; sumptus. quia nec auidae
 deuoratur. quod irrita menta gula non habet. leuiori diges
 tione concoquitur. Nemo enim uno ^{aut} duob; cibus. hisq;
 uilibus. usq; ad inflationem ^{uentris} honeratur. quae diuersitate car
 num. et saporis delectatione concipitur. cum uariis ⁱⁿ trib;
 fumant patinae. et adhesum sui expleta esurie. quasi
 captiuos trahunt. Unde & morbi & saturitate nimia con
 citantur. multiq; impatientia gula. uomitu remediante.
 Et quod turpiter ingererunt. turpius degeserunt. hipocratis
 ἡ ἀφὸ περὶ τοῦ 10. docet crassas & oboesa corpora q̄ cres
 cendi mensuram impleuerint. nisi cito ablatione sangui

odorib;

egerunt.

49

nis in minuantur. in paralyſi. & peſſima morborum genera
erumpere. Et idcirco eſſe neceſſaria deſumptio nem. & rursu
habeant in qua poſſint creſcere. non enim manere in uno
ſtatu naturam corporum. Sed aut creſcere ſemper. aut
decreſcere. Nec poſſe uiuere animal. niſi creſcendi capax
ſit. Unde & gallenus uir doctiſſimus Hippocratis interpres.
ad thal. & quorum uita & haer. ſagina eſt dicit. In exortatio
nemedicinae. nec uiuere poſſe diu. nec ſanos eſſe animasq;
eorum. Ita nimio ſanguine & adipibus. quaſi luto inuolutas.
Nihil tenue. nihil caeleſte. ſed ſemper de carnibus. & ructu & uen
tris inglubie cogitare. & drogenes. Tyrannos & ſubuerſores
urbium. bellaq; uel hoſtilia. uel cibilia. non pro ſimplici uictu
holerum pomorumq; ſed pro carnibus. & epularum deliciis.
adfert excitari. quodq; mirandum ſit. epicurus uoluptatis
ad ſeſtor. omnes libros ſuos repleuit holerib; & pomis. & u
libus cibis dicens eſſe uiuendum. quia carnes. & exquiſitae
epulae. in genti cura & hac miſeria preparantur.

Maioremq; paenam habeant in querendo. quam uoluptatem
in habendo. Corpora autem nra. cibo tantum & potu in
digere. ubi aqua & panis ſit. & caetera hiſ ſimilia. ibi natura
ſatis factum. quidquid ſupra fuerit. non ad uitae neceſſitatem
expectare. ſed ad uitium uoluptatis. bibere & comedere. non ad
deliciarum ardorem. ſed ſitam famemq; reſtinguere.

Qui carnis uescuntur. indigere etiam hiſ qua non ſunt
carnium; Qui autem ſimplici uictu utuntur. eos caeteras
non requirere. Sapientiae quoq; operam dare non
poſſumus. ſi miſeriae hiſ abundantiam cogitemus. quae labore
nimio & cura indiget. cito expletur. natura neceſſitas. fri
gus & famis ſimplici ueſtitu & cibo expelli poteſt;

Vnde & apoſtolus. habentes quoq; uictum & ueſtitum hiſ
contenti ſumus. Deliciae et epularum uarietas. fomentas
auaritia. Grandis exultatio animae eſt. cum paruo contentus
fueris. mundum habere ſub pedib; & omnem eius potentiam. &
epulas libidinis propter quae diuitiae comparantur. uilibus
mutare cibis. Et graſſiori tunica compenſare. & tolle epulax

& libidinis luxuriam & nemo querat diuitias. quarum usus
aut in uentre aut sub uentre est. Quia qui egrotat non ali-
ter recipit sanitatem nisi tenui cibo & castigato uictu.
quæ *ΛΕΠΤΗ ΔΙΤΑ* dicitur. quibus ergo cibis recipitur sa-
nitas. his & seruari potest. ne quis putet morbos holeribus
concitari. Si autem melius illius gratonate uires holera
non ministrant. quæ nascuntur & aluntur ex carnibus
quid necesse est sapienti uiro & philosopho xpi tantam ha-
bere fortitudinem quæ ad thleas & militibus necessaria est.
quam cum habuerit. ad uitia pro uocetur. illi arbitrantur
carnes sanitati congruas. qui uolunt abuti libidinem & in-
cenum dimergi uoluptatum. & ^{ad}coitum semp ex estuant.
xpiano sanitas absq; uiribus nimis necessaria est. nec turbare
nos debet. Si rarissimi huius propositi sectatores. quia rari sunt
& amici boni & fideles & pudici & continentes. sempq; iustus
rara est. lege fabrici continentiam coru paupertatem. Et
in tanta urbe uix paucos inuenies quos sequaris. Nolite time-
re nisi carnes non comederis. aucupes & uenatores frustra
artificia didicerunt. Legimus quosdam morbo asticulari
& podagræ humoribus laborantes. proseriptione bonorum
ad simplicem mensam. & pauperes cibos redactos conualuisse.
caruerant enim sollicitudinem dispensande domus. Et epu-
larum largitatem. que & corpus frangunt & animam.
inrideoratiua spectum ciborum qui consumpti relin-
quunt penitentiam. sperne uoluptates. hoc est emptado
lore uoluptas. Et cum in amenuissimo agro in morsum uolup-
tatorum hominum. secrasum pinguemq; describeret.
Lustic his uersibus. me pinguem et nitidum bene curata uitæ
uiset. cum ridere uolis epicuri de grege porcum; De uenia
manducatione xpianorum dicit. Sed ex uilis simis cibis uitam
da satietas est. Nihil enim ita obruit animum. ut plenus
uenter. & ex ætuans. & huc illucq; se uertens. et in uictus. ut
in strepitū uentorum efflatione respirans. quale illud ieu-
num. aut qualis refectio posticiunum. his cum pridianis
epulis distendimur. & guttur nrm mediatorium efficit.

50
latrinarum dumq; uolumus prolixioris in h[ab]eant famam
querere. Tantum uoramus. quantum uix alterius diei nox
digerat. Itaq; nontam ieiunium appellandum est quam
c[on]cupula hac fetens & molesta digestio. Dicit arch[is] in libris anti-
quitatum. Et descriptione gratia refest. Sub saturno idest
in auro s[er]uo. cum omnia humus funderet. Nullum comedisse
carnes. sed ueritas uixisse frugibus & pomis. quae sponte
terra gignebat. Pensarum idest c[ir]ca uitam. Xenophon hoc
uoluminibus explicat. polenta & cardamo. et sale. hac pane
cibario. eos adserens uictitare. Luce demoniorum mensa
frugalitatis. quae & supra scriptus. Xenophon. et theofra-
stus. et om[n]i pene scriptores graeciae testes sunt. heremon sto-
icus. uir eloquentissimus. narrat de uita antiquorum aegip-
ti sacerdotum. quod omnib; mundi negotiis curisq; post
positis semper in templo fuerint. Et rerum naturas cau-
sasq; hac ratione siderum contemplantisint. numquam mulierib;
semiscuerunt. Numquam cognatos & propinquos. ne liberos
quidem uiderint. ex eo tempore quo cepissent diuino cultui
deseruire. a carnibus et uino se semper abstinerunt. propter
tenuitatem sensus. et uertiginem capitis. quam ex paruo cibo
patiebantur. & maxime propter appetitum libidinis.
qui ex his cibis & ex hac portione nascuntur. De temperantia
ciborum. pane raro uescebantur. ne honerarent stomachum.
& si quando comedebant. tonsuram pariter hirsopum sumebant
in cibo. et escam grauiorem. illius calore decoquerent.
Oleum tantum in holerib; nouerant. uerum et ipsud parum
propter nauisidm & aspritatem gutturis linendam. *gustarlenenda.*
Quid loquar inquit. de uolatibus. cum ouum quoq; pro carnib;
uitauerint. Et lac. quorum alterum carnes liquidas. aliter
sanguinem esse dicebant. coloremutato. cubile eis de folijs
palmarum. quas barias uocant. contextum erat. scabillum
adclinet. et ex unopaste obliquum interram. pro puluillo
capiti supponebant. bidui triduiq; in eadem sustinentes.
Et humarib; corporis quinasuntur. ex otio. & ex mansione
unius loci. nimium uictus castigatione siccabat.

37e nae

gustarlenenda.

barat

ioseppus in secunda iudaicae captiuitatis historia & in octavo decimo antiquitatum libro & contra appionem duob; uoluminib; tria describit dogmata iudeorum phariseas sadduceos esse eos. quorum nouissimos miris effest laudibus. quod ex uxoribus & uino & carnibus sese semp abstineant. & cotidianum ieiunium uerterit in natura super quorum uita & filouir doctissimus proprium uolumen edidit. eant hesai hieos & hasclepiades cy prius & late quiping malion in oriente regnabant scribunt & sum carnum non fuisse eu uolus qui historiam micrei multis uoluminib; explicauit. Narrat apud persas tria genera magorum. quorum primos qui sint doctissimis & eloquentissimis. ex cepta farina & holera nihil amplius in cibo sumere. apud eleusinam etiam uolucris & piscib; et quibusdam pomis abstinere. sollemne est. Bardananes uir babilonius in duo dogmata apud indos criminosas diuidit. quorum unum appellat Bracmanas. alterum samaneos. qui tantae continentiae sint. ut uel pomis arborum iuxta gangen fluum. uel pussillo orizae & farinae alantur cibo. Eteu rex ad eos uenerit. adorare illos solitus sit. Pacemq; pro uinitiae suae. In illorum praecibus arbitrari sitam. erupides in creta iouis prophetas. non solum carnibus sed et coctis cibis abstinuisse refest. Xenocrates philosophus de triptolemi legibus apud athenienses. tria tantum praecpta in templo aeleusine. residere scribit. honorandos parentes. uenerandas deos. carnibus non uescendum. Orfeus in carmine suo & sum carnum penitus deestatur. pr thagorae socratis antisthenis & reliquorum frugalitatem refferrem in confusionem nostram. nisi & longum esse. & proprii operis indigeret. Hic certe est antisthenis qui cum gloriose docuisset rhetoricam. audissetq; socraten. dixisse fertur ad discipulos suos. habite & magistrum querite. ego enim iam repperi. statimq; uenditis quae habebat & publice distributis. nihil sibi plus quam palliolum reseruabit. paupertatisq; eius & laboris. Et xenophon.

Bardananes

51

testis est. In scriptis. & innumerabiles libri eius. quorum
alios philosophico. alios rethorico genere conscripsit. 7
huius diogenes ille famosissimus sectator fuit. potentior
rege alexandro. & naturae humanae uictor. 7 Nam cum disci-
pulo rum antisthenis nullum reciperet. et per seuerantem
diogenem. remouere non posset. Nouissimè claba minuta
tus est. nisi habiret. Cui ille subiecisse dicitur caput atq;
dixisse. Nullus tam durus baculus erit. qui me atuo pos-
sit obsequio separare. Refert satyrus quinlustrum ui-
rorum scripsit historias. quod diogenis pallio duplici usus
sit propter frigus. peram pro cellario habuerit. secumq;
porta uerit clabam. ob corporis fragilitatem. quae iam se-
nex membra sustentare sollicitus erat. et H M E P O B I O C.
uulgo appellatus sit. In presentem horam poscens a quoli-
bet. & accipiens cibum. habitabit autem in portarum uesti-
bulis. et in porticibus ciuitatum. Cumq; se contorqueret in
dolio uolubilem habere domum. iocabatur. & secum tempo-
ribus inmutantem. frigore enim os dolii uertebat in me-
ridiem. estate ad septentrionem. Et ut cumq; se sol in-
dinauerat. diogenis simul praecorium uertebatur.
Quodam uero tempore habens ad postandum caucum ligneum
uidit puerum manu concaua bibere. & elisisse illud
feratur ad terram dicens. Nesciebam quod & natura habe-
ret poculum. uirtutem eius et continentiam. mors quoq;
indicat. Nam cum ad agonem olympiacum. qui magna
frequentia graeciae celebratur. iam senex pergeret. febre
intranere dicitur. adprehensus. ad cubuisse in crepidine
uia. uolentibusque eum cum amicis. aut in uimento. aut in
ueiculum tollere. non adquirebit. sed transiens ad arboris
umbram locutus est. habite queso. et spectatum pergit. haec
menox. aut uictorem praebant. aut uictum. Si febre uice-
ro. ad agonem ueniam. Si me uicerit febris. ad inferna descen-
dam. 7 Ibiq; per noctem eliso guttore. non tam mori se
ait quam febre morte excludere. Unius tantum philoso-
phi exempla posui. ut for monsoli nostri. & crosoli. & uix

h. v. s. r. l. y.

summus pedibus adumbrantes uestigia quorum uerba impug-
nis sunt & syllogismi incalubus qui paupertatem apostolorum
& crucis duritiam aut nesciunt aut contempnunt. Imitentur

XIII. **H**aec argumentis philosophorum exemplis quae differunt
Nunc ad exordium generis humani. Idest ad nostra transiens
docebo primum adam in paradiso accepisse praeceptum
ut cetera poma comedens ab una arbore ieiunaret. beatitudo
paradisi absque abstinentia cibi non potuit dedicari. quamdiu
ieiunauit in paradiso fuit. comedit et eiectus est. eiectusque
statim duxit uxorem. qui ieiunans in paradiso uirgo fuerat
saturatus in terra matrimonio copulatur. et tamen eiectus
non protinus accepit licentiam carnum uescendarum. sed
tantum poma arborum & fruges segetum & herbarum holer-
ra. et traduntur in cibum. ut exul quoque paradisi non carnis
quae in paradiso non erant sed similitudine frugum paradisi
uesceretur. postea uero uidens deus quod diligenter adpositum
esset ad maliciam cor hominis ab adulescentia & spiritus eius in
his permanere non possit. quia erant caro. Opera carnis diluuium
condemnauit & auicissimam hominum guillam probans
dedit eis licentiam comedendarum carnum. ut dum sibi
intellegunt licere omnia non desiderare magno pere quod
placebat. nem mandatum in causam uerterent preuaricati-
onis quamquam & tunc ex parte imperatum ieiunium
sit nam cum alia munda & alia dicuntur immunda. et
in archano deinde mundis bina de mundis introducuntur
in paria & utique in mundorum usus ablati sit. ne sine
causa dicerentur immunda. Ex parte ieiunium dedica-
tum est. docens abstinentiam omnium incorporandam re-
uisione. Cur perdidit esau primogenita sua. nonne
propter cibum. In patientiam quoque guilae lacrimas emen-
dare non potuit. Eiectus de egipto populus israhel. et
in terram repromissionis lacte & melle manantem in-
troducendus. egiptias carnes & pepones. alta quae de side-
rat utinam inquit obissemus percussi ad domino intra

aegypti quando super illas carnum sedebamus. Et iterum
 quis nos uestet car-nibus. uener in mentem nobis pisces quos
 in aegypto comedebamus. ^{scilicet} & cucumeres & pepones & porri
 & cepae & alia & nunc anima nostra arida nihil nisi in
 manna oculinri. Si angelorum cibum contempnentes
 carnes aegyptias suspirabant. / morfes quadraginta dieb;
 & noctibus ieiunus in monte sina. Etiam tunc probans
 non in pane solo uiuere hominem. sed in omni uerbo di
 Cum dno loquitur. Populus autem satur idola fabricabat. / *saturus*
 ille uacuo uentre legem accepit. scripta digito dni iste
 manducans et bibens consurgensq; ludere aurum conflat
 in uitulum & aegyptium bouem preest dni maiestati.
 Tot dierum labor unius hore saturitate perit. frangit au
 dacter morfes tabulas sciebat enim di sermonem. Non
 posse audire temulentus. In crassatus est & pinguis factus
 est & dilatatus est. & calcitrauit dilectus. Et dereliquit
 dnm qui fecerat eum & abscessit adno saluatore suo. unde in
 eodem deuteronomio praecipitur. Necum manducaberis &
 biberis. & domas optimas edificaberis. ouibus & bobustuis
 multiplicatis. & argento & auro. ex tollatur cor tuum
 & obliuiscaris dni di tui. Deniq; manducabit populus
 & in crassatum est cor eius. ne uideret oculis & audiret
 auribus & corde coniceret. & uultu ieiunante moise. &
 iuxta hebraicam ueritatem dni confabulatione cor nutu
 pastus & pinguior populus sustinere non potuit. Quam
 obrem. & dns nr atq; saluator. Non ob indifferentiam uir
 ginitatis & nuptiarum ut quidam putant. sed ob ieiun
 orum consortia morse & heliae. trans figuratus in monte
 se ostendit in gloria. quam quam morfes & helias tripu
 proprii legis pph&arumq; monstra uerit. sicut manifeste
 euangelii scriptura testatur. Dicebant ei exitum
 quem impleturus erat in hierusalem. / passionem enim
 dni. non uirginitas & nuptiae. sed lex nuntiat & pro
 pheta. Quod si contentiose in morsem nuptias in helia
 uirginitatem dixerit demonstrari. breuiter audiat.

morsen mortuum & sepultum. heliam igneo curru raptum.
XIIII **A**nte^m mortalem coepisse esse quam mortuum. Sed nec se-
cunda conscriptio tabularum. absq; ieiunio potuit impe-
trari. quod ebrietas perdiderat. In edia repperit. Unde osten-
ditur possenos p ieiunium redire in paradysum. Unde per
saturitatem fueramus eiecti. In exodo. aduersus amalech.
oratione morfi & totius populi usq; ad uesperam ieiunio
dimicatum est. Iesus filius nauẽ stationem soli impe-
rabit & lune. Et in ediam plusquam unius diei. uictoris
exercitus protelabit. saul sicut in regnorum primo libro
scribitur. maledictus inquit qui panem ediderit usq; ad
uesperam donec ulciscar^m de inimico meo. Et non gustabit
omnis populus eius & tota terra prandebat. Tanta que
fuit auctoritas stationis semel dno destinatę. ut iona-
thani. qui causa uictorię extiterat deprehenderetur. fofte.
& ignorantia crimine dedinare non possit. patri usq; in se
concitare & manum. & uix populi præcib; saluaretur.

Helias quadraginta dierum ieiunio preparatus dnm uidet
in monte choreph. & audit ab eo. quid tibi helia. multo
familiarior ista uox quam illa in genesis. adam ubi es. illa
enim pastum terreat & perditum. hæc ieiunanti famulo
blandiebatur. congregatum samuhel populum in mas-
phat. indicto ieiunio roborauit. & fecit hostibus fortiosum.
asiriorum impetum. & potentiam sen^m certim ezechie
regis lacrimę saccus & humiliatio uictus fragit. pro-
strauit & uicit. & contrario ciuitas nimue imminentem
iram dñi. ieiuniorum miserationem deorsu sit. quam & sodo-
ma placasset & gomorra. si uoluissent agere penitentia.
& lacrimis penitentię. patrocinate conciliare ieiunio.
acab rex impius sim^m. ut sententiam dñi subter fugeret. euer-
sio domus ei diffestur in posteror ieiunio impetrauit &
sacco. Anna uxor helcanę. in anem cibo uentrem filio
meruit implere. periclitantur in babilone magi. omis
iector. & ariolus. & arus pex ceditur. danhel & tres
pueri reuelationem merentur ieiunio. & pasti legu

Helias

minibus pulchriores sunt. & prudentiores his quidem ensa
 regis carnibus uescebantur. deinde scriptum est. quod
 danihel tribus ebdomadibus ieiunauit. panem suauem
 non comederit. Caro et uinum non intrauerunt os eius.
 oleo unctus non sit. & uenerit ad eum angelus dicens. Da
 nihel homo miserabilis es. qui dno miserabilis apparuerat.
 Post ieiunium. leonibus in lacum fuerat horribilis. quam pulchra
 res. quae placat dnm. leonibus mitigat. demones terret. mittit
 ad eum. licet hoc in hebraicis uoluminibus non inuenimus.
 ab acuemessoribus prandium portans. talem enim discipulo
 rum. In edia meruerat. ob domadis dauid perichitanti filio
 post adulterium ΕΖΟΜΟΛΟΓΗ C I N Incinere & ieiunio
 fecit dicens. quia cinerem sicut panem manducaui. & po
 tum meum cum flexu miscebam. & infirmata sunt in ieu
 nio genua mea. Et ceteram audierat anathan. dñs
 abstulit a te peccatum hoc.

Samson & samuhel uinum & sicut non bibunt. eras enim
 filius promissionis. & per abstinentiam ieiuniumque concepti.
 aaron & ceteri sacerdotes in gressuri templum. omne
 quod potest in ebriare non potant. nemorianur.
 Ex quo intellegimus. moriens qui in ecclesia non sobrii mi
 nistrauerunt. quam obrem exprobat. israheli. potum
 dabit. nazareis meis uinum. Ionadab filius recab. praece
 pit filiis suis ut non biberent uinum usque in aeternum.
 Quibus cum offerret hieremias ut biberent. ut illi bibere
 noluerunt. Loquitur dñs per prophetam. qui aob audistis
 precepta ionadab patris uris. Non deficiet uir de stirpe io
 nadab. Filius recab stans. in conspectu meo cunctis diebus. in
 foribus euangelii. Anna filia fanuhelis. uni uira indu
 citur. semper ieiunans & dnm uirginem. longa castitas
 longaque ieiunia. suscipere meruit. precursor eius & pco
 iohannes. lacisti salutar. & siluestri melle. non carnibus.
 habitatioque deserti. & in conabula monachorum. talibus inco
 antur alimentis. Sed & ipse dñs. baptisma suum. quadra
 ginta dierum ieiunio dedicauit. & acriora demonia

docuit non nisi oratione & ieiunio posse superari. Cornelius centurio ut spm scm acciperet antequam ad baptisma ueniret elemosinis meruit crebrisq; ieiuniis; Paulus apostolus post famem ac sitim & ceteros labores suos & pericula latronum naufragis sollicitudinibus crebre ieiunia enumerat. Et discipulo timotheo dolenti stomachum & infirmitates plurimas sustinenti suadet uini modicam portionem. Iam noli inquit bibere aquam. Cui autem dicit Iam noli aquam bibere ostendit eum aquam antepotasse quod non concederet nisi crebre infirmitates & dolor stomachi postulassent; reprobat quidem apostolus eos qui prohibent nuptias. Et iubebant cibis abstinere quos dñs creauit ad utendum. Cum gratiarum actione. Sed martionem designat & tatianum & ceteros hereticos qui abstinentiam indicunt perpetuam ad destruenda & contempnenda & abhominanda opera creatoris. Nos autem & creaturam omnem laudamus & macie saginae abstinentiam luxurie ieiunia preferimus saturitati. Uir quippe in laboribus laborat sibi & uim facit in interitum suum; Et a diebus iohannis baptiste ieiuniorum & uirginis regnum caelorum uim patitur & uiolenti diripiunt illud. Timeamus enim ne ab aduentu aeterni iudicis sicut in diebus diluuii & uersionis sodomae & gomorrae deprehendamus manducantes & bibentes & nubentes & nuptias tradentes. Nam & diluuium & ignis ex caelo saturitatem pariter & nuptias quas deleret inuenit.

XVII Nec mirum si omne quod in macello uenditur apostolus enim iubeat & comedi cum idolatris & adhuc in templis idolorum quasi idolatritia uescentibus pro summa abstinencia fuerit cibis tantum abstinere gentilium. Quod si loquitur ad romanos is qui manducat non manducantem non spernat. Et qui non manducat manducantem non iudicat. Non in ieiunia & saturitatem aequalia merita dispensat. sed contra eos loquitur qui in xpo credentes adhuc iudaei habant. Et eos qui ex gentibus crediderant monet. Ne scandali hant

ieiunatoris.

34

illos cibos qui adhuc infide Infirmiores erant. Denique & in
consequentibus hoc ipsum sonat. scio & confido in dno ihu
quod nihil commune per ipsum est nisi ei qui existimat quod
commune esse illi commune est. Si enim propter cibum
frater tuus contristatur. iam non secundum caritatem
ambulas. noli cibo tuo illum perdere pro quo xpi mortuus est.
Non ergo blasphemetur bonum nr̄m. Non est enim regnum di
esca & potus. Hac ne quis putare & deieunus hoc dici & non
desuper stitione. Iudaica statim edisserit. alius credit
manducare omnia. qui autem infirmus est holera mandu
ca. Et rursus alius iudicat diem plusquam diem. alius
iudicat omnem diem. unusquisque in suo sensu habundat.
Qui sapit diem dno sapit. & qui manducat dno manducat. Grati
as enim agit dno. & qui non manducat dno non manducat &
gratias agit dno. Qui enim adhuc infirmi erant infide.
Et alias carnes mundas. alias arbitrabantur immundas. et in
diem & diem esse aliquid aestimabant. uerbi gratia. scitius
esse sabbatum & neomenias & scino phrygiam. quas reliquos
dies. iubentur holera manducare. quae indifferenter come
dentur ab omnibus. qui uero firmiores erant fidei. omnes car
nes & omnes dies. aequales esse credebant. Illud autem quod
ponere ausus est dnm uoratorum & potatorum uini a pharisaeis
appellatum. Et qui ad epulas iert nuptiarum & conuiuia
non dispexerit peccatorum. aestimo quod nobiscum faciat.
Iste enim est dns ut arbitraris uorator qui quadraginta diebus
xpi anorum ieiunium scificabit. qui beatos appellat esurien
tes & sitientes. quiescam habere sedicit. Non quam discipu
li suspicabantur. sed quae in perpetuum non periret. qui de
die in crastinum cogitare prohibet. qui cum esurisse & sitis
se dicatur. & isse frequenter ad prandia. excepto misterio
quod in tripum suae passionis expressit. & probandi corpo
ris ueritatem. nec gula scribitur seruasse. nec uentri.
qui diutem purpuratum propter epulas narrant in tataro.
& lazarus pauperem ob in eadum in sinum dicit esse habra
hae. qui quando ieiunamus unguere caput. & lazari precepit

faciem ut in gloria hominum sed dno ieiunemus. Qui comedit
quidem post resurrectionem piscis assiparum & fauam non
propter esuriam & gutturis suauitatem. Sed ut ueritatem sui
corporis conprobaret. Nam quotiens cum que mortuum
suscitauit iussit ei manducare clarinere sur ratio fantasma
putaretur. & Lazarus post resurrectionem ob hanc causam
scribitur cum dno inisse conuiuium. Ne hoc dicimus quod
negemus pisces & cetera si uoluntas fuerit in cibo esse sumen
da. Sed quo modo nuptis uir ginitatem. ita saturitati & carni
bus ieiunia spmque preferimus. Si autem petrus hora sexta pran
surus ascendit in cenaculum. fortuita esuries non facit pre
iudicium ieiuniorum. hoc enim modo & dñs qui ad pitam
samaritanæ hora sexta sessus resedit. & bibere uoluit omnibus
incumbit necessitas uelint nolint hoc tempore bibendi potu
it autem fieri ut uel sabbatum esset uel dies dominicus
& post bidui triduiq; ieiunium hora sexta esurierit. Num
quam enim crediderim apostolum si ante unum diem cenaue
rit epdusq; distentus. Erat alterius diei esurisse meridiæ
quod si cenauit pridie & sequenti die esuriuit ante pran
dium. estimo quod non usq; ad satietatem comederit
qui tam cito potuit esurire. Porro per isaiam dñs loquitur.
quod non tale ieiunium elegerit dicens. In diebus enim ie
iuniorum uros inueniunt uoluntates uræ & subiec
tos percutitis & iniudicia & inlites ieiunatis. & ceditis
pugnis. Non tale ieiunium elegerit dicit dñs quale elegerit
docet. Frange esurienti panem tuum & pauperem sine
tecta induc in domum tuam. Si uideris nudum uesti &
domesticas seminis tui non dispicias. Non igitur ieiuniū
reprobauit sed quale uelit ostendit neq; enim uentris esu
ries accepta est dno quam lites & rapinae & libidines destru
unt. Si non uult ieiunium dñs. quomodo in leuitico pcepit
ut septimomensis & decimamensis omnis populus ieiunet
usq; ad uesperam. et qui non adfluxerit animam suam
moriatur & ex terminet de populo suo. quare sepulcra
concupiscentiæ ubi carnib; deditur populus ruit usq;

hodie insolitudine perseverant. Et crassus populus or trigom & tra
 scribitur ad chalonem usque ructasse. Cur homo di ad cuius pro
 phetiam manus aruerat regis hieroboam qui manducauit con
 tra edictum dñi ilico percussus est. Et leo quia sinam custodi
 uit intactam propheta leuantise de prandio non peperit.
 Qui ieiunus miracula fecerat pransus ilico saturitatis penas luit.
 Sed & iohel clamitat scificate ieiunium prae dicate curationem.
 ut monstraretur ieiunium Scificari ceteris operibus. & scifi
 catum ieiunium curationi proficere peccatorum. Quomodo
 autem uirginitati uere non p iudicat imitatio uirginum diaboli.
 ita & ueris ieiuniis castum isidus & sibille. & quorundam ciboz
 in aeternum abstinentia. Maxime cum aput illos ieiunium
 panis sagina carnum compensetur. & sicut signa quae faciebat
 moyses imitabatur signa aegiptiorum sed non erant in ueritate.
 Nam uirga moysi uirgas magorum deuorabat. Ita et omnia quae in
 emulationem dñi facti habulus non religioni nostrae. supersti
 tio sed nra asguitur negligentia id nolentium facere quod bonum
 esse & iam seculi homines non ignorant. **XVII**

Hinc utitur propositio mb, iouiniam. quarta propositio quae
 & extrema duos esse ordines ouium ethircorum alterum iustoz
 alterum peccatorum. alios stare ad dextris. alios a sinistris &
 audire iustos. Venite benedicti patris mei possidete praepa
 tum uobis regnum a constitutione mundi. Peccatoribus uero
 dicit discedite a me maledicti in ignem aeternum qui paratus
 est diabulo & angelis eius. Arborem bonam non posse fructus
 malos facere. nec malam bonos. Unde & saluator loquitur
 ad iudgos. uos de patre diabolo estis. & concupiscentias patris
 uestri uultis facere. Decem uirgines proponit stultas atq;
 sapientes. & quinq; oleum non habuerunt remansisse extrin
 secus. alias uero quinq; quae sibi lumen bonorum operum pra
 pararunt thalamum intrassecum sponso ascendit ad dilu
 uum & ait qui erant cum no e. iusti seruati sunt. Qui uero
 peccatores. omnes in commune perierunt. aput sodomam
 & gomorrham exceptis duob; gradibus bonorum et maloz
 nulla diuersitas Inuenitur. qui est iustus eripitur. qui pec

peccator pari uorator incendio. Una salus liberatis unus interitus remanentibus. ne paululum quidem a iustitia deducendum inditio est uxor loth. Si autem inquit mihi oppinif quare iustus labores in pace. aut in persecutionibus si nullus profectus est. nec maiora premia scias hoc eum facere. non ut plus quidem mereatur. sed ne perdat quod accepit. In aegypto quoque decem plagas aequaliter omnes sentiunt peccatores. & similes tenebrae dno & seruo nobili & ignobili regi imminent & uulgo scis uero di & populo isrl. una erat lux sed et in mari rubro. iusti pariter transeunt. peccatores pariter obruuntur. Sexcenta milia ^{hominu} excepta inbecilla aetate & sexu. in deserto aequaliter ruunt. & duo qui iustitia pares erant. aequaliter liberantur. per quadraginta annos cunctus israhel similiter & laborat & moritur. Comor mannae uniuersis aetate; una in cibo mensura est. uestitus pariter non differuntur. capilli simul non augentur. barba in comune concreuit. calciamenta aequo omnibus durant. Non in calluere pedes. cibos in ore cunctorum aequaliter sapit. ad unam enim mansionem pari labore & mercede pergebant. Omnis hebreus aequale habet pascha. aequales scenofegias. aequales sabbatum. aequales noem enias. septimo requietionis anno absque personarum discretionem dimittitur. & in iubeleo uniuersa cunctis debita relaxantur. atque ad antiquam possessionem uenditor redit. parabolam autem in euangelio seminantis. In qua inter bona centesimus & sexagesimus. & tricesimus fructus exortur. It e contrario inter mala triplex sterilitas uarietas indicatur. In duos ordines diuidit bona & terrae male. & quomodo a postolis pro relictis filiis & uxoribus. In alio euangelio centies. ^{in alio} septies in alio. dñs repromittit. & in futurum uitam aetnae. Nulla que distantia est inter centum & septem. sic et in hoc numero non facere pra iudicium. ubi unius terrae fertilitas praedicatur. praesertim cum euangelista marcus retrorsum numeret & triginta sexaginta & centum dicit dñs. qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum. in me manet &

ego in illo. sicut ergo sine aliqua differentia & gradibus. xps in nob
 est. ita & nos in ipso sine gradibus sumus. Omnis qui diligit me sermo
 nem meum seruat. & pater meus diligit eum. & ad eum ueniemus.
 & mansionem facimus apud illum. qui iustus est diligit. Qui dili
 git uenit ad eum pater & filius & in eius habitat hospicio. ubi
 autem eius cernitur habitat. puto quod nihil de esse possit
 hospiti. si autem dicit multa & mansiones. apud patrem meum.

Non in regno celorum diuersas significat mansiones. Sed eccle
 siarum in toto orbe numerum. quae constat una per septem.
 uado inquit & preparo uobis locum. non loca. Num ergo si haec
 re promissio proprie duodecim apostolorum est. Ergo pau
 lus exclusus est de hoc loco. & electionis uas super fluis putabitur.
 & indignus. Iohannes & iacobus. qui plus petierunt ceteri non
 petrauerunt. Et tamen non est eorum dignitas imminuta.
 Quia reliquis apostolis aequales fuerunt. nescitis quia corpora
 ura templum est sps sci. Templum inquit estis. non tepla
 ut similiter habitantorem in omnibus ostenderet dnm non p
 his tantum rogo. sed & pro illis qui credituri sunt in me.

Ut sicut ego pater in te. & tu in me unum sumus. Ita et om
 nium sint in nobis. hoc est quasi filii karissimi. diuinae confor
 tes naturae. sponsa. soror. mater. Et quaecumque alia putaueris
 uocabula. unius ecclesiae congregatio est. quae nunquam est
 sine sponso. fratre filio. unam habet fidem. nec constupratur
 uarietate dogmatum. nec heresibus scinditur. uirgo per
 manet. quocumque uadit agnus sequitur illum. sola nouit
 cuncti cum xpo. si autem ^{mibi inquit} opposueris. stella ab stella defest in da
 ritate. Audies differere stellam ab stella. hoc spirituales ac ar
 nibus. omnia membra aequaliter diligimus. nec oculum
 preponimus digito. nec digitum auriculae. sed singulorum
 amissione membrorum. communis dolor est.

Aequaliter introimus hoc seculum. & aequaliter de eo egre
 dimur. unus adam terrenus. & alter caelestis. qui in tre
 no fuerit a sinistris est & peribit. Qui in caelesti ad dextris
 est & saluabitur. Qui fatu & fratri dixerit. & racha reus
 erit gehennae. Et qui homicida fuerit & adulter mittit

¶ Gloriam quam dedisti mihi dedi eis. dilexeris sicut me dilexisti. Et quomodo nos sumus pater.
 & filius & sps sci. unus dñs. sic & unus populus in nobis sit.

similiter in gehennam. In persecutione qui incenditur qui suffocatur qui decollatur qui fugerit qui in carcerem indusus obierit. Uaria quidem luctus genera sed una uictor coronae est. Inter eum fratrem qui semper cum patre fuerat & qui postea penitens est receptus nulla diuersitas est. Operarius prime horae & tertiae & sextae & nonae & undecimae unus denarius aequaliter redditur & quomagus admiseris ab his incipit praemium quod minus in uinea laborarant. Huc usque propositionibus usus est Iouiniani his & huiusmodi diuinarum scripturarum testimonis quae ad praesertim ueritatem dogmatis sui. Callidus disputator indinat quis non temptetur & iam electorum domini & quod Iohannis apostolus ante christos dicit uenisse multos. haec uera est ante
an. d. xpi predicatio quae inter ipsum Iohannem et uiam penitente nullum facit esse distantiam. simulque miror quomodo serpens lubricus & protheus noster in uariarum semute & portenta formarum qui enim in choitu & insaturatione aepicurus est. subito in retributione meritorum stholicus efficitur. Hierosolimam scitio iudeam et pro xpm Zenone commutat. si non licet uirtutibus paululum declinare & omnia peccata sunt paria eiusdem criminis reus est. qui panem esuriens subrepperit & qui hominem occiderit. Tu quoque maximorum scelerum reus teneberis. Porro aliud est stholicas neminima quidem habere peccata. & cum omnes apostoli & prophetae & sci. Juxta id quod in secunda propositione disseruiscator et esse se plangunt solus de iustitia gloriaberis. ante nudo et a pede modo non solum calciato sed & ornato. Tunc peratonica & nigra subucula uestiebaris sordidatus & pallidus & callosam operagestans manum non clineis & sericis uestibus & atrabarium hac laudis. Inclumentis ornatus Incedis. Rubent buccae nitec cutis capilli Inocipitum frontem que tor nartur. pteritus est aqualiculus. Insurgunt humera turge guttur & de boe sis faucibus uixtus foeta uerbi p mun tor. Certe tanta diuersitate uictus a que uestitus necesse est aut ibi aut hic esse peccatum non quod peccatum. Incibo aut in ista bus. adseruon sed quod uarietas & commutatio in deserius reprehensio in proxima sit quod reprehenditur uirtute procul est.

scitia.

quoniam.

57

quod a uirtute procul est. uicio mancipatur. quod uiciosum
arguitur. peccato iungitur. quod peccatum est. iuxta tuam
sententiam in sinistra parte. & hircorum gregem ad scribitur.
aut seueriter igitur ad amicum propositum. ut uis esse possis
ad dextris. aut si pro se sententiam ^{pubra} praua penitentia commutabis.
uelis. nolis. quamquam barbaram raseris. Inter hircos numera
beris. Verum quid prodest. luscum uocare luscum. & accusatoris
docere in constantiam cum propositioinum series deludenda sit.
oues & hedos. ad dextra. & sinistra duos iustorum & peccatorum
esse ordines non negamus. arborem bonam fructus malos non
facere. nec malam bonos. nulli dubium est. Decem quoque uir
gines sapientes & stultas in bonas malas quae diuidimus.
in diluuiio liberatos iustos & peccatores a aquis obrutos non
ignoramus. In sodoma & gomorra. ereptum iustum. &
impios igne consumptos omnibus perspicuum est. Decem
quoque plagis percussam aegyptum. & isrl. fuisse se suos pitem
nouimus. in mari rubro transisse iustos & impios. & farao
nem cum suo exercitu dimersum etiam. ⁱⁿ scolis cantant paruuli.
sescenta milia in deserto cecidisse quia incredula fuerint.
& duos tantum terram re promissionis intrasse. scrip
tura docent. & reliqua quae usque ad operarios uinea induos
bonorum & malorum ordines descripsisti. sed quale est ut
quia inter bonos & malos diuisio est. tu ad seras inter ipsos
bonos uel e contrario malos. nullam esse distantiam. nihilque
differre. utrum in pecore aliquis aries sit an ouicula utrum
primam lanam habeat an secundam. utrum scabidum pe
cussit. an morbidum. an uegetum. atque subsultans. maxi
me cum in ezechiel oues rationabiles induerit itatem.
inter pecus & pecus suae prophetae auctoritate demonstrat.
Ecce ego iudicabo inter pecus & pecus. & inter aries &
inter hircos. & inter pecus pingue & macilentum. pro
eo quod lateribus. & humeris in pingetis. & cornibus uestris
uentilabatis omnia infirma pecora donec dispergerent.
& ut sciremus quae ista sint peccora. statim intulit. uos
autem greges mei. greges pastuam eae homines estis.

parua

in diluuiio.

idipsum ergo erit paulus. & ille penitens qui cum patris
uxore dormierat. qui in ecclesia post penitentiam
receptus est. & qui simul adextris in eadem cum apos-
tolo claritate fulgebit. & quomodo in uno agello usq; ad
messem & consummationem mundi. & hanc pariter
frumenta que con cresunt. qua consequentia pisces boni
& mali. in sagna xpi. & in rocia euangelica continentur.
Cur in tripo ecclesie idest in arca noe. diuersa animalia
& pro qualitate meritorum. diuersesunt mansiones. Cur
adstitit regina adextris dni in uestitu deaurato. cur cum
data uarietate. Cur ioseph in forma xpi uariam habuit
tunicam. Cur apostolus loquitur ad ro manus unicuiq; scdm
quod dns diuisit mensuram fidei. sicut enim in uno corpore
multa membra habemus. omnia autem membra non eundem
actum habent. ita multi unum corpus sumus in xpo.
singuli autem alter alterius membra habentes autem do-
nationes secundum mensuram fidei differentes. Siue pro-
phetiam secundum mensuram fidei. Siue ministerium in
ministrando. Siue qui docet in doctrina. qui exortatur
in exortando. qui tribuit in simplicitate. qui preest in sol-
licitudine & cetera. Et in alio loco. Alius iudicat plus qua
diem. Alius iudicat omnem diem. unus quisq; in suo sensu
habundat. Et ad corinthios. Ego plantaui. apollo rigauit.
sed dns incrementum dedit. Itaq; Neq; qui plantat est
aliquis. neq; qui rigat. sed qui incrementum dat dns.
qui plantat & qui rigat unum sunt. Unus quisq; autem ppro-
prium mercedem accipiet secundum suum laborem. dni
enim sumus adiutores. dni agricultura. dni edificatio
estis. Et rursum alibi secundum gratiam di quaedata
est mihi quasi sapiens architectus fundamentum posui.
Alius autem super edificat. fundamentum enim aliud ne-
mo potest ponere. preterquam quod positum est. qui
est ihs xps. Siquis autem ^{sup}edificat super fundamentum
hoc aurum. argentum. lapides preciosos. ligna. fenum. stipula.
unus cuiusq; opus apparebit. Dies enim illud manifestabit

quō in igne reuelabitur. & singulorum opus quale sit ignis
 probabit. sicut opus manserit quod super ædificabit merce
 dem accipiet; Sicut autem opus arserit. detrimentum susti
 nebit. ipse autem saluus erit sic tamen ^{quasi} per ignem. Si is cuius
 opus arserit & perit & damnū sustinuit laboris sui.
 perdit quidem operis premium. sed ipse saluabitur. non
 tamen absq; probatione ignis. Ergo is cuius opus manserit
 quod super ædificabit sine ignis probatione saluabitur.
 Et inter saluationem & saluationem erit utiq; aliqua
 diuersitas. Nec non & in alio loco. sic nos inquit existimā
 homo quasi ministros xpi. & dispensatores misteriorū
 eius. & hic iam queritur inter dispensatores ut fidelis
 quis inueniatur; Uis scire quō inter dispensatorem
 & dispensatorem sit multa distantia. non dico de malis
 & bonis sed de ipsis bonis qui ad dextram stant. Audi
 consequentiam. nescitis quō qui in sacrificiis operantur.
 de sacrificiis comedunt. qui altero seruiunt. de altero
 participantur; Sic & dñs disposuit his qui euangelium
 adnuntiant de euangelio uiuere; Ego autem non abutar
 horum aliquid. non scripsi autem hæc ut sic fiant in me.
 Melius est mihi mori. quam ut gloriam meam quis euacuet.
 Si enim euangelizauero. non est mihi gloria. Necessitas quippe
 mihi incumbit. Uæ enim mihi est. nisi euangelizauero.
 Nam si uoluntate hoc fecero mercedem habeo; Si autem no
 lens. dispensatio mihi credita est; quæ ergo merces mea
 ut euangelizans sine sumptu ponam euangelium xpi.
 ut non abutar potestatem quæ mihi data est in euangelio.
 Cum enim essem liber ex omnibus hominibus meis seruum
 feci. ut plures lucrifacerem; Numquid potes dicere
 peccare eos. qui uiuunt de euangelio & de sacrificiis par
 ticipantur. utiq; non. Dñs enim disposuit. ut qui præ
 dicant euangelium uiuant de euangelio; Apostolus
 autem qui non abutitur hac licentia. sed laborat mani
 bus suis. ne quem grauet & die ac nocte operatur. &
 ministrat his qui secum sunt. utiq; ideo hoc facit. ut

plus laborans plus aliquid mercedis accipiat. Curramus ad
reliqua: diuisiones autem gratiarum sunt. idem autem
sp̄s. & diuisiones ministeriorum & idem dñs. & diuisio
nes operationis. idem autem dñs. qui operatur omnia in
omnibus. unicuique autem data est adaperatio sp̄s. iuxta
id quod expedit. & iterum. sicut enim corpus unum est
& membra plurima habet. omnia autem membra corporis
cum sint multa. unum est corpus. sic & xp̄s. uerum necdicas
in uno corpore diuersa membra unum haberemertum.
statim gradus describitur ecclesie & ait. Quosdam qui
dem posuit dñs in ecclesia. primum apostolos. secundo pro
phetas. tertio doctores. deinde uirtutes. & gratias curatio
num. ep̄tulationes. gubernationes. generalinguarum.
Numquid om̄ apostoli. Numquid om̄ p̄phetæ. Numquid om̄
doctores. Numquid om̄ uirtutes. Numquid om̄ gratiam
habent curationum. Numquid om̄ linguis locuntur.
Numquid ^{om̄} interpretantur. Emulamini autem dona ma
iora. & adhuc excellentiorem uobis uiam demonstro.
Cumque de caritatis uirtutibus latius disputasset. adiecit. Siue
p̄phetæ euacuabuntur. siue lingue cessabunt. siue scientia
destruetur. Ex parte enim cognoscimus. & ex parte p̄pheta
mus. Cum autem uenerit quod p̄fectum est. euacuabitur
quod ex parte est. & in consequentibus. nunc aut̄ manet.
fides. spes. caritas. tria hæc. maior autem est his caritas.
Sectamini caritatem. emulamini spiritalia magis aut̄
in p̄phetis. Et iterum. uolo aut̄ omnes uos loqui linguis
magis autem p̄phatere. nam maior est qui prophetat.
quam qui loquitur linguis. & rursus gratias ago dō qd̄
omnium ur̄m magis linguis loquor. Ubi diuersa sunt
dona. & alius maior. alius minor est. & omnes spiritales
appellantur. certe oues sunt & stant adextris. & inter
ouem. & ouem. est aliqua diuersitas. loquitur quidem de hu
militate paulus apostolus. Ego sum nouissimus apostolor̄
qui non sum dignus uocari apostolus qui a persecutus sum
ecclesiam dñi. gracia autem dñi sum. id quod sum. & gracia

eius in me non fuit uacua. sed amplius omnibus illis labora-
ui. non ego autem sed gratia dei quae in me est. uerum ta-
men in eo quod se humiliat. ostendit posse apostolos alios
minores. alios esse maiores. & qui utique electionis uas dicit
& cunctis amplius laborauit. Non est iniustus deus. ut obli-
uiscatur operis eius. & dispar meritum. aequali mercede.

De hinc legimus. sicut in adam omnes conpenset
moriuntur. sic in christo omnes uiuificabuntur. unus
quisque in suo ordine. Quando unusquisque in suo resurgit
ordine. utique diuersa sunt merita. non omnis caro eadem
caro. sed alia hominum. alia pecorum. alia caro uolucrum.
alia autem piscium. & corpora caelestia. & corpora ter-
restria sunt. sed alia quidem caelestium gloria. alia autem
terrestrium. alia claritas solis. alia claritas lunae. & alia
claritas stellarum. Stella enim ab stella differt in clarita-
te. sic erit & resurrectio mortuorum. Quod tu scilicet doc-
tus interpretus. sic exposuisti. ut diceret spiritualibus non dif-
ferre a carnalibus. Ego & spiritus. & carnales. in caelis erunt.
etiam non solum oues. sed & iam & hirci tui conscendunt
regna caelorum. Stella ab stella differt inquit. in claritate.
non oues. & hirci. sed ouis. & ouis. idem stella & stella.
Denique alia inquit claritas solis. & alia claritas lunae. & ne
stellam & stellam. totum humane multitudinis. adsereres
genus. solem posuit & lunam. quos certe inter hircos non
potes numerare. Sic inquit erit & resurrectio mortuorum.
ut iusti in claritate solis fulgeant. & qui in sequenti
grado sunt lunae splendore rutilentur. ut alius lucifer sit.
alius arcturus. alius orion. alius ma huroth. & caetera.
stellarum uocabula quae sagrate in iob uolumine conti-
nentur. omnes enim ante. manifestari nos oportet ante
tribunal christi. ut recipiat unusquisque quae gessit per corpus.
sive bonum sive malum. Hac ne forsitan dicas ante tribunal
christi nos manifestari. ut boni bona. mali recipiant mala. In eadem
epistola docet. Qui seminat parce. parce & metet. et qui semi-
nat in benedictionibus. in benedictionibus & metet.

Certe & qui plus & qui minus seminat de parte sunt dextra
& cum unius sementis genus sint tamen mensura & quinu-
mero differunt. scribit ad ephesios idem paulus ut nota fieret
nunc principatibus & potestatibus in caelis Et per ecclesiam
multiplex & uaria sapientia dei; Cernis quod in diuersis ag-
minibus ecclesiae uariae multiplex dei sapientia praedicatur
nec non in eadem epistola unicuique autem nostrae data est
gratia iuxta mensuram gratiae christi. Non quod christi mensura
diuersa sit sed tantum gratia eius infunditur quantum
ualemus aurire. Frustra igitur oues & hircos quinque
& quinque uirgines aegyptios & israelitas & caetera huius ce-
modi replicas quia non est in presenti retributio sed in fu-
turo. Unde & dies iudicii in consummatione promittitur
quia nunc non est iudicium. Sine causa enim appellatur
dies extremi iudicii. Si modo iudicat deus in presentiarum
nauigamus luctamus atque pugnamus ut in fine perueniamus
ad portum coronemur triumphemus. Tu autem prae-
& lubricae praesentis sanctae conuersationem in futurorum
exempla proponis cum utique hic in iustitia sit ibi iustitia
donec intremus in scuarium dei intellegamus in nouissimis
eorum non aliter sanctus aliter peccator moritur. In eodem
mari nauigantibus eadem & tranquillitas & tempestas est.
Non aliter latro aliter martyr occiditur nec alio modo de-
adulteris & prostibulis alio de castis matrimonii nascuntur
liberi certe deus & latrones aequali iudicio crucifixi sunt.
Si idem est huius seculi futuriq; iudicium ergo qui hic parte
crucifixi sunt & in futuro similiter habebuntur;
Paulus & qui eum uixerant simul nauigant simul sustinent
tempestatem simul nauis fluctibus dissipata in litus euadit
negare non potes quin inter uinctum & uidentes diuersa
sa sit merita & quomodo unum apostoli militumq; nauis-
gum est. refest postea paulus reuelationem & eos qui in
nauis fuerant dicit sibi ad deum esse donatos. Numquid his
eius donatur & qui donant unius meriti sint. Decem sancti
peccatricem possunt eruere ciuitatem. loth cum filiabus

60
ereptus est de incendio. liberati essent. & generi si exire
uoluissent. & certe multa differentia est inter loth. & ge
neris eius. liberatur sogor. una urbs. **ENTATI WAI.**
& quae ei urdem meriti erat. atq; unius sententiae subiace
bat. cui sodoma. & gomorra adama. & sebon. scilicet p̄cib;
custoditur. Ecce diuersum meritum. loth. & sogor. & tam
de incendio pariter euadunt. Latrunculi qui absente deuid
uasta uerant. sic eleg. & uxores eorum. & liberos praedux
erant. die tertia ceduntur in campo. & quadraginti ho
mines. ascensis camelis fugiunt. Dic aliquam inter eos
qui cesi sunt. & qui fugere potuerunt esse distantiam.
Legimus in euangelio turrem siloe cecidisse sup decem
& octo uiros. & obrutos occidisse. Certe iuxta sententiam
dñi nr̄i saluatoris non soli fuerant peccatores. sed infor
midinem reliquorum puniti sunt. ut pestilente flagella
to stultus sapientior fieret. si omnium peccatorum unū ē
supplicium. In iuste alius occiditur. & p̄ mortem alteri
us. alius com monetur. opponis mihi. gomor mannae
unamq; mensuram. & uestitum. & capillos. & barbaram
& calciamenta ex equo israhelita^{rum} quasi non & nos
xpi corpus aequaliter accipiamus. una est. in ministeris
scificatio. dñi & serui. nobilis & ignobilis. regis et militis.
quamquam pro accipientium meritis diuersum fiat.
quod unum est. qui enim indigne manducauerit. & bibe
rit. reus erit uiolati corporis & sanguinis xpi. Numquid
quia & iudas de eodem calice bibit. de quo & xps. & ceteri
apostoli. unius cum reliquis erit meriti. quod si non uis
recipere sacramentum. Certe omnes aequaliter uiuimus.
unum trahimus aërem. eodem humore inrigamur. hisdem
cibis uescimur. Porro si alimenta cocorum arte mutantur
in melius. & fit aliquid suauius condituris. in huiusmodi
cibis non naturae satis faciunt sed uoluptati. aequae esurim.
aeque algemus. simul contrahimur frigore. aestibus & calo
re dissoluimur. Sol quoq; ipse & luna. & omnis astroꝝ
chorus. & pluuiae & mundus. aequaliter nobis currunt.

mystris

idom

& hisdem omnes iuxta euangelium | mbribus inrigamur
boni & mali. iusti & iniusti. si presentia exempla sunt
futurorum. ergo & sol. iustitiae aequaliter iustis & pec-
catoribus. impiis & scis xpianis & iudeis atq. gentibus orietur.
Cum scriptura dicat. timentibus autem dnm orietur sol
iustitiae. Si timentibus orietur ergo contentoribus &
pseudo proph&is occidet oues quae stant adextris ua-
dunt ad regna caelorum. hirci intar tarum retrudent.
parabola ista non obium inter se merita & e contrario
scribit hircorum. sed inter oues & hircos. tantam tantam
facit. neq. enim in omnibus locis docentur omnia sed una
quaeq. similitudo ad id refertur cuius similitudo est. sicut
& decem uirgines. non totius generis humani. sed stultorum
& pedagogorum exempla sunt. quorum alteri dnm semp
praestulantur aduentum. alteri somno & inertia sedan-
tes futurum iudicium non putant. unde & in fine parabo-
lae dicitur. uigilate quia nescitis diem neq. horam.

Si in diluuiio liberatus est noe. & omnis orbs interit. omnes
caro erant. & propter ea pari erunt. aut num eiusdem esse
dicis merita. filius noe. & noe. et propter quem filii liberatis
aut maledictum. cham. In eodem ponis loco. In quo & patrem
quia de diluuiio similiter liberatus est.

xx **I**n passione xpi omnes declinauerunt. simul inutiles factis
non fuit qui faceret bonum. non fuit usq. ad unum.

Audebis ne igitur dicere. sic negasse petrum. & ceteros
apostolos qui fugerunt. quomodo. chaiphani. & pharisaeos.
& clamentem populum. crucifige. crucifige talem. Et
ut de apostolis taceam. eiusdem ne tibi sceleris uidebitur. reus.
annas. & chaiphas. & iudas proditor. cuius & pilatus. qui no-
lens compulsus est contra dnm. ferre sententiam. quanto
maioris fuit meriti. iudas tanto maioris & criminis est.
& quanto maioris criminis. tanto maioris & pene. Potentes
enim potenter tormenta patiuntur.

xxi **A**rbor mala bonos fructus non facit. nec bona malos. Si hoc
ita est. respondem mihi quomodo paulus cum esset arbor

mala persequens ecclesiam xpi. fecerit postea fructus bonos. & iudas cum esset arbor bona signa faciens cum apostolis. postea uersus inproditorem fecerit fructus malos. tam diuergo. nec arbor bona malos fructus facit. nec mala bonos. quam diu. uel inbonitate sua. uel inmalicia perseuerent. Porro quod omnis hebreus aequaliter pascha facit. & septimo anno liber efficitur. & iubileo. idest quinquagesimo. uniuersa possessio redit ad dominos. hoc non de presenti dicitur sed de futuro. quia in sex diebus huius sceleruientes. in septimo quod omnis hebreus aequaliter sex diebus. hoc est in mundo isto seruit. & in septimo liberatur die.

Die uero & aeterno sabbato liberemur. si tamen uoluerimus esse liberi. dum adhuc seruiamus in seculo. Sin autem noluerimus. perforabitur ^{not} auricula in testimonium inobedientiae. & cum uxore & filiis nostris quos pretulimus liberati. Idest cum carne & operibus eorum iugiter seruiemus.

Parabolam autem seminantis. quae ex utraque parte nos fructus facit. et iuxta apostolum super fundamentum xpi. alius aedificat aurum. argentum. lapides preciosos. alius foenum. ligna. stipula. cum & in domo magna uasa diuersa sint. perspicuae patet. et huic uelle contradicere. aperte sine impudentia est. Tamen ne exultet in mendacio. & exemplum apostolorum. in praedictum. centenarii & sexagenarii & tricennarii adferat numeri. Sciat in mattheo. & in marco apostolis. qui sua uniuersa dimiserunt centuplum. in euangelio autem lucae multo plura. idest. ΠΟΛΥΠΛΟΤΙΟΝΑ. & penitus in nullo euangelio per centum scriptum esse septem. sequitur falsum. aut imperitiam. reum. teneri. nec nocere nobis. quia in alio euangelio. a centum. in alio a triginta. incipit numerari. cum omnis scriptura maxime uetus. minorem proponat numerum. et sic gradatim ad maiora conscendat. uerbi gratia. ut dicat aliquem fuisse annorum quinq; & septuaginta. & centum. nec tamen quinq; & septuaginta. plura poterunt esse ^{quidam} quantum centum. quia priora sunt.

ΠΟΛΥΠΛΟΤΙΟΝΑ.

preponderat

nominata si non accipis in bonam partem diuersitatem
numeri centum & sexaginta & triginta. Nec in malam
partem accipies & idem uitium erit seminis quod secundum
uiam cecidit & super petras & super spinas & si & illa tria
& haec uel in malam uel in bonam partem singula sunt.
Stultum fuit pro duabus rebus sex species numerare. praeter
tum cum & in matheo & in marco & in luca narrata pa
rabola saluator semper intulerit. qui habet aures audiendi
audiat. Ubi nihil est quod intrinsecus lateat. frustra ad intel
legendiam inristicam prouocamur. Si autem pater & filius
mansionem faciunt apud credentes. et ubi xps hospes est
ibi nihil deesse aestimas. puto quod aliter xps habitauerit
in corinthis aliter in ephesus hoc est aliter in his apud quos
paulus apostolus peccata multa reprehendit. & aliter in his
quibus sacramenta a seculis ignorata disseruit. Aliter in ti
mo & timotheo. aliter in paulo. certe non statim ubi xps
hospes est. ibi nihil deesse aestimes. Inter natos mulierum
non fuit maior iohanne baptista. ubi enim maior dicitur.
necesse est & ceteros habuerit minores. Et qui maior est
inquit in regno caelorum maior est illo. Uides ergo quod
& in caelis ^{fit} maximus & minimus. & inter angelos quoque & inui
sibiles creaturas. Simulplex & infinita diuersitas quare
apostoli dicunt. dñe auge nobis fidem. Si omnia una
mensura est. & dñs ad discipulum. quid dubitasti modo dice
re. **xxii** In hieremia quoque de futuro regno legimus. ecce dies
ueniunt dicit dñs & feriam domui isrl. & domui iuda. fedus
nouum. non secundum pactum quod pepigi cum patribus
uestris. Et post paululum dabo legem meam in uisceribus
eorum & in corde eorum scribam illam. & ero eis in dñm. & ipsi
erunt mihi in populum. & non docebit ultra uir proximum
suum. & uir fratrem suum dicens. cognoscite dñm omnes
enim cognoscent me. a minimo eorum usque ad maximum.
Per spicula ex contextu ipsius loci futurum xpi regnum pro
pheta describit. & qua consequentia erit ibi minimus &
maximus. si omnes aequales futuri sunt. utique quae & in e

uangelio dicitur. qui docuerit & fecerit uocabitur maxi-
 mus in regno caelorum. qui autem ^{docuerit} & aliqua non fecerit
 erit minimus; In conuiuio saluator praecipit ut in feriore
 occupemus locum. necum maior uenerit. de superiori tur-
 piter deprehendatur; Sic adere non possumus sed tantum
 per penitentiam releuamur. quid sibi uult scala illa in
 bethel. per quam angeli descendunt atq; conscendunt
 qui de caelis ad terram ueniunt. certe inter oues & ad dex-
 tram stabant dum ibi essent angeli de caelis descendunt.
 & iouianus de eorum possessionem securus est;

Quis autem risum tenere queat. in eo quod multas man-
 siones apud patrem. ecclesiarum arbitratur. in toto orbe
 diuisas. cum manifestissima scriptura doceat secundum
 euangelium iohannis non de ecclesiarum numero. sed
 de caelorum mansionibus. & aeternis tabernaculis. quae
 propheta desiderat dominum fuisse sermonem; - **XIII**

fuisse

In domo inquit patris mei mansiones multae sunt. quo-
 minus dixissem uobis. quia uado parare uobis locum;
 Et si abiero & praeparauero uobis locum. iterum ueniam
 & accipiam uos ad me ipsum. & ubi ego sum & uos sitis;
 Locum & mansionem quem praeparare sedicit xps apstus
 in domo utiq; sunt patris. id est in regno caelorum. Non
 in terra in qua ad presens apostolos relinquebat simulq;
 sensus scripture est intuendus. dicerem inquit uobis
 quia uado & praeparo uobis locum. Sinon mansiones essent
 multae apud patrem. hoc est si unusquisq; man-^{uero} sionem
 sibi non ex largitate dei. sed ex propriis operibus praepa-
 raret; Et ideo non est meum parare. sed uerum. quia &
 iuda. nihil profuit paratus locus. quem suo uitio perdidit.
 luxta quem sensum. & illud intellegendum quod a filiis
 dicitur zebedei. quorum alter a sinistris. Alter cupie-
 bat sedere ad dextris; Calicem quidem meum bibetis.
 sedere aut ad dextris meis siue a sinistris non est meum
 dare uobis. sed ^{quib.} paratum est a patre meo. Non est dare
 filiis & quomodo patris est praeparare. parata sunt in

quit in caelam diuerse & plurimæ mansiones plurimis
diuersisq; uirtutibus. quas non personæ accipiunt sed opes
frustra ergo me peritis quod in uobis situm est. quod pater
meus illis parauit. qui dignis uirtutibus ad tantam as
censuræ sunt dignitatem. Porro quod ait iterum ueni
am & accipiam uos ad me ipsum. ut ubi ego sum & uos si
tis. proprie ad apostolos loquitur. De quibus & in alio loco
scriptum est. ut quomodo ego & tu pater unum sumus.
sic & illi nobis unum sint. qui crediderunt. qui perfecti
et possunt dicere. pater mea dñs. Si autem non sunt
plurimæ mansiones. quomodo & in ueteri testamento
& in nouo. alium ordinem pontifex tenet. alium sacer
dotes. alium leuite. alium & ditui. alium ianitores.
& in uolumine & zechielis. ubi future ecclesie & celestis
huerusalem ordo describitur. Sacerdotes qui peccauerant
regratantur in edituos & hostiarios. Et cum sint in templo
dñi hoc est ad extris dñi. non sunt in arietes. sed inter mini
mas oues. in fluuio quoq; illo qui de templo egreditur.
& irrigat salsum mare. & uniuersa uiuificat. multe
species piscium describuntur. quare in regno caelorum
archangelisunt. angeli. troni. dominationes. potestates.
cerubim & seraphim. & omne ^{nomen} quod nominatur. non solum in
presenti seculo sed in futuro. Sine causa diuersitas nomi
num est. ubi non est diuersitas meritorum. archangelus
utiq; aliorum ^{minorum} maior est angelorum. archangelus. & potes
tates. & dominationes. habent aliqua super que exer
ceant ⁱⁿ potestatem. et in quibus ^{sub} iecta dominantur.
hoc est in caelis. hoc in ministerio dñi. nenos solito more
in rideas atq; subsannes. Sumperatorem posuerimus
& prefectos eius. & comites. et tribunos. et centuriones.
et manipulos. et reliquum ordinem militiae.

XXIII Illud autem quod ait. nescitis quic corpora uestra
templum est sps sc̄i. ualde frivolum est. cum scriptura
diuina soleat. et unum pluralit̄. & plura singulariter
appellare. Et tamen sciat in templo quoq; ipso multas

esse mansiunculas. esse & exterius atrium. esse inte-
 rius uestibula. esse sc̄m. esse sc̄a sc̄orum. sunt & coli-
 ne in templo. sunt & cellariola sunt & torcularia & ua-
 forum receptacula. ita & in templo corporis nr̄i diuersas
 merita. Non equē d̄s in omnibus habitat. nec ad ean-
 dem mensuram omnibus infundit. des p̄u mor̄si aufest.
 & septuaginta presbiteris datur. puto aliam eē habun-
 dantiam fluminis. aliam riuulorum. h̄ elie sp̄s. eliseo du-
 pl̄x datus est. unde & duplex gratia fecit signa maiora.
 ille uiuus mortuum. iste mortuus mortuum suscitauit.
 ille famem. in pr̄catus est populo. iste obses se ciuitati
 sub una die hostiles copias pr̄ebuit. Licet hoc quod ait.
 Nescitis quia corpora ur̄a templum est sp̄s sc̄i. De cuncta
 credentium dicat ecclesia qui pari congregatione xp̄i
 corpus efficiunt. hic iam queritur in corpore qui pedib;
 xp̄i dignus sit. qui capiti qui oculus eius sit. qui m̄nus.
 quod & duae mulieres in euangelio penitens & sc̄a signi-
 ficat. quarum altera pedes. altera caput tenet. Tamen
 & si non nulli aestiment unam esse. & quae primum cepit
 a pedibus. eam gradatim ad uerticem per uenisse. sed
 & illud quod obicitur. non pro his tantum rogo. sed & pro
 illis qui creditur sunt per uerbum eorum in me.
 Ut sicut ego in te pater. & tu in me unum sumus. Ita om̄
 unum sint in nobis. & quod omnis populus xp̄ianus unus
 sit in d̄o. quasi filii km̄i. diuinae consortes naturae.
 lam supra diximus. & nunc plenius inculcandum est.
 Non nos sc̄m naturam. sed sc̄m gratiam esse in pa-
 tre & filio. Neq; enim eiusdem substantiae est. quod
 manichei solent dicere. Anima humana. & d̄s. sed dilex-
 isti inquit eos. sicut et me dilexisti. Vides ergo quod
 in consubstantiam substantiae eius adsumimus. non naturae
 eē sed gratiae. Et ideo nos diligi. quia filium dilexit
 pater. Membra scilicet. diliguntur in corpore. quot
 quot enim receperunt xp̄m. dedit eis potestatem pat̄.
 filios d̄i fieri. qui credunt in nomine eius. qui non ex

sanguinib; neq; ex uoluntate carnis neq; ex uoluntate uiri
sed ex dō nati sunt; Verbum caro factum est ut nos de carne
transiremus in uerbum. Nec uerbum desit esse quod fū
erat. nec homo perdidit esse quod natus est gloria aucta
est non mutata natura; —

XXII **V**is scire quomodo cum xpō unum corpus efficiamur
doceat te ipse qui condidit; Qui comedit carnem meam
& bibit sanguinem meum. In me manet & ego in illo;
Sicut misit me uiuus pater. & ego uiuo propt̄ patrem.
Et qui comedit me uiuit propt̄ me; Iste est panis qui de celo
discendit. Sed & iohannes euangelista qui de pectore xpī
hauerat sapientiam in eadem uerba concordat dicens.
In hoc intellegimus quod in eo manemus & ipse in nobis.
quō de spū suo dedit nobis; Siquis confessus fuerit quō
ih̄s est filius dī. dī in eo manet & ipse in dō est;
Sicredis in xpō quomodo & apostoli crediderunt unum
cum eis in xpō corpus efficeris. si autem temerariū est
fidem eorum tibi & opera uindicare. Qui fidem eandē
& opera non habes. eundem locum habere non poteris.
porro quod iactitas sponsam sororem matrem & omnia
haec uocabula unius esse ecclesiae. cunctosq; credentes
his nominibus significare contrate facit. Si enim unius
ordo ē eccl̄e & non habet plura membra in uno corpore.
quid necesse est ut sponsa soror. uocetur & mater. nisi
aliorum sponsa. aliorum soror. aliorum mater sit.
Stant quidem omnes ad dextram. sed alius stat ut sponsus
alius ut frater. alius ut filius; Filii inquit mei quos ite
parturio donec xp̄s formetur in uobis; Putas ne eius
dem esse meriti. eos qui parturiuntur. & qui parturit.
unde & stulte adserere uoluisti. omnia membra aequa
liter nos diligere. nec oculum preponere digito. nec ma
num auriculæ. sed singulorum amissione membroy
dolorem esse communem; Cum apostolus doceat ad co
rinthios. alia membra esse honestiora. alia uerecundi
ora. & quæ uerecundiora sunt. maiore honestate circum

dari quæ uero per se honesta nra non indigere sollicitu-
 dinem eiusdem ne ordinis arbitraris & meriti. Os & al-
 uum oculos & meatus per quos si mus et urina digerit.
 Lucerna inquit corporis tui est oculus. Si oculus cæcus fu-
 erit totum corpus in tenebris est. si digitum amputes
 si summitatem auriculæ. est quidem dolor. sed non tantum
 damnum. nec tanta cum dolore deformitas quantum si
 oculos eruas. trances nates. os defeces sine aliis membris
 uiuere possumus. sine aliis omnino non possumus.
 Sunt peccata leuia sunt graua aliud est decem milia talenta
 debere. aliud quadrantem & de ocioso quidem uerbo.
 & de adulterio rei tenebitur. si non est simile suffundi &
 torqueri. erubescere. & longo tempore cruciari. Putas
 nrm esse quod loquimur. Audi apostolum iohannem.
 qui sic fratrem suum peccare peccatum non ad mortem
 peccat & dabitur ei uita peccati non ad mortem.
 Cernis quod si pro peccatis minoribus deprecemur. impetremus
 ueniam. Si pro maioribus difficilis impetratio sit. & in
 peccata & peccata magnam eē distantiam. Unde & populus
 isrl. quia peccatum peccauerat ad mortem. dicitur ad
 hieremiam. noli orare pro populo hoc. nec adsumas peris-
 tu deprecationem. & non obsistas mihi quia non exaudiam te.
 Si autem omnes æqualiter & introimus in seculum & exi-
 mus a seculo. & hoc p̄ iudicium futurorum est. ergo æqualiter
 & iusti. & peccatores abebimus apud dm̄. quia nunc pari
 modo & generamur & morimur. quod si duos esse con-
 tendis. ad am. alterum terrenum. alterum cælestem.
 Et qui in terreno fuerint eos esse a sinistris. qui uero in cæ-
 lesti eos a dextris. Respondemih i Interim ut de duobus
 te fratrib; interrogem. esau. Inter terreno fuit an in cælesti.
 Nulli dubium est quod in terreno eum fuis se respondeas.
 iacob. in quo fuit. dicis protinus in cælesti. et quo modo in
 cælesti fuit. cum adhuc xpi non uenisset & in carne. Qui se-
 cundus & cælestis. adam dicitur. aut igitur omnes ante
 incarnationem xpi in ueteri reputabis adam.

& iusta quoq; inter reno homine & a sinistris erunt & inter hircos tuos. Aut si impium ē. ubi isaac ponere. ubi ismahel ubi iacob. ubi esau. ubi scōs. ubi peccatores. nouissimus adā ex eo tempore numerabitur. quo xps est natus ex uirgine. & argumentum duorum adam non proficiat. ouibus & uedictis tuis. quia in primo adam & oues & uedictos fuisse conuincim; Et in uno atq; eodem homine. alios a dextris distetisse. a lios a sinistris. ab adam enim usq; ad moysen. mors sup omnes dominata est. etiam sup eos qui non peccauerunt. In similitudinem p̄uaricationis adam. De eo autem quod niteris ad p̄bare. conuicium. et homicidium. racha & adulterium. & otiosum sermonē & impietatem. uno supplicio repensari. iam supra tibi responsum est. & nunc breuiter respondebo; Aut peccatorem te negabis. nisi reus gehennae. Aut si peccator fueris. & iam de ueni crimine duceris ad tartarum. Os. inquit quod mentit̄ occidit animam. suspicor te aliquando & hominem fuisse mentitum. Omnis homo mendax. ut sit solus d̄s uerax. & iustificetur in sermōnib; suis. & uindicta cū iudicauerit. Aut igit̄ homo non eris. ne mendax sis. Aut si quia homo es. mendax fueris. cum par rācidis. & adulteris punieris. Nulla est enim inter peccata diuersitas. & non tibi cegebunt tantas gratias. as quos de humili in sublime leuas. Quantum irascuntur quos prop̄t leue. cotidianumq; peccatum. in exteriores tenebras retrusisti; Si autem in persecutione qui suffocatur. & qui decollatur. et qui fugerit. & qui in carcerem retrusis obierit. in uariis lucte generib; una corona uictoriae est. & hac pro nobis facit. In martirem enim uoluntas. ex qua ipsa mors nascitur. coronatur; O neum est oppugnare gentilium furor. & dnm nostrum non negare. iam in illorum arbitrio est. aut decollare. aut uiuere. aut recludere in carcere. aut uaria genera adhibere p̄narum; Quod si fugero & in solitudine obiero. eadem erit corona morientis. quia eadem & causa mortis est xps.

Illud uero quod dicitur inter eum fratrem qui semp cum patre
 fuit & qui postea penitens est receptus. nihil penitus discre-
 pare. aditiosius & dragmam unam quæ per dita fuerit
 & inuenta iunctam esse cum reliquis. & ouem amandam quã
 nonaginta nouem ouibus derelictis. bonus pastor inquisi-
 uit & reuult. ex plesse numerum centenarium; sed alio
 est poenitentem esse & lacrimis ueniam deprecari. alio
 semp esse cum patre; Unde per ezechiel ad repositam
 ouem & perditam. quondam filium loquitur pastor
 & pater. & suscita. r. bo pactum meum tecum. & scies quia
 ego dñs & recordeberis & confunderis & non sit tibi
 ultra. aperire os præconfusione tua cum placatus fuero
 tibi in omnibus quæ fecisti. ut nihil minus iusto habeant pe-
 nitentes. sufficit eis pro omni pœna sola confusio. Unde
 & in alio loco dicitur ad eos. & recordebimini uisum uirarum
 & omnium scelerum quibus polluti eratis. & displicebatis
 uobis in conspectu uro in omnibus malis uis quas facis-
 tis. & scietis quia ego dñs cum benefecero uobis ppter nomen
 meum. & non secundum uias uias malas. neq; scdm scele-
 ra ura pessima. Arguitur quoq; a patre filius quod salu-
 ti fratri inuideat. & cum angeli lætentur in cælo ille
 luore crucietur; Quam quam duorum fratrum simili-
 tudo. frugi & luxuriosi non ad eadem merita totius
 generis humani. Sed uel ad iudaei pertineant xpiani q;
 quæ personar. uel ad scorum & poenitentium. super
 quam parabolam. libellum. damaso quondam episcopo
 dum adiuerit dedicaui.

Porro si operarius primæ horæ & tertiæ & sextæ &
 nonæ & undecimæ. unus denarius redditur. & ab
 eis incæpit præmium. qui nouissimi in uinea laborarant.
 & hic non unius temporis. & unius ætatis homines
 describuntur. Sed ab exordio mundi usq; ad finem uoca-
 tionu sacramentali diuersarum. Prima horam
 uocatus est. adam. abel. arp & sel. ph. Tercia. enohe.
 & noe. Sexta. abra. conloham. isaac & iacob.

Nona moyses & prophetae. Undecima gentilium po-
pulus cui primo reddi tuis non ad eadem merita totius
generis humani. sed meritis qui in crucifixum credens
omni difficultate fidei magnitudinem meruit pre-
miorum. multiq; prophetae & reges quesierunt videre
quae uidemus. & non uiderunt. Unus aut denarius non
unum est premium. sed una uita. & una de gehenna libera-
tio. ceterum quomodo ad indulgentiam principalem di-
uersorum criminum rei dimittantur a carcere.

Quisq; laborans & ^{in opib;}ops sui est in hoc *ea* uel illo statu uisus
Ita & denarius quasi indulgentiam *ur* usi principis.
Omnes ^{pa}baptismum emittit a carcere. iam nri laboris est

xviii *H*uc usq; per pastes ad proposita respondimus sequens ser-
mo in commune ad omnia respondebit dñs ad discipulos.
Qui uult inquit in te uos maior ee. sit omnium minimus.
Si omnes aequales in caelam futuris uisus frustra nos hic
humilia mus. ut ibi possimus esse maiores. De duobus
debitorib; quingentorum denarium. & quinquaginta
cui plus dimittitur plus amat. Unde & saluator dico
inquit tibi remittentur ei peccata multa quoniam dilexit
multum. Cui autem minus dimittitur minus diligit.
Qui minus diligit & minus diligit & minus ei dimittitur.
Vtiq; in minori gradu erit; Pater familias proficiscens
tradi dit seruis suis substantiam. alii quinq; talenta
alii duo. alii unum. unicuiq; secundum propria sues.
Simile quid & in alio euangelio scribitur. Quod homo no-
bilis proficiscens in regione longinqua ut acciperet
sibi regnum. & reuerteretur. uocauit decem seruos.
& dedit eis singulas mnas. ex quib; unus lucratus sit
decem. mnas. alius quinq;. & singuli iuxta uires suas.
& emalamentum ualde decem uel quinq; acciperint
ciuitates. Porro alius qui unum talentum. siue
unam mnas ac *ro*. cepe nerat. quod accepit in fo-
dit. siue in suda *ro*. st xpi. conligauit. & dñi re-

mnas.

domini.

66
seruabit aduentui, Primum considerandum quod si
iusti non spe perfectus laborant ut uult noster & eno.
sed perdant quod habent. Iste qui minas & talentum in
fodit ne perderet quod acceperat non peccauit; magisq;
lauda cautio reseruantis quam casus labor eorum qui
sine laboris premio desuda uerunt; Dem quo d hoc ip
sum talentum quod aufestur atimido uel negligente
seruo non datur qui minus lucri fecerat sed qui plus
to est qui super decem positus fuerat ciuitates. Simu
merus non facit ordinem. Quare dixit unicuiq; dedit
secundum uires suas; Si eadem lucra sunt quinq; talen
torum & decem. cur ei qui minus lacer fecerat n̄ decem
& ei qui plus non quinq; traduntur drbes. Quod autem
dn̄s nr̄ non his contentus sit quæ habemus sed semper
maiora desideret. Ipse demonstrat dicens. quare non de
distis pecuniam meam ad trapezitas & ego ueniens cum
usuris exegissem; Quod quidem & paulus apostolus
sciens peritorū obliuiscitur & in ea quæ in ante sunt
se extendit. id est cotidie proficit. nec seruat in sudario
deligatam gratiam quam accepit. Sed auarus negotia
tor renouatur de die in diem. & de crescere se putat. nisi
semp̄ creuerit; Sex urbes fugitiuorum describuntur
in lege. qui hominem interficere nolentes. & ipse urbes
sacerdotales sunt. Interrogare debet si fugitiuos istos
int̄ hircos an inter oues nr̄as conloces; Si hirci essent
occiderentur ut homicide ceteri. nec ministrorum dī
intrarent ciuitates. Si oues dixeris utiq; non erunt ta
les. quæ absq; luporum metu tota libertate pascantur.
Et probatur tibi oues quidem eas eē. sed erroneas ad dex
tris esse. uerum non stare sed fugere donec moriat̄
Sacerdos magnus & ad inferna descendens. libera animas
fugitiuorum. Cabaonitæ occurrunt filiis isrl̄ & cesis
aliis gentib; in lignarios & aquarios. reseruantur tantiq;
apud dñm meritis. ut stirp̄ s̄ saul p̄ eorum iniurias
delicta. Et int̄ quos eos conlocabis. int̄ hircos sed non s̄

stirp̄

interfecti & sententia dī uindicantur. inter oues. sed di-
cit scriptura diuina quod non sint eiusdem meriti cui-
us & israhelita; Vides ergo quod stent quasi adextris.
sed multo inferiori gradu. inter dauid uirum sc̄m. & saul
regem pessimum. medius ionathan fuit. quem non in-
ter h̄ edos possumus ponere. quia prophetae amore dig-
nus est. nec inter ariēles. ne parem eum faciamus dauid.
maximae cum & ipse int̄fectus sit. Erit quidem inter
oues. sed in inferiori ordine. & quomodo inter dauid & io-
nathan. Ita inter ouem et ouem. cogere suscipere diffe-
xxiiii **S**eruus qui cognouit uoluntatem dñi sui & non
rentias; praeparauit. nec fecit secundum uoluntatem eius. uapula-
uit multas. qui autem non cognouit & fecit digna plagis
uapulauit paucas. Omne enim cui multum datum est.
multum queritur ab eo; Et cui commendatur multum
plus exigitur ab illo. Ecce seruo et seruo plus minus u
committitur. & pro qualitate commissi atq; peccati.
plagarum quoq; numerus Inrogatur tota iudee terrae
tribuum quae descriptio futurae in caelis ecclesiae typus est.
legamus ih̄m nauē. legamus & zechielis extremas par-
tes. & uidebimus quid quid in altero quasi per historiam
in terra distribuitur. in altero in caelis spiritualit̄ promit-
tit; Quid sibi uolunt in descriptione templi septem & octo
gradus. quid rursus in psalterio post elementa centesimi.
octavo decimi psalmi. quibus mysticum erudimur. a sabetū
per quindecim gradus. usq; illuc per uenimus ut possimus
canere. ecce nunc benedicite dñm omnes serui dñi. Qui
statis in domo dñi in atriis domus dñi; Quare duae &
semis tribus trans iordanem. habitant ubi plurimas
iumenta. & nouem semis reliquae. uel expellunt pristinos
habitatores de sedibus suis. uel cum ipsis habitant.
Cur leuitica tribus in terra partem non accepit. sed dñs pars
eius est. & inter ipsos leuitas & sacerdotes. ad sc̄a sc̄orum
ubi cerubim & propitiatorium est. pontifex solus ingredit̄.
quare reliqui sacerdotes. lineis tantū utantur uestibus
(et non habent

R

67

indumentum auram. & hracinto. cocco. purpura. brisq;
contextum. Inferioris gradus leuitae & sacerdotes. & plaustra
& boues accipiunt. maioris ordinis. ipsi gestant arcam
dñi humeris suis. sitollis ordinem tabernaculi. templi.
aecclesiae. omnes qui adextris sunt. unum ut uulgo di-
citur. encoma admilitiam probat. Nequaquam episcopi.
frustra presbiteri. sine causa diacones sunt. qui per seuerant
uirgines. Cur laborant uictuæ. cur maritæ se continent.
ergo peccemus omnes. & p̄ penitentiam idem erimus
quod apostoli sunt. uerum iam coepimus terram pro-
spectare de pelago. & post montes gurgitum. & spu meus
fluctus. et nauem uel in sublime subrectam uel in ima
præcipitem. paulatim. fossis & languentibus portus.

Diximus de nuptis. uiduis. uirginibus. **L**aperitur.
uirginitatem uiduitati. uiduitatem prætulimus
matrimonio. exposita est. Περικονη apostoli de huiusce
modi questionibus. disputantes singulis oppositioibus re-
sponsum est. Seculares quoque. literatura uenit in me-
dium. quæ uirgines fuerint. & uirgines. & æ contrario
quas interdum habeat molestias uinculam conjugale.
Transiuius ad secundam passionem in qua negat. qui
tota fide. baptisma consecuti sunt non posse peccare. &
docuimus quod excepto dō omnis creatura sub uicio sit.
Non quo uniuersi peccauerint. sed quod peccare possint.
& similia ruina stantium metus sit. **T**ertio
ueniamus ad ierunia. & quia aduersari duplex propositio
fuerat. uel ad philosophos. diuinarum scripturarum prouo-
catis exempla. nos quoque. ad utrumque. respondimus.
Quarta idest extrema diuisio. oues & edos dextram. & si-
nistram. iustos et peccatores. in duos ordines distribue-
rat. uolens ostendere. nullam inter iustum & iustum. pecca-
torem & peccatorem. esse distantiam. & ut hoc probaret.
infinita descripturis exempla congeserat. quasi suo sen-
sui congruentia. cui nos questionibus. et argumentis. et exem-
plis respondimus. scripturarum. ueteremque. & enonis.

sententiam tam communi sensu quam diuina lectione
contriuimus; Nunc restat ut epicurum nrm sub antem
in hostulis suis inter adulescentulos & mulerculas adloqua-
mur / fauent tibi crassi nitidi dealbati addeius iuxta so-
craticam inrisionem omnes sues et canes & qui a carnes
amas uultores quoq; aquilas accipitres & bubones num-
quam nos aristippi multitudo terreat / quoscumq; for-
monfos quoscumq; calamis tratos quas crine conposito
quas rubentis buccis uidere de tuo armento sunt. Immo
inter tuos sues grunniunt / denro grege pallidi tristes
sordidati & quasi peregrini huius seculi licet sermone
taceant habitu loquuntur & gestu; Tu mihi quia peregrini-
natio mea prolongata est habitau cum habitantibus
cedar uidelicet tenebris huius mundi quia lux luce in te-
nebris & tenebrae eam non conprehenderunt; Nec glori-
eris quod multos discipulos habes; Filius di docuit in iudaea
& duodecim illum tantum apostolis equebantur;
Torcular inquit calcatus solus & de gentib; uir non est
mecum / ille in passione solus remansit. Et pseri quoq; circa
eum formidauit constantia / phariseorum quoq; doctri-
nae omnis populus adplauderat dicens crucifige crucifige
talem nos non habemus regem nisi caesarem. id est uita
sequimus non uir tutes epicurum non xpm louimianu
non apostolum paulum / quod ad quiescunt multi senten-
tia tuae indicium uoluptatis est non enim tam elo-
quentem probant quam suis fauent uituis in circulis
platearum cot tidi e fictus ariolus stultorum nates
uerberat & ob torto fuste dentes mordentium quatit.
nec tamen deest qui semper possit induci & promag-
na sapientia reputas si plures porci post te corrant
quos gehennae succidio nutrias p praetorium tuum
& balneas quae uiros pariter & feminas lauunt om-
in patientiam quae ardentem prius libidinem quasi ue-
recundia uestibus pro tegebas. Nudatae & exposita
quae ante in occulto erant nunc in pro patulo sunt

cen

14

Ostendisti tales discipulos non fecisti ^{ad} hoc proficit doctrina
 tua ut peccatum ne penitentiam quidem habeant
 uirgines tuas quas prudentissimo consilio quod nemo
 umquam legerat nec audieret de apostolo docuisti meli
 us est nubere quam uri; Occultos adulteros in apestos
 uesterunt maritos. Non suavit hoc apostolus. non electi
 omni uas uirgilianum consilium est coniugium uocat.
 hoc praetextit nomine culpam. quadringenta ferme
 annis sunt quod predicatio christi fulget in mundo. ex quo in
 numerabiles hereses tunicam illius consciderunt. uniuersus
 pene error. de caldeo & syro & greco sermone proces
 serat. basilidis magister luxuria & turpissimorum
 complexuum. post tot annos. ita in iouinianum quasi in
 euphorbum transformatus est. ut latina quoque lingua
 haberet heresem suam; Nulla nefuit alia in toto orbe
 uirtia. quae reciperet preconium uoluptatis in qua co
 luber tortuosus inreperet. nisi quam petri doctrina
 fundauerat christi super petram. uexillum crucis & predicatio
 nis austeritas. idolorum templea destruxerat. erigine
 luxuria panis & gutturis subuertere nititur fortitu
 dinem crucis. unde per esaiam loquitur deus populus meus
 qui beatificant ^{uos} seducunt uos. & semitas pedum
 uorum conturbant; nec non per hieremiam. fugite de
 medio babilonis & saluate unusquisque animam suam.
 & nolite credere pseudo prophetis quid dicunt. pax pax.
 & non est pax. qui semper in geminant. templum domini.
 templum domini. prophetae tui diuinauerunt.
 tibi falsa. & in insipientia non aperuerunt iniquitatem tuam.
 ut te ad penitentiam prouocarent. quid uocant plebem
 meam & cibum panis domini non inuocauerunt.
 Hieremias captiuitatem nuntians lapidatur a populo. ana
 nias filius ahanur frangebatur ad presens ligneas torques &
 infuturum ferreas praeparabat; Semper pseudo prophetae
 dulcia pollicentur & ad modicum placent. amara est
 ueritas & qui eam praedicant. replent amaritudine.

ψευδοπροφηταε

In azimis enim ueritatis & sinceritatis dñi pascha celebrat.
& cum amaritudinibus comeditur. 7 egregia sane uox.
& quam audiat sponsa xpi inter uirgines uiduas. c. elibes
unde et ipsum nomen inditum est. quod d caelo digni sint.
Qui coitu careant. 7 Raro ieiunat. Crebrius nubat. Non enim
potestis implere opera nuptiarum. nisi mulsum. et carnes
& nucleum sumpseritis. Uiribus opus est ad libidinem.
cito caro consumpta marcescit; Nolite metuere fornicatio
nem qui semel in xpo baptizatus est. cadere non potest.
habet enim ad despumandas libidines solatia nuptiarum.
Quod si & cecideritis. rediunte grabat uos poenitentia. & qui
in baptisate fuistis h̄r pocritae. eritis in poenitentia soli
de fidei. neq; turbebimini putantes in iustum & peniten
tem aliquid in eē. & humiliorem gradum dare quidem
ueniam. sed coronam tollere. una est retributio qui ad
dextram st. & erit introibit regna caelorum; his con
siliis sub ulcit uiridiores nostris pastoribus; sunt & h̄r
ci plurimas secum capras trahunt; Et qui insipientes
in feminas facti sunt. statim ut mulieres uiderint ad
hinnunt. & impatientiam suam pronefas scripturarū
solantur exemplis; Sed & ipse mulier culae miserae.
nec non & miserabiles praceptoris sui uerba cantantes.
Quidem nisi semen requirit d̄s. non solum pudicitia
sed & uerecundiam perdider. O aioriq; p̄cauitate de
fendunt libidinem quam exercent. habes praeter ea in ex
ercitu tuo. plures subcenturiatos. habes scurras. & uela
tes in p̄sidis. comptos crassos. nitidos clamatores qui
te pugnis calcibusq; defendant. tibi cedunt de uia nobiles
tibi osculantur diuites caput. nisi enim tu uenisses.
hebru atq; ructantes. paradysum intrare non pote
rant; O agis autem in aete uirtute immo uitus ha
bes in castris tuis. & amazonas. ex tramam man. &
nudo brachio. hac genu uementes contra se uiros ad
pugnam libidinum prouocantes. & quia opulentus
pater familias es. in abiaris tuis. non d̄r tures sed

υποκριται

69
uppe nutriuntur quæ tota fœtidæ uoluptatis lustra
circum uolent mecarpe. medisseca obice crimina quæ
uolueris. argue luxuriæ & deliciarum. magis me
amabis fatalis fuero. ero eni de armento tuo. sed & ad te
loquar. quæ scriptam in fronte blasphemiam xpi con
fessione delesti. urbs potens. urbs orbis domina. urbs
apostoli uoce laudata. In prælare uocabulum tuum.
p̄w̄m̄. aut fœtitudinis nomen est. iuxta grecos. aut
sublimitas iuxta hebreos. serua quod diceris. uirtus te
excelsam faciat. non uoluptas humilem. maledictionem
quam tibi saluator in apocalypsi conminatus est. potes
effugere p̄ penitentiam. habens exemplum nimuita. x.
cauæ iouimam nomen. quod de idolo deriuatum est.
Squales capitolium. templa iouis & cærimoniae conci
derunt. Cur uocabulum eius aput te & uirta uigeat.
adhoc sub regibus & sub numa pompilio. facilius maio
res tui phitagoræ continentiam. quam sub consulibus
epicuri luxuriam susceperunt.

EXPLICIT LIB SECUNDUS ADuersus
IOUINIANUM
INCIPIT APOLOGE TERTIUM
AD PAMMACHIUM:

Xpiani interdum pudoris est. etiam apud amicos tacere.
& humilitatem suam magis silentio consolari. quã
tractando ueleres amicitias. ambitionis crimen incur
rere. quam diu tacuisti. tacui. nec ex postulare umquã
super hac re uolui. ne non amicum querere. sed potentio
rem uiderer expetere. Nunc autem prouocatus offi
cio litterarum. primas semper partes habere temp
tabo. & non tam rescribere. quam scribere. ut & uere
cunde huc usq; tacuisse. & uerecundius loqui cepisse
cognoscar. de opusculis meis contra iouinianum. quod &
prudenter & amanter feceris. exemplaria subtrahendo
optime noui. sed nihil p fuit ista diligentia. cum ali
quanti ex urbe uenientes mihi eadem lectitarent. quã se
romae excepisse referebant. in hac quoq; prouincia iam
libri fuerant diuulgati. & ut ipse legisti. nescit uox missa
reuesti. Non sum tante felicitatis. quante pleriq; huius
temporis tractatores. ut nugas meas quando uoluerim
emendare possim. statimq; ut aliquid scripsero aut
amatorem mei. aut inuidi diuerso quidem studio sed pari
celestamine in uulgus nra disseminant. Et uel in laude.
uel in uituperatione nimis sunt. non merita stili. sed
suum stomachum sequentes. Itaq; quod solum facere
potui. ΑΠΟΛΟΓΗΤΙΚΟΝ. p. s. uis operis tibi. ΠΡΟΕΦΩΝΗΣΑ
quem cum legeris. aut ipse pronobis ceteris satisfacies.
aut situ quoq; narem contraxeris. illam: ΠΕΡΙ ΚΟΠΗΝ

in qua de uirginitate & nuptiis disputat aliter disserere
re. conpelleris. Nec hoc dico quod te ad scribendum pro
uocem. cuius in sacris litteris studium præmisero
sed ut alios qui nos lacerant. hoc facere conpellas. norunt
litteras. uidenter sibi scioli. possunt me non reprehendere.
sed docere. si aliquid scripserint. magis ex operis eorum
comparatione. mea inter prælatio. nec legeatur. lege que so
te & diligenter apostoli uerba considera. et tunc uide
bis me propti calumnia declinandam. multo plus quã
ille uoluit. in martiros fuisse clementem. arigenes. dion
sius. pierius. eusebius. cesariensis. didimus. apollinaris.

latissimae hanc epistolam interpretati sunt; quorum pi-
erius cum sensum apostoli uentilarent atq; differere
& propasueret illud exponere uolo aut om esse sicut
me ipsum adiecit; ΤΑΥΤΑ ΕΤΩΝΙΤΑΥΛΟ ΚΑΝΤΙΚΡΥΚΑΤΑ
ΜΙΑΝ ΚΗΡΥΧΕΙ quod hic peccatum meum quid duritia
uni uersa quae scripsi huic sententiae comparata lenis-
sima sunt. Reuolue omnium quos supra memorauit com-
mentarios & ecclesiarum bibliothecis fuisse & magis
con cito gradu adoptata ceptaq; per uenies audio
totius uite urbis studia concitata. audio pontificis &
populi uoluntatem. parimente congruere minus
est tenere sacerdotum quam mereri; Libros sede-
cim prophetarum quos in latinum de hebreo sermone
uerti si legeris & delectari te hoc opere conperero. pro-
uocabis nos etiam caetera clausa armario non tenere.
transtulit naper iob in linguam nram cuius exemplaria
ascā marcella consobrina tua poteris mutuari. Lege
eundem grecum & latinum & ueterem editionem
nre translatione compara et liquido per uidebis quantum
distet inter ueritatem & mendacium. miseram
quedam ΤΩΝ ΠΟΜΝΗΝΑΤΩΝ in prophetas duode-
cim scō patri domnion samuelem quoq; & malachi
id est quatuor regum libros. quod si legere uolue-
ris probabis. quante difficultatis sit diuinam scriptu-
ram & maximē prophetas intellegere. & interp-
tum uitio quae apud suos purissimo cursu oratio-
nis labuntur. apud nos scaterere uitis porro eloquen-
tiam quam in xpo in cicerone contempnis. In paru-
lis nerequiras. ecclesiastica interpretatio. Etiam si
habet eloqui uenustatem. dissimulare eam debet
et fugere. ut non otiosis philosophoz scolis. paucisq;
discipulis. sed uniuerso loquatur hominum generi; **IN PT**
INCIPIT APOLLO CRETICVS AD PAULUM MACHIVON
Quod ad te huc usq; non scripsi. Causa fuit silentium
tuum; Uerebar enim. ne si tacenti scriberem molestū
me magis quam officiosum putares. Nunc autem

prouocatus litteris tuis dulcissimis. & huiuscemodi
litteris quæ me ad filosofiam nostri dogmatis pro
uocarent & discipulum quondam & sodalem & a
micum obuiis ut aiunt manibus excipio defensorē
quem eorum opusculorum parō ita tamen stan
te te placatum iudicem habuero immosioratōrē
meum. super omnibus quæ in me arguuntur instrux
ero. hoc enim & tullius tuus & ante illum in breui
Et solo uolumine scripsit anthomius primam causæ eē
uictoriam diligenter causam pro qua dicturus est dis
cere reprehendunt in me quidam quod in libris quos ad
uersum iouinianum scripsi nimius fuerim. uel in lau
de uirginum. uel in sugillatione nuptiarum. aiunt
condemnationem quodam modo esse matrimonii. in
tantum pudicitiam predicari. ut nulla posse uideat
inter uxorem & uirginem comparatio derelinqui
ego si bene problematis memini inter iouinianum &
nos ista contentio est. quod ille ex æquæ uirginitati
nuptias. nos subiciamus. ille uel parum. uel nihil. nos
multum inter esse dicamus. deniq; idcirco te post
dn̄m faciente damnatus est. quod ausus sit per se uæ
castitati. matrimonium comparare. aut si id ipsum
uirgo putatur & nupta. cur piaculum uocis huius
roma audire non potuit. uirgo a uirō. non uirgo a partu.
medium esse nihil potest. aut mea sententia sequenda
est. aut iouiniani. si reprehendor quod nuptias uirgini
tati subicio. laudetur ille qui comparat. Si autem dam
natus est quia æquales putabat. damnatio ^{erit} meo pe
ris testimonium sit. si seculi homines indignantur.
in minori gradu se esse quam uirgines. miror clericos
& monachos. & continentēs. id non laudare quod faciunt.
castra se ab uxoribus suis. ut imitentur uirginum casti
tatem. & id ipsum uolunt maritos esse quod uirgines.
aut iungantur. Itaq; uxoribus suis quibus renuntia
uerunt. aut si se abstinerint. & iam tacentes fate
buntur. melius esse quod nuptiarum operi præu

71
B
lerunt aut rudiſ inſcripturis & nunc primum ſacra
uolumina legens lineam & ut ita dicam tenu edicen
di filum inter uirginitatem & nuptias ſeruare n̄
potui: uidelicet nesciebam dictum. noli eſſe iuſtus
multum. & dum unum latus protego. in altero
uulneratus ſum. atq; maſtius loquar. dum
contra iouinianum preſſa gradu pugno. amanicheo
mea terga confoſſa ſunt: Nonne queſo ſtatim in prin
cipio operis mei. iſta preſatus ſum. neq; uero marchi
oniſ. & manichei dogma ſectantes. nuptus deſrahimus.
nec tatiā principis encretarum. errore decepti.
omnem coitum ſpurchum putamus. qui non ſolum
nuptias ſed cibos quoq; quos dñs creauit ad uentrou
damnat & reprobat. Scimus in domo magna non
ſolum uafa eſſe aurea & argentea. ſed & lignea
& fictilia. Et ſuper fundamentum xpi quod paulus
architectus poſuit. Alius ^{ſuper} edificat aurum & argentū
lapides preciosos. Alius econtrario fenum ligna
ſtipulam. Non ignoramus honorabiles nuptias & cubi
le immaculatum. legimus primam diſſententiam.
crescite & multiplicamini & replete terram. ſed ita
nuptias recipimus. ut uirginitatem quæ denuptis
naſcitur præferamus. numquid argentum non erit
argentum: Si aurum argento præcioſius eſt. aut ar
boris & ſegetis contumelia eſt. ſiracici & foliis
culmo & ariftis præferantur poma & fructus & poma
ex arbore. frumentum ex ſtipula. ita uirginitas enup
tis centeniſimus & ſexageſimus & triceniſimus
fructus quamquam de una terra & de una ſemente
naſcuntur. tamen multum diſſeſt in numero tri
genta referentur ad nuptias. nam & ipſa digitorū
coniunctio & quaſi molli oſculo ſe complexans ^{& foederans.} mari
tum pingit & coniugem ſexaginta uero ad uiduas.
eo quod ⁱⁿ anguſtia & tribulatione ſint poſitæ. unde &
ſuperiori digito deprimuntur. quantoq; maior eſt
difficultas ex parte quondam uoluptatis inlecebris

abstinere. tanto maius & premium porro centesimus
numerus. diligenter queso lector adtende. de sinistra
transfertur ad dextram. & hisdem quidem digitis.
sed non eadem manu. quibus in leua nuptæ significantur
& uiduæ. circulum faciens. exprimit uirginitatis
coronam. Oro te. qui hec loquitur. damnat nuptias.
aurum uirginitatem. argentum diximus matrimo-
nium. Centesimum & sexagesimum & tricesimum
fructum de una terra & de uno ex posuimus semen-
te generari. licet multum in numero differat. Et
quisquam tam iniquus lector erit. ut non ex meis
dictis. sed ex suo me sensu iudicet. & certe multo cle-
mentiores erga coniugia fuimus. omnibus poene lati-
nis & grecis tractatibus. qui centesimum numerum
ad masculinas referunt. Sexagesimum ad uirgines.
Tricesimum ad uiduas. atque uita fit iuxta illorum
sententiam. ut de bona terra & de patris familia semine
excludantur mariti. Uerum in principio cautus in re-
liquis forsitan inuidus fuerim. Nonne post partiti-
onem opusculi cum ad questiones uenirem. statim
intuli. Uos queso utriusque sexus uirgines & continen-
tes. mariti quoque & digami. ut conatos meos oratio-
nibus adiubetis. cunctorum in commune iouianus
hostis est. quorum orationibus indigeo. & quos adiu-
toris mei operis precor. eos possum manichei errore
damnare. Curramus ad reliqua. neque enim epistula
patitur breuitas diutius in singulis in morari. inter-
pretes illud apostoli testimonium. uxor proprii
corporis non habet potestatem sed uir. Similiter & uir
corporis sui non habet potestatem sed uxor. haec subiun-
ximus. Omnis haec questio de his est qui in matrimonio
daneis liceat uxores dimittere. quos & dominus in euangelio
prohibuit. unde & apostolus. bonum est aut. homini uxorem
uel mulierem non tangere. Sed qui semel duxit uxo-
rem. nisi ex consensu. se non ualeat abstinere. nec dare
repudium non peccanti. reddat coniugi debitum.

X. quasi intactus ei periculum sit. quicquid eum tangere non ualeat. Unde & ioseph
quia tangere uolebat. illam egyptiam fugiens de manibus eius pallio abiecit.

quia sponte se alligabit ut reddere cogere & ur;
 Quicquid dicit esse praeceptum nec dicit tantum uxores
 et absque consensu. quod dicitur coniunxit homo non separat.
 Hic potest dici nuptias con demnare. Rursum in conse
 quentibus. sed unusquisque aut proprium habet donum
 & dō. alius quidem sic. alius autem sic. quā sententiā
 nos exponentes. hae intulimus.
 quid inquit uelim. prespicuum est. sed quō in ecclā di
 uersa sunt dona. Concedo & nuptias ne uidear dānare
 naturam simulque considera quod aliud donum uirgi
 nitatis sit aliud nuptiarum & uirginum. num quā
 dixisset post praeceptum continentiae. sed unusquisque
 proprium habet donum ex dō. alius quidem sic. alius autem
 sic. ubi proprietates singulorum est. ibi alter in secus di
 uersitas concedo & nuptias esse dī donum. Sed inter do
 num & donum magna diuersitas est. Denique ut apō
 tolus de eodem post incesto poenitentes. e contrario in
 quit donate ei & consolamini. Et si cui quid donastis
 & ego. hac ne putaremus donum hominis contempnendū.
 addidit. Nam & ego quod donauit. si quid donauit. propter
 uos coram xpō. diuersa donasunt xpī. Unde & ioseph in
 typo eius. uariam habebat tunicam. Et in psalmo xlii.
 adstitit regina ad dextris tuis in uestito d e aurato
 circum data uarietate. Et per dātrus apōtolus.
 sicut cōheredes ait. multi plures us gratiae. quod
 significantius grece dicitur ΠΟΙΚΙΛΙΑ id est at noueiaci
 uarietate. Rogo quae ista conten tio. claudere oculos.
 nec apertissimum lumen aspiciere in ecclesia diximus.
 Dona diuersa. et aliud donum uirginitatis aliud nupti
 arum. & post paululum concedo & nuptias esse dī do
 num. Sed inter donum & donum magna diuersitas
 est. Et quod dī donum uoce aptissima pronuntiam
 damnare dicimus. Porro si ioseph in typo dñi accipit
 tunica eius uaria atque distincta in uirginibus uiduis
 continentibus hac maritis est. Et potest uidere
 quasi alienus quide tunica xpī est. Cum & ipsam

* si enim eadem esset merces nuptiarum.

reginam hoc est ecclesiam saluatoris. in uestito
deaurato. eadem uarietate circum datam dixerim.
Sed & in sequentibus de coniugio disputantes eundem
sensum secuti sumus. hic locus ad presentem contrauer
siam non pertinet. docet enim iuxta sententiam domini
uxorem excepta causa fornicationis. non repudian
dam & repudiatam uiuo marito. alter non nubere
aut certe uiro suo debere reconciliari. nec non & in alio
loco. mulier alligata est. quanto tempore uir eius
uiuit. quod si dormierit uir eius. liberata est. cui
uult nubat. tantum in domino. id est christiano. Qui secun
das nuptias tertiasque concedit in domino. Primas
cum & hinc prohibet. aperiant quæso aures obtrecta
tores mei. & uideant me. Secundas & tertias nupti
as in domino concessisse. qui secundas & tertias non da
naui. Primum potui damnare matrimoniū in eo
quoque loco ubi interpretamur capitulum apostoli.
circumcisus aliquis uocatus est. non adducat præ
putium. In præputio uocatus est. non circumcidatur.
Licet quidam prudentissimi interpretes scripturarū
hoc de circumcisione & seruitute dictum esse con
tendant. nonne apertissime fœdera seruauimus
nuptiarum. ^{scilicet} Diximus enim in præputio quis
uocatus est non circumcidatur. habebas inquit
uxorem cum crederes. noli fidem christi causam
putare discidi. ^{scilicet} quia in pacenos uocauit deus.
Circumcisio nihil est. tu & præputium nihil est. sed ob
seruatio mandatorum dei. Nihil enim prodest absque
operibus. cælibatus & nuptiæ. Cum & iam fides quæ
proprie christianorum est. Si opera non habuerit. mortua
esse dicatur. & hac lege uirgines quoque ueste & iu
nonis. ^{uni uis} in scarum queant ordinari numerari. Et post
paululum. seruus uocatus es. non sit tibi curæ. sed
& si potes liber fieri. magis utere. Etiam si habes
inquit uxorem & illi alligatus es. ut soluas debitum.
& non habes tui corporis potestatem. atque ut manes

73

tus loquar seruus uxoris es. Noli propt̄ hoc habere
tristitiam. nec de amissa uirginitate suspires.
Sed etiam si potes causas aliquas inuenire discidi.
ut libertate pudicitiae perfruaris. Noli salutem
tuam cum alterius interitu querere. habeto
p̄ aulis per uxorem. nec precurans morantem. Expec
ta dum sequitur. Si egeris patienter. coniux muta
bitur in sororem. In eo quoq; loco ubi tractauimus
cur dixisset ^{paulus} apostolus. De uirginibus autem prae
ceptum dñi habeo. consilium autem do. tamquam
misericordiam consecutus ad dño. ut sim fidelis. Ita uir
ginitatem extulimus. ut nuptiarum ordinem seruare
mus. Si uirginitatem dñs imperasset. Uidebatur
nuptias condemnare. & hominum auferre semina
rium. unde & ipsa uirginitas nascitur. si praecidisset
radicem. quomodo fruges quereret. nisi ante funda
menta iecisset. Quae ratione aedificium construeret
& operatarum cuncta desup culmen inponeret. Si radi
cem nuptiarum uirginitatem fruges diximus. Si funda
mentum matrimonium et aedificium uel culmen
per p̄ uā castitatem. Quisquam uel tam inuidus.
uel tam caecus. obtrāctator mei erit. Et in eadem domo
aedificium & culmen uideat. Fundamentum quod a
dificium & culmen portat. ignoret. Porro in alio
loco proponentes apostoli & euāgelium testimoniu
in quo ait. alligatus es uxori.
Noli querere solutionem. solutus es ab uxore. noli que
rere uxorem. Illico ista subiecimur. habet unusquisq;
nr̄m terminos suos. reddemihī meum. & tu tene tuū.
Si alligatus es uxori. ne illi des repudium. Si solutus
sum ab uxore non queram uxorem. ut ego non soluo
coniugia. Si semel ligata sunt. ita ut non liges quod
solutum ē. Sed in alio testimonio quid de uirginitate
& nuptiis senserimus. manifestissimē declaratur.
Non inponet nob̄ apostolus laqueum. nec cogit esse

quod nolumus. sed suadet quod honestum est & decorum.
Et in tante facit seruire dno. & semper esse sollicitum
& expectare paratum dñi uoluntatem. ut cum quid
imperauerit. ^{quod} Sirenuus & armatus miles statim
impleat quod preceptum est. & hoc faciat sine ulla
distentione quæ data est secundum ecclesiasten
hominibus huius mundi. ut distendantur in ea in fine
quoq; comparationis nuptiarum & uirginum. disputa
tionem nr̄am hoc sermone eduximus. ubi bonum & me
lius est. ibi boni & melioris non unum est præmium.
ibi utiq; dona diuersa. Tantum igitur inter nuptias
& uirginitatem quantum inter non peccare. & bene
facere. Immo & leuius dicam quantum inter bonum
& melius. Porro in consequentibus cum dicimus fini
ta disputatione con iugiorum & uirginitatis. & in
ter utrumq; cauto modo ramine preceptorum.
ut nec ad sinistram nec ad dextram deuerteret.
Sed uia regia gradaretur & illud impleret. nisi mul
tum iustus. Rursum magno gamiam digamiae
comparat. Et quomodo nuptias subdidit uirgi
nitati. Ita digamiam nuptiis subiecit. Nonne
præspicuae ostendimus quæ sit in scripturis scis
sinistra quæ dextra. & quid significet. nisi multum
iustus. quod uidelicet sinistra sit. si uideorum &
gentilium sequamur libidine. & semper æstu
emus ad coitum. dextra. si manicheorum sequamur
errorem & simulatæ pudicitie. ^{impudicitie} Rursum implicemur
Uia autem regia sit. ita ad perire uirginitatem ne
nuptiae condemnentur. Præter ea quis tam iniquus
meorum opusculorum iudex erit. ut prima matrimo
nia damnare medicat. cum etiam de secundis nuptiis
dixisse mel egerit. Concedit apostolus secundas nup
tias. Sed uolentibus. sed his qui se continere non possunt.
ne luxuriate in xpo nubere uelint. habentes damnationem
quod primam fidem irritam fecerint. & hoc concedit
quia multæ abierunt retro satanam. Ceterum beati

* Subiunctum primū.

74

oreserunt si sic permanserunt; Continuoq; subiungit
apostolicam auctoritatem secundum meum consilium:
Porro ne uictoritas apostoli quasi leuor uideretur
addidit; Puto autem quod & ego spūm dī habeam ubi
ad continentiam puocat ibi non hominis sed spūs dī consi-
lium est. Ubi autē nubendi concedit ueniam spūs dī nō
nominat sed prudentiā librat consilium. Ita in singu-
lis relaxantur ut unus quisq; ferre potest. Propositus
quoq; testimonius in quibus apostolus secundas conce-
dit nuptias statim subiecit quomodo uirginibus for-
micationis periculum concedit nuptias & excusabile
facit quod per se non adpēditur ita eadem fornicatio conce-
dit uiduis secunda matrimonia; Melius est enim licet
alterum & tertium unum uirum nosse quam plurimos
id est tolerabilius est uni homini prostitutam esse quā
multis facescat calumnia; De secundo hīc & tertio & de
quarto si libeat matrimonio disputauimus non de primo
sed ne quis in eo quod diximus uni homini prostitutam esse
quam multis ad primum maritum referat cum omnib;
nobis quæstio de digamia & trigamia fuerit;
Deniq; digamiae & trigamiae disputationē hac calce signa-
uimus; Omnia licent sed non omnia expediunt; Non damno
digamos immo nec trigamos & si dici potest octoga-
mos plus aliquid inferam & iam scortatorem recipio
pœnitentem quidquid æqualiter licet æqua lance
pensandum ē; Erubescat calōmmator meus dicens
me prima damnare matrimonia quando legē non
damno digamos ^{immo} nec trigamos & si dici potest octoga-
mos aliter est nondamnare aliter prædicare aliter est
ueniam concedere aliter laudare uirtutem; Si autē
meo durus uideor quia dixi quidquid æqualiter licet
æqua lance pensandum est puto non me crudelem
iudicabit & rigidum quia alia loca uirginitati & nuptiis
alia trigamis & octogamis pœnitentibus legerit præ-
parata xpm in carne uirginem in spū monogamum
quod unam habet ecclesiam; Noster in reliquis

sermo testatus est. & crediti sumus nuptias condemnare.
damnare dico nuptias. cuius hic sermo est. nullus dubium
est. sacerdotes de aaron & helea her. & sinees stirpe ge-
neratos. qui cum & ipsi uxores habuerunt. Recte nobis
obponerentur. si errorem in craticarum contende-
mus matrimonia reprobanda. Tacianum in craticas
principem qui abicit matrimonia. Reprehendimus
& ipsi nuptias condemnamus. Rursumque ubi uirgines
& uiduas conparo. quid de nuptiis senserim. & quomo-
do tres gradus uirginitatis uiduitatisque uel conti-
nentiae & coniugii fecerim. Declarant ipsa quae scrip-
ta sunt. non nego beatas esse uiduas quae ita post bap-
tismum manserint. nec illarum de raio marito quaecum
uiris in castitate perdurant. Sed sicut haec maioris apud
dnm premisunt quam nuptiae coniugali officio seruientes.
ita & ipse aequo patiantur animo uirginitatem sibi prae-
ferri. ad galatas quoque testimonium apostoli proponentes.
ex operibus legis non iustificabitur omnis caro. huiusmodi.
sensum intulimus. opera legis & nuptiae sunt. unde &
maledicuntur in ea quae non habent filios. quae si con-
citantur. etiam in euangelio. aliud est. indulgentiam
in firmitate tribuere. aliud uirtutibus premia polliceri.
Etiam praespiciunt nuptias diximus. concedi in euange-
lio. sed tamen easdem in suo officio permanentes premia
castitatis capere non posse. Quod si indigni accipiunt
mariti non mihi irascantur. sed scripturis scis immo
episcopis presbiteris & diaconis & uniuerso choro. sa-
cerdotali & leuitico. qui se no uerunt. hostias offerre
non posse. Si opere seruiant coniugali sedet in eo loco
ubi de apocalipsi testimonium posuimus. nonne manifes-
tum est. quid de uirginibus uiduis & coniugibus senseri-
mus. hi sunt qui cantant canticum nouum quod ne-
mo potest canere. nisi qui uirgo est. hi sunt primitiae
di & agni. & sine macula. Si uirgines primitiae di sunt
ergo uiduae & in matrimonio continentis erunt post
primitias. id est in secundo & tertio gradu. In secundo

& tertio gradu uiduas proponimus. & maritas
 & heretico furore damnare dicimus nuptias, multa sunt
 quæ per omnem librum cauto moderamine de uirgi-
 nitate deuidis denuptis diximus. Sed breuitatis studio
 Unum adhuc ponam testimonium. cui non reor contra-
 dicturum. nisi eum quia ut inimicum se probare uolu-
 erit. aut uecor dem; Nam cum proposuissem quod
 dñs esset & ad nuptias in chana galilee. post quedam etia
 hæc adidi. qui enim ibit ad nuptias. docuit semel esse
 nubendum. Et tunc uirginitati possit officere. Si
 nuptias post uirginitatem. & uiduitatis castimoniam
 non in gradu tertio poneremus. Nunc aut cum hereti-
 corum sit damnare coniugia & di spernere conditio-
 nem. Quid quid de laude dixerint nuptiarum libenter
 audimus. ecclesia enī matrimonia non damnat. sed
 subicit. nec abicit. sed dispensat. Si uis ut supradixi-
 mus in domo magna non solum esse uasa aurea & ar-
 gentea. sed & lignea & fictilia. sed alia esse in honorem
 alia in contumeliam. & quicumq; semunda uerit. eum
 futurum esse. uas honorabile & necessarium in omne
 opus bonum præparatum. Quid quid inquam de laude
 dixerint nuptiarum libenter audimus; laudare nuptias
 libenter audimus. Et nuptias condamnamus. ecclesia
 matrimonia non damnat sed subicit. uelitis nolitis
 mariti. Subicit uirginitati & uiduitati. ecclesia nup-
 tias. sed nuptias in suo opere per manentes. subicit nō
 damnat. nec abicit sed dispensat. In potestate uia est
 seu uelitis eē secundum pudicitiaē gradum scandere.
 Quid indignamini si intertio stantes. nolitis ad superi-
 ora properare. Igitur cum totiens & tam crebro lecto-
 rem admonuerim. & per singula pænæ tractatum
 milia cautius uiator incesserim. me ita recipere nupti-
 as. ut eis continentes uiduas uirgines quæ præferrem.
 debuerat prudens & benignus lector. etiam ea quæ ui-
 debantur dura æstimare de & eris. & non in uno atq;
 eodem libro criminari me diuersas sententias ptulisse.

Et tunc nuptias
 possim afficere

quis enim tam hebes. & sic inscribendo rudis. ut idem dam-
net & laudet. aedificata destruat. destructa aedificet. & cum
aduersarium uicerit. suo nouissimae mucrone feriatur;
Sicusticani homines & uel rethoricae. uel dialecticae
artis ignari detraherent mihi. tribuerem ueniam inpe-
ritiae. nec aduersionem reprehenderem. ubi non uolun-
tatem inculpa cernerem. sed ignorantiam; Nunc uero
cum diserti homines & liberalibus studiis eruditi ma-
gis uolunt ledere quam intellegere. breuiter a me
responsum habeant. corrigere eos debere peccata non
reprehendere. patet campus. stat e contrario a ceteris
aduersarii dogma manifestum est. & ut uirgilianum
aliquid inferam. illum aspice contrate qui uocat;
Respondeant ^{aduersario} aliter. teneant ^{pro} domum indisputando. &
me in libris suis. quid uel praeter miserim. uel addide-
rim doceant. Rephensores non audio. sequor magistros.
delicata doctrina est. pugnantis ictus dictare demuro.
& cum ipse unguentis delibutus sis. cruentem militem
adcusare for midinis. Nec haec dicens. statim iactantiae
reus sum. quod ceteris dormientibus. solus pugnauerim.
Sed hoc dico. cautius eos posse pugnare. qui me uiderint uul-
neratum; Nolo tale certamen. in quo te tantum pro-
tegas. & torpente dextera sinistra clipeum circum-
ferat. aut feriendum tibi est. aut cadendum. non pos-
sum te aestimare uictorem. nisi aduersarium uide-
ro trucidatum. legimus o eruditissimi uiri in scolis
pariter. & aristotelica. illa uel degurgiae fontibus ^{georgiae}
manentiae simul didicimus. plura uidelicet esse
genera dicendi. & inter cetera aliud esse TRANACTI-
KONC scribere. aliud DOTNAIKWC in prioribus
uagam esse disputationem. & aduersario respon-
dentem. nunc haec. nunc illa proponere. argumenta-
ri utlibet. aliud loqui. aliud agere. panem dicitur
ostendere. lapidem tenere. in sequenti autem apta
fron^{te} & ut ita dicam ingenitas necessaria est.
aliud est querere. aliud definire. in altero pugnantium.

Xaligenrga
indocendo.

in altero docendum est. tum estantem in proelio
 & deuita periclitantem. studiosus magister doceat.
 noli ex obliquo & unden putaris uulnus inferre. direc
 to percute gladio. Torpe tibi est hostem dolis perire
 non uiribus. quasi non & hæc ars. summa pugnantium sibi.
 alibi minitari & alibi percutere. Legite obsecro uos
 demosthenem. legite tullium. hac ne forsitan res
 res uobis displiceant. quorum astis est ueri similia
 magis quam uera dicere. Legite platonem theo
 frastum. xenophontem. aristotelen & reliquos quidem so
 cratis fonte manantes. diuisis currere fluminibus. quid
 in illis aptum. quid simplex est. quæ uerba non sensum
 qui sensus non uictoriae. Origenes. metho dius euse
 bius. apollonarius. multis uersum milibus scribunt
 aduersum celum. & porfirium. considerate quibus
 argumentis & quam lubricis. problemata diaboli spū
 contexta subuertant. & quia interdum coguntur loqui
 non quod sentiunt. sed quod necesse est. dicantur esse
 gentiles. taceo de latini scriptoribus. tertulliano. cypri
 ano. minucio. uictorino. lactantio. hilario. non tam
 me defendisse quam alios uidear aduersas se. paulum
 apostolum proferam. quem quotiens cumq; lego
 uideor mihi. Non uerba audire sed thomitra. legite
 epistolas eius. & maxime ad romanos. ad galatas. ad
 ephesios. In quibus totus incertamine positus est. & in
 debitis eum in testimonis quæsumit de ueteri testamento.
 quam astifex. quam prudens. quam dissimulator sit
 eius quod agit; Uident quidem uerba simplicia. &
 quasi innocenti hominis. hac rusticam. & qui nec facere
 nec declinare nouerit insidias. Sed quocumq; respexe
 ris fulminasunt. heret in causa capit omne quod te
 tegerit. tergum uestit ut superset. fugam simulat ut
 occidat; Calamniemur ergo illum atq; dicamus testi
 monia quibus contra iudeos uel ceteras hereses usus est.
 alit in suis locis. aliter in tuis epistolis sonant;
 Videmus exempla captiua seruerunt tibi aduictoria.

dicunt aduersar
 eos qm

quæ in suis uoluminibus non dimicant. Nonnenobis lo-
quitur cum saluatore. aliter foris aliter domi loquitur.
Turba parabolas. discipuli audiunt ueritatem. phariseis
proponet dñs questiones. & non dissert. Aliud est doce-
re discipulum. aliud aduersarium uincere. Misterium
inquit meum mihi. misterium meum mihi & meis.
Indignamini mihi quod diueniã non docuerim sed
uicerim. immo indignantur hi qui illum a themati-
zatum dolent. et cum laudent quod sunt. accusant
quod eẽ simulant. quasi uero rogandus fuerit ut
mihi cederet. & non inuitus hac repugnans in ueri-
tatis uincula dõcendus. & hæc dicerem si uincendi
studio contra regulam scripturarum quippiam locu-
tus fuissẽm. Et sicut uiri fortes. in contro uersis so-
lent facere. culpam premio redimerem. Nunc uero
cõinterpretes magis apostoli fuerim. quam dogmatistes.
& cam mentatoris sim. usus officio. quidquid durũ
uideatur. ei magis imputetur. quam ex posuimus.
quam nobis qui exposuimus. nisi forte aliter ille dixit.
& nos simpliciter uerborum eius. maligna interp-
tatione detorsim. qui hoc arguit de ipsis scriptis
p̄b̄ & diximus. Si bonum est mulierem non tangere.
malum ẽ ergo tangere. nihil enim bono contrarium
est nisi malum. Si autem malum est & ignoscitur.
ideo conceditur. ne malo quid deterius fiat. et cetera.
Usq; ad propositionem alterius capituli. hoc ideo
subiecimus quia apostolus dixerat. Bonum ẽ homini
mulierem non tangere. propt̄ fornicationes autem
unus quisq; suam uxorem habeat. & una quæque
suum uirum habeat. In quo differunt mea uerba
a sensu apostoli. nisi forte in eo quod ille p̄nuntiat.
Ego dubito. ille definit. ego sciscitor. ille aperte dic-
bonum est homini mulierem non tangere. ego timide
quero. Si bonum ẽ mulierem non tangere. Si dubi-
tantis est. non confirmantis. ille dicit. bonum est non
tangere. Ego quid bono contrarium esse possit.

adiungo statimq. in consequentibus anim aduertenda
 apostoli prudentia non dixit bonum est uxorem n^{hominis}
 habere. sed bonum est mulierem non tangere. qua
 si & in tactu periculum sit r. quasi qui illam tetige
 rit non euadat. Videtis igitur non de con iugib;
 nos exponere. sed de coitu simpliciter disputare.
 quod ad conparationem pudicitiae. et uirginita
 tis & angelicae similitudinis; bonum sit homini
 mulierem non tangere. Vanitas uanitatum
 omnia uanitas dixit ecclesiastes si omnes crea
 turæ bonæ ut ab uno creatore condite. Quomo
 do uniuersa uanitas. si terra uanitas numquid et cæli
 & angeli troni dominationes. potestates. cælesteq;
 uirtutes. sed quæ per se bonæ sunt. ut ab uno creato
 re condita. ad conparatione malorum uanitas ap
 pellantur. uerbi gratia. Lucerna lampadis conparati
 one p. nihilo est lampas stellæ conlatione non lucet
 stellam lunæ confer & ceca est. Solem xpo con
 fer & tenebræ sunt; Ego sum inquit qui sum
 omnem igitur creaturam si dō contuleris non subsis
 tit. ne trades inquit ex teris hereditatem tuam
 his qui n̄ sunt. uel idolis scilicet uel deminibus
 quib; ne traderent orabat. Imob quoq; legimus
 ab aldad dictum de impio. euellatur de tabernacu
 lo suo fiducia ei. & calcet super eum quasi rex inte
 ritus. habitent in tabernaculo illius. socii eius qui
 non sunt. haut dubium quin diaboli. qui cum habeat
 socios. non autem habere & nisi esset. tamen qui a
 dō perit. non esse dicitur. Ergo secundum hanc
 conparationis sensum. malum diximus mulierem
 tangere. licet uxoris nulla facta sit mentio. quia
 bonum est non tangere. & sub iecimus. uirginitatem
 frumentum. nuptias hordeum. fornicationem ster
 cus bubulum. nunc cupantes utiq; & frumentum
 & hordeum. creaturadi est. uerum in euangelio

Lunam soli iunge. non p. uel lat. f. n. Necesserant idola & demones.

maior turba hordeacii pambus. minor frumentacis
pascitur. homines inquit & iumenta saluos facies
dne. alius uerbis id ipsum locuti sumus. quando aurum
uirginitatem argentum nuptias diximus. et c. xl
iiii milia uirginum signatorum qui cum mulieri
bus non s^o inquinati. Ex quo ostendi uolumus
omnes qui uirgines non per manserunt ad comparatio
nem purissime & angelice castitatis. & ipsius dni nri
ihu xpi esse pollutos. Quod si cui asperum & reprehensi
one dignum uideatur. Tantam nos inter uirginitatem
& nuptias fecisse distantiam. quanta inter frumen
tum & hordeum est. Legat sci ambrosii de uirginitate lib. ix.
& inueniet illum inter cetera que de uirginitate & nup
tis disputat. etiam ista dixisse. neq; ita coniugium
apostolus ptulit ut studia integritatis ex tingueret.
Sed a continentia p^osuasione incipiens. ad incontinentia
remedia descendit. & cum brauium superne uocati
ones ^{fortibus} demonstrasset. deficere tamen in uia nemi
nem passus est. ita plaudens prioribus ut non dis
piceret et sequentes. Didicerat enim & ipse quia
dne ihu alius panem hordeacium ne in uia deficerent.
alius corpus suum ut ad regnum contenderent. de
monstrabit. & in consequentibus. non ergo copula
nuptialis. quasi culpa uitanda. sed quasi neces sita
tis sarcina declinanda. Lex enim adstrinxit
uxorem. et in laboribus et tristitia filios generat.
conuersio eius ad uirum sit quod ei ipse dominus est.
Ergo laboribus et doloribus in generatione filioru
addicitur. Nupta non uidua. et domini uiri
sola subditur. copulata non uirgo. Et in alio loco.
pretio inquit empti estis. nolite fieri serui hominu.
uidete quam euidentis sit con iugalit^o definitio serui
tutis. et post pusillum. si igitur bonum coniugiu
seruitus. malum quide. quando nequeunt se in uice
scificare. sed p^odere. in uersa que nos de uirginitate

hac nuptiis. lato sermone diffudimus ille breui ar-
 tabit conpendio. In paucis multa comprehendens. uirgi-
 nitatis ab eo per suasionem continentiae. nuptiae re-
 media incontinentiae predicantur. Et significantur
 a maioribus ad minora discensus. uirginibus brauium
 superne uocationis ostendit. nuptias ne in uia deficiant
 consolatur. alios laudat. alios non dispicit. Coniugia
 hordeo. uirginitatem xpi corpori comparat. Et puto
 multo minorem distantiam inter frumentum esse
 & hordeum. quam int̄ hordeum & corpus xpi.
 Deinde nuptias dicit. & quasi necessitatis sarcinam
 declinandam. & disinctionem esse euidentissimam
 seruitutis. et multa alia quae in tribus libellis de uir-
 ginibus latissime prosecutus est. Ex quibus uniuersis
 prospicuum est. me nihil noui de uirginibus nuptiisque
 dixisse. sed maiorum in omnibus secutum esse
 sententiam. Tam huius uidelicet quam reliquorum
 quidem ecclesiasticae dogmatibus disputaerunt
 quorum emulari exopto negligentiam potius quam
 aliorum obscuram diligentiam. Tument contra me
 mariti. quare dixerim. orate quale illud bonum est
 quod orare prohibet. quod corpus xpi accipere non
 permittit. quando impleo mariti officium. non
 impleo continentis. lubet idem apostolus in alio loco
 ut semper oremus. Si semper orandum. numquam ergo
 coniugio seruiendum. quoniam quotiens cumque uxoride-
 bitum reddo. orare non possum. Hoc quare dixerim
 prospicuum est. quia inter praebatur illud ap̄sti dictum.
 nolite fraudare inuicem. nisi forte ex consensu ad
 tempus. ut uacatis orationi. paulus apostolus dicit.
 quando coimus cum uxoribus. nos orare non posse. Si
 coram quod minus impeditur. id est orare. quanto
 plus quod maius est corpus xpi prohibetur accipere.
 Petrus ad continentiam cohortatur. ne impediant
 orationes nostrae. quod hic quies peccatum meum est.

quid conmerui. quid deliqui? si turbida & nebulosa
aqua fluunt. non est alvei culpa. sed fontis. an id
circo arguor quod de meosum ausus dicere.
quale illud bonum est. quod corpus xpi accipere
non permittat. Ad hoc breuit̄ respondebo. Quid
est maius orare an xpi corpus accipere. Vtiq;
corpus xpi si per cotum quod minus est impeditur.
multo magis quod maius est. diximus in eodem vo
lumine. panes propositionis ex lege non potuisse
comedere dauid & socios eius. nisi se triduo mundos
a mulieribus respondisent. non utiq; amer & ricibus
quodam nabatur in lege. sed ab uxoribus quibus
licito iungebantur. Populum quoq; quando accep
turus erat legem in monte sina. tribus diebus ius
sum est se ab uxoribus abstinere. scio roma hanc ee
consuetudinem ut fideles semper xpi corpus acci
pant. quod nec reprehendo. nec probo. unusquisq;
enim in suo sensu habundat. sed ipsorum conscientia
conuenio. qui eodem die post cotum communica
t. Quare ad martires ire non audeant. quare non in
grediantur ecclesias. an alius in publico. alius domo
xpi est. quod in ecclesia non licet. nec domo licet.
nihil dō clausum est. & tenebrae quoq; lucent a putev.
Probat se unusquisq; & sic ad corpus xpi accedat. non
qui dilate communionis unus dies aut biduum sanctiore
efficiat xpianum. ut quod hodie non merui. cras uel
perendi merear. sed quod dum doleo non communi
cas se^{me} corpori xpi abstinere me paulis per ab uxoris
amplexu. ut amore coniugis. amorem praefera xpi.
Durum est non ferendum. quis hoc secularium sustine
re potest. qui potest sustinere. sustineat. qui non potest
ipse uiderit. nobis curae est. non quid unusquisq; pos
sit aut uelit. sed quid scripturae praecipiant dicere.
illud quoq; in commentariolis meis eiusdem apti. car
pitur. in quibus dixit. uerum ne quis putet ex eo qd

*. & iuxta pium nocentem flumine purgant.

sequitur. ut uac&is orationi & iterum ad id ipsum.
 aptm. hoc uelle. & non propter maiorem ruinam con-
 cedere. statim infest. ne temptet uos sathanas
 propter incontinentiam uram. Pulcra nimirum in-
 dulgentiam. Et iterum ad id ipsum. quod erubescit
 suo uocari nomine. quod temptatione praefert satha-
 nae. quod causam habet incontinentiam. laboramus
 quasi obscurum differere. Cum exposuerit se ipse
 qui scribit. hoc autem dico iuxta indulgentiam non
 iuxta imperium. Et musitamus adhuc nuptias non
 uocare indulgentiam. sed praecipuum. quasi non eodem
 modo & secunda & tertia matrimonia conceduntur.
 & retq;. Quid hic locutus sum quod non apstls dixerit
 nimirum illud quod erubescit suo uocari nomine.
 Ego arbitror quando dic ad id ipsum & rem ipsam
 tace&. non eum nominare palam coitum. sed uere-
 cund e ostendere. An quia sequitur. quod temptati-
 one praefert sathanae. quod causam habet inconti-
 nentiam; Nonne alio uerborum ordine id ipsum e.
 ne temptet uos sathanas ppt incontinentiam uram.
 An quia dixi & musitamus adhuc nuptias non uoca-
 re indulgentiam. sed praecipuum; Quod si durum e.
 inputetur apostolo qui ait hoc autem dico iuxta indul-
 gentiam. non iuxta imperium. Et non mihi qui excep-
 to praepostero ordine nec sensu nec uerba mutaui.
 Transeamus ad reliqua. epistolari enim breuitati
 festinat oratio; Dico inquit apstls in nuptis & uiduis.
 bonum e eis si sic p manserint. ut ego. Si autem non
 se continent nubant. melius est enim nubere quam
 uri. Quod capitulum nos sic inter praetati sumus post
 quam nuptis concesserat usum coniugii. ut ostenderet
 se quid uellet. quid ue concederet. transit ad nuptas &
 uiduas & sui proponit exemplum. & felices uocat si sic
 per manserit. Si autem non se continent nubant. Id
 ipsum quod supra. Propter fornicationes autem. &

ne & emptet uos sathanas propter incontinentiam uiam
reddat causam. cur dixerit. si non se continent. nubant.
melius est nubere. quam uri. Ideo melius est nubere. quia pei
us est uri. Tolle ardorem libidinis. et non dicit melius est
nubere. Melius semper ad comparationem deterioris
respicit. non ad simplicitatem in conperabilis per se boni.
uelut si diceret. melius est unum oculum habere quam
nullam. Et post paululum. cum apostrofam fecissem
ad aptm. intuli. Si per se nuptiae bonae. noli eas incendio
comparari. sed dic simpliciter. bonum est nubere. Sus
pecta est mihi bonitas eius rei. quam magnitudo alterius
mali. coalum esse cogit inferius. ego autem non leuius
malum. sed simplex per se bonum uolo. Uult & aposto
lus in nuptas & uiduas absq; cotu permanere. & ad
exemplum sui prouocat. et felices uocat si sic perman
serint; Si autem se continere non possunt. & ardorem
libidinis non tam^m continentia uolunt. quam fornicatio
ne restringere. melius esse eis nubere. quam uri. ad
quod nos intulimus. Et ideo melius est nubere. quia
pei us est uri. Non nostram sententiam proferentes.
sed interpretantes apti. melius est nubere quam uri.
Id est melius est maritum ducere. quam fornicari. Si u
ri uel fornicari bonum esse docueris. tunc bono melius
preferatur. Si autem uri malum est. quod malo preferatur.
Non est germane & purae integritatis. nec eius beatitu
dinis quae angelis comparatur; Si dixerit melius est
uirginem esse quam nuptam. bono melius praetuli.
Si autem alterum gradum fecero. melius est nubere
quam fornicari. In bono melius. sed malo bonum
praetuli. & multa diuersitas est inter id melius quod
nuptas. & inter id quod fornicationi anteponitur.
Obsecrote quid in hac dissectione peccau. propositum mihi erat.
non ad meam uoluntatem scripturas trahere. sed ad dicere
quod scripturas uelle intellegebam. Commentatoris of
ficium est non quid ipse uelit. sed quid sentiat ille.

quem inter prælatum exponere. 7 alioquin si contraria
dixerit non tam inter prælatum erit quam aduersarius eius
quem nititur explanare. Certe ubi cumque scripturas
non inter prælatum & libere de meo sensu loquor argu
at me quilibet durum aliquid dixisse contra nuptias.
quod si non repperit quidquid uel austerum uideatur
esse uel durum id non scriptoris auctoritati sed inter
prælati officio disputat illud uero ferre quis possit.
quod in me reprehenditur. quare exponens capitulum a
postoli. In quo de con iugibus: ^{scripsit tribulationem carnis habebunt} huiusmodi dixerim. nos
ignari rerum. Putabamus nuptias saltem castis habe
re delicias. Si autem nubentibus & in carne tribulatio
est. in qua sola uidebantur habere delicias. quid erit reli
quum propter quod nubant. Cum et in spiritu et in anima
& ipsa carne tribulatio sit. Quæ hic condemnatio
matrimonii est. Si tantum uagitus filiorum mortes
uxorum auortia damna domus & cetera istiusmodi
tribulationem diximus nuptiarum. Dum ad uerum
sæcæ memoriam damasus librum contra eluidium de bea
te marie uirginitate præcipua scripsimus. In quo neces
se nobis fuit ad uirginitatis beatitudinem prædicandam
multa de molestis dicere nuptiarum. Nam uir egre
gius & eruditus in scripturis. & uirgo ecclesie uir
ginis doctor. aliquid in illo sermone reprehendit. In
libro quoque ad eustochium. multo duriora de nuptiis
diximus & nemo super hac re lesus est. amator quippe
castitatis preconium pudicitie intentata aure capta
bat. lege terullianum. lege ciprianum. lege ambro
sium. & cum illis me uel accusa uel libera ^{nec} intentesunt
plautinae familiae. et scio tantum ad ^{de} detrahendum
qui neos sed doctos ostentare uelint. si omni un dicta
lacerent. Et in una atque eadem causa & me & aduer
sarium. id est utrumque reprehendant. & cum ed uobis alte
rum necesse sit uincere. ambos uictos esse contendant.
Porro ubi de digamis & trigamis differentes diximus.

Melius ē licet alterum & tertium unum uirum nosse
quam plurimos id est tollerabilius ē uni homini prosti-
tutam esse quam multas. Nonne statim cur hoc dixi-
rim subiecimus. siquidem & illa in euangelio sama-
ritana. Sex tum maritum habere sedicens arguitur
ad dñō quod non sit uir eius. Ego etiam nunc libera uo-
ce proclamo. non damnari in ecclesia digamiam im-
mo nec trigamiam. & ita licere quinto & sexto &
ultra. quomodo & secundo marito nubere. sed quo-
modo non damnantur hęc nuptiæ. ita nec prædicantur.
Solatio miseriæ sunt. non laude continentiae. Unde &
in alio loco dixi. ubi unus maritus exceditur. nihil deest
secundus an tertius sit. Et quia desinit esse monogam.
omnia licent sed non omnia expediunt. non damno diga-
mos. immo nec trigamos & si dicitur potest octogamos ha-
bere quælibet octauum maritum & esse seum de nege &
prostutam. Veniam & illum locum in quo arguor.
quare dixerim dum taxat iuxta hebræicam ^{Barbar.} ueritate.
in secundo die non addit. sicut in primo & tercio & re-
liquis. Uidit dñs quia bonum est. Statimq; subiecit
nobis intelligentiam dereliquit. non esse bonum dupli-
cem numerum. quia unione diuidat. & præfiguret
foedera nuptiarum. Unde & arca noe. omnia anima-
lia quecumq; bina ingrediuntur. munda sunt. In par-
numerus est mundus. in hoc nescio quid reprehendant.
interim. de secundo die utrum quia scriptum est. & scriptum
non esse dixi. mus. an quia etiam scriptum est alter
intellexim. ^{ru} quam scripturæ simplicitas patitur.
Scriptum n̄ ^{ica} esse in secundo die. Uidit dñs quia bonum ē
non meum ^m accipiant testimonium. sed cunctorum
hebreorum. & in aliorum interpretum. a quibus uideli-
cet sim machi. & theodotionis. si autem scriptum n̄
est. cum inter ceteris diebus scriptum sit. aut red-
dant aliam probabiliorem causam quare non scrip-
tum sit. aut si non reppererunt ingrati suscipient.

subiectum

quod a nobis dictum est. Porro si in arca noe omnia animalia quae bina ingrediuntur immunda sunt. Inpar numerus est mundus. & in hoc scriptum esse nemo dubitat. quare scriptum sit edisserant. Si autem nō edisserunt quod a me expositum est. uelint nolint suscipient. aut profer meliores epulas & me conuiuia utere. aut qualia cumq; nra cenacula contemptus esto. scilicet nunc enumerandum mihi est qui ecclesiasticorum de impari numero disputaerunt. clemens rppolitus origenes diomisius eusebius didimus nostrorū quoq; tertullianus cyprianus uictorinus lactantius hrlarius quorum cyprianus de septenario idest impari numero differens. quae & qualia dixerit ad fortunatum liberillius testimonio est. an forsitan pithagorū & arctam tarentinum & publium scipionem in sexto.

ΤΗΧΤΠΟΛΙΤΙΑC De impari numero proferam disputantes. & si hos audire noluerint obtrectatores mei grammaticorum scholas eis faciam conclamare numero dī impari gaudet. Grande piaculum a ueris sunt ecclesiae orbis audire non potest. Si mundio rem uirginitatem dixim esse quam nuptias. Si parem numerum impari subiecim. & ueluti testamta typos euangelice ueritati proficisse monstraumus. Cetera quae in libro nro repræhensum uel leuora putō uel ad eundem sensum pertinentia. Unde ad ea respondere nolui ne et libelli excedere magnitudinem. & tuo uiderer ingenio diffidere. quem patronum causam mei antehabui quam rogarem.

igitur hoc extrema uoce protestor. me nec damna se nuptias nec damnare. Respondisse aduersario non meorum insidias formidasse. Uirginitatem autem in celum fero. non quia habeo. sed quia ^{magis} miror quod nō habeo. Ingenua & uerecunda confessio est. quod ipse careas id in alius prædicare. Numquid quia graui corpore terrae hereo habium. non miror uolatus. nec

columbam ^{gradiat} predico quod tradit iter liquidum celeris
neq; commouet alas, nullus sed decipiant. nemo blando
adolatore ^{se} precipit &. prima est uirginitas a secunda
a natiuitate. secunda uirginitas a secunda natiuitate.

Non est meus sermo antiqua sententia est. Nemo potest
duobus dominis seruire. carni & spui. Caro concupiscit
aduersus spm. & sps aduersus carnem. Hæc inuicem
sibi aduersantur. ut non quæ uolumus illa faciamus.
quando aliquid tibi asperum uidetur in nr̄o opusculo.
non ad mea uerba respicias. sed ad scripturam unde mea
tractata sunt uerba. Xps uirgo mater uirginis nostri
uirgo per p̄ua mater & uirgo. Ihs enim clausis ingres
sus est ostiis in sepulcro eius quod nouum et in petra du
rissima fuerat excisum. nec ante quis nec postea positus
est. ortus conclusus fons signatus de quo fonte manat
fluuius. ille iuxta amos qui inrigat torrentem uel
funium uel spinarum funium peccatorum quibus antea
ligabamur. spinarum quæ suffocabant sementem
patris familie. Hæc est porta orientalis in ierezechiel
semper clausa & lucida & operiens in se uel ex se proferens
sc̄a sc̄orum. per quam sol iustitiae & pontifex nr̄ secun
dum ordinem melchisedech. ingreditur & egreditur.

Respondeant mihi quomodo ihs clausis ingres sus hostiis
cum palandas manus & latus considerandum. & ossa
carnem que monstrauerit. ne ueritas corporis factas
ma putaretur. & ego respondebo quomodo sc̄a maria
sit. & mater & uirgo. ^{uirgo} post partum. mater antequam
nubat. Igitur ut dicere ceperamus. Xps uirgo maria
utrisq; sexui uirginitatis dedicaue principia apostoli
uel uirgines ^t post nuptias continentis. episcopi prespiteri
diaconi aut uirgines. eliguntur. aut uidua aut certe post
sacerdotium in æternum pudici. quid nobis ipsis in ludim?
& irascimur. si subantibus ^{sub antibus} semper ad cotum præmia puchi
citæ denegentur. uolumus opipare comedere. uxorū
ad herere complexibus. & in numero uirginum ac iudua

regnare cum xpo. Idem ergo praemium habebit famus. & in
 glubies sordes & munditiae saccus & sericum. Lazarus re
 cepit mala sua in uita sua. Et diues ille purpuratus
 grassus & nitidus fructus e bonis carnis dum adiuere
 sed diuersa post mortem tenent loca miseriae delicias
 & deliciae miseris commutantur. in nostro arbitrio est.
 uel lazarum sequi uel diuitem

[Faint, illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

omni sunt hic

sibi aduersantur. ut non quæ uolumus illa faciamus
quando aliquid tibi asperum uidetur in nr̄o opusculo
non ad mea uerba respicias. sed ad scripturam unde mea
tractata sunt uerba. Xps uirgo mater uirginis nostri
uirgo perpetua mater & uirgo. Ihs enim clausis ingres-
sus est ostium in sepulcro eius quod nouum et in petra du-
rissima fuerat excisum. nec antequis nec postea positus
est. ortus conclusus fons signatus de quo fonte manat
fluuius. ille iuxta amos qui in rigat torrentem uel
funium uel spinarum funium peccatorum quibus ante
ligabamur. spinarum quæ suffocabant sementem
patris familie. Hæc est porta orientalis in ezechiele
semper clausa & lucida & operiens in se uel ex se pro fere
sc̄a sc̄orum. per quam sol iustitiae & pontifex nr̄ secundum
ordinem melchisedech. ingreditur & egreditur.
Respondeant mihi quomodo ihs clausis ingressus hostium
cum palpandas manus & latus considerandum. & ossa
carnem que monstrauerit. ne ueritas corporis fanta-
ma putaretur. & ego respondebo quomodo sc̄a maria
sit & mater & uirgo. post partum. mater antequam
nubat. Igitur ut dicere ceperamus. xps uirgo maria
utrisq; sexui uirginitatis dedicauerunt principia apostoli
uel uirgines post nuptias continentis. episcopi presbiteri
diaconi aut uirgines eliguntur. aut uidua aut certe post
sacerdotium in æternum pudici. quid nobis ipsis in ludim
& irascimur. si subantibus. ^{substantibus.} semper ad cotum præmia pudici-
tiae denegentur. uolumus o pipare comedere. uxorum
ad herere complexibus. & in numero uirginum ac iudua

[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript.]

[A large, mostly blank area of paper, possibly representing a second page or a section of the manuscript that is mostly obscured or blank.]

21
8